

LUNDS
UNIVERSITET

Historiska institutionen
HISS33 VT-2019

Seminarieledare: Yvonne Maria Werner

Handledare: Ulf Zander

Lund, LUX B:429, 11/6-2019, kl. 11.00-13.00

En rolig historia

- en studie av historiedidaktik och humor i
internetmemes

Författare: Malin Anna Minor Jonsson

Examensarbete (30hp) för masterprogrammet i
historiska studier

Abstract

This master's thesis examines the use of History Didactics and Humour in Internet memes. Memes with historical references combined with Barack Obama, former US president and current president Donald Trump were used to narrow down the vast number of memes available. The memes could be put into two groups; memes that created a more political point through the use of History, and those that created Humour through incongruity. The political memes, as previous research shows, are lacking Humour, which is the foundation of the other type of memes. The use of History shows that usage of ideological, political-pedagogic and moral is most common. It also shows a misuse and none-use of History. Through memes, the Internet shows how it can work as an arena for historic consciousness and historic culture.

Search terms: Use of History, Internet memes, American History, US Presidents, Donald Trump, Barack Obama, Historic culture, Historic consciousness

Populärvetenskapligt abstract

Internet och humor är något som historiker sällan undersöker. Detta främst då dessa skapar problem med hur man bör ta sig an dem. Frågor om detta skapar ett avvaktande från professionella historiker vilket i sin tur skapar ett problem då många intressanta frågor väcks om man som historiker verkar på internet. Det går att se en typ av material på internet med en tydlig koppling till både humor och historia. Detta material kallas för *memes*, vilket är en typ av bild- eller videomaterial som blandar olika typer av innehåll för att skapa skämt. Genom att blanda olika händelser eller citat skapas oväntade och i sin tur skämtsamma kombinationer. I denna uppsats har denna typ av kombinationer undersökts. Genom att undersöka *memes* som kombinerar historiska personer eller händelser, med nutida citat eller politiska frågor har resultatet visat att humorn skapas av att nu och då kombineras på oväntade sätt.

En annan viktig del av denna uppsats berör hur historien i dessa *memes* förmedlats. Det är inte endast humor som går att se i dem. Så kallat historiebruk, går även att hitta. Detta berör hur historia används för att skapa mening på olika sätt. Ett politisk-pedagogiskt bruk, där historien används för att skapa politiska poänger på ett tydligt men lättförstått sätt är den vanligaste typen av bruk. Detta hänger samman med det ideologiska historiebruket, där historien används för att stärka en maktposition. Dock sker detta inom *memes* på ett motsatt sätt, där internetanvändare snarare använder *memes* att försvaga eller förlöjliga makten. Även ett moraliskt historiebruk, där historien ska synliggöras och handlingar i det förflutna ska ”stå till svars” idag, går att se. För professionella historiker kan *memes* i sig ses som ett så kallat historiemisbruk, då de lånar och kombinerar historiska händelser friskt. Detta vore en alltför snäv tolkning, då det snarare har med *memes* form att göra. I vissa *memes* går det dock att se att vissa delar av historien medvetet har ”glömts bort” vilket visar att ett missbruk eller så kallat icke-bruk har gjorts.

Denna uppsats visar att internet kan vara en mycket bra plats att undersöka frågor som berör historieförmedling. Hur *memes* förstås beror mycket på så kallade historiekulturella markörer. Historiekultur ska förstås som det som bestämmer vilka delar av det förflutna som ännu är aktuella frågor eller vad som glömts bort. För detta krävs ett historiemedvetande. Detta finns inom historiekulturen och hjälper oss att förstå var och varför vi befinner oss i ett visst historiskt sammanhang. På så sätt visar internet och humor att det är viktiga frågor att ha i åtanke om man är intresserad av hur historia förmedlas utanför skolväsendet eller på högskolor.

Tack till

Att skriva en masteruppsats kräver en smärre armé. Inte i fråga om skrivande, men för själva stödet. Stort tack till min handledare Ulf Zander, min sambo Niclas och min familj som har stöttat mig på ett ovärderligt sätt. Ett extra stort tack måste riktas till min vän Josefin Larsson, som alltid funnits ett samtal bort och därför fått se både högt, men framförallt lågt, i denna uppsatsprocess.

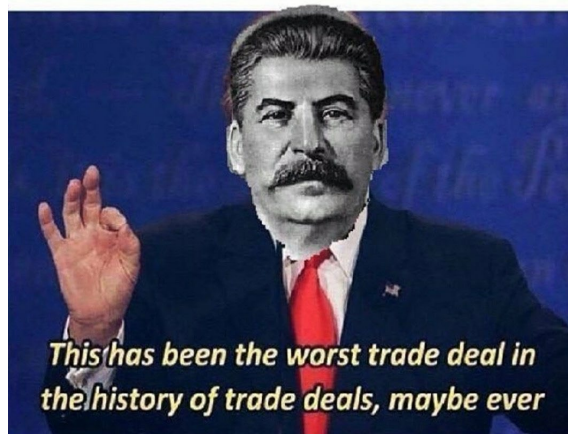
Tack!

Innehållsförteckning

Inledning och syfte	1
Disposition	4
Definitioner och begrepp	4
<i>Memes – från humor till politik?</i>	4
Forskningsproblematik och frågeställningar	7
Material, avgränsning och urval.....	8
Teori och metod.....	11
<i>Historiedidaktisk analys</i>	11
<i>Historiemedvetande</i>	12
<i>Historiekultur</i>	12
<i>Historiebruk</i>	13
<i>Bildanalysen som metod</i>	16
<i>Operationalisering av teori och metod</i>	18
Forskningsläge.....	20
<i>Humor och historiedidaktik</i>	22
<i>Digitalisering och internet</i>	23
<i>Forskning om memes</i>	24
<i>Sammanfattning av forskningsläge</i>	28
Historisk bakgrund	29
<i>Från ARPANET till Internet</i>	29
<i>Internet 2.0 – deltagarkultur och kommersialisering</i>	30
Undersökning av historiska memes	33
<i>”The Worst Trade Deal”-meme</i>	35
<i>”Make America”-meme</i>	43
<i>”Worst president”-memes</i>	47
<i>”Snowflake”-meme</i>	56
<i>”Washington, Obama & H. Clinton”-meme</i>	59
<i>Memes med kontrafaktiska inslag</i>	63
<i>”Hitler had his Wall”-meme</i>	67
<i>Kontrafaktiska - och falska inslag</i>	70
Analys.....	74
Sammanfattning	86
Framtida forskning	88
Litteratur- och källförteckning.....	89

Inledning och syfte

When you sign a non-aggression pact with Hitler,
but he invades you anyway.

Meme från twitterkontot @HistoryinMemes¹

Ingången till en uppsats som undersöker historiebruk och internet*memes* har för mig varit både rak och krokig. Då jag under min studietid arbetat som museipedagog har mötet med historien varit både av vetenskaplig och pedagogisk karaktär, där kombinationen har tydliggjort att dessa upplevelser kan kollidera kraftigt. För mig som museipedagog krävs inte enbart faktakunskaper, även en mer oväntad komponent har visat sig vara av vikt, nämligen humor. Det är inte ovanligt att humor, tillsammans med historia, är det som skapar ett intresse och reaktioner bland besökare. Historia, liksom andra vetenskapliga ämnen, kanske inte alltid ses av alla som en humoristisk guldgruva som samma sätt som populärkulturella referenser. Historia som humor kräver förförståelse i form av faktakunskaper som matchas av både producent och mottagare.

Denna typ av problematik, som berör hur vetenskap blir rolig, har alltså intresserat mig länge. Som en person med intresse av samtidsfenomen kom jag i kontakt med liknande problematik på internet. Så kallade *memes*, det vill säga bilder eller videor, ofta med humoristisk underton, går knappt att undvika på internet.² Det är genom dessa jag fick upp ögonen för *memes* med historiskt innehåll. Detta innehåll är sådant som berör historiska händelser, personer, citat eller andra referenser. Med mina empiriska upplevelser av kombinationen av humor och historia på min arbetsplats i ryggen, skapades ett intresse för vad detta material *egentligen* var.

¹ Twitter, History in Memes, 29/11 - 2018.

² Vidare definition av begreppet "meme" diskuteras under kapitlet "Definitioner och begrepp".

Denna studie styrs av två syften. Det första och mest grundläggande syftet berör att jag vill, genom att presentera 12 *memes* med historiska referenser, introducera denna typ av material i akademiska miljöer. En forskningslucka kring dessa går att finna, då varken historiker eller *meme*-forskare har undersökt materialet. Därför rör sig denna studie på *terra incognita*. Mitt andra syfte med denna undersökning är att synliggöra hur historia brukas på internet genom *memes* och sålunda belysa kopplingen mellan humor och historia. Uppsatsen är till stor del teoriprovande då denna typ av material och frågor om humor sällan beskrivs och på så sätt inte tydligt passar in i teorier som skapats inom fältet för historiedidaktik. Ett tredje syfte är att påvisa vilka intressanta material som går att finna via internet och hur viktigt det är för historiker att närma sig dessa. Som historiker med intresse för pedagogik och psykologi ligger historiedidaktiken nära till hands för att undersöka de frågor som historieämnet väcker hos mig. Vad är det för historiskt material som sprids mellan människor? Varför finns det stora Twitter- och Instagramkonton som är specialiserade på *memes* med historiskt innehåll, när det samtidigt ofta debatteras om historielöshet både på kultursidor och i verkliga livet? Då detta är frågor som intresserar mig finns det inom historiedidaktiken speciella inriktningar som passar bättre än andra. Teorifälten rörande historiebruk, historiemedvetande och historiekultur kommer därför att användas för att undersöka dessa. Historieämnet har på många sätt förändrats och ett större intresse för just mekanismerna bakom historisk kunskap har utvecklats inom akademien. Klas-Göran Karlsson beskriver historieämnet på ett sätt som belyser ämnets förändring:

Historia är inte längre en strikt kognitiv process, inriktad på ”rena” kunskaper och analytisk-kritiska färdigheter, utan snarare en process där dessa traditionella, vetenskapligt objektiva komponenter, blandas med subjektiva, moraliska och politiska inslag.³

Med denna bild av historieämnet öppnas frågan om historisk kunskap upp. Denna uppsats ämnar undersöka vad som händer med historia som ämne när det brukas av grupper på sätt som inte faller inom den traditionella historieforskningen. *Memos* är ett fenomen som undersökts inom olika akademiska discipliner men inte av historiker. Detta kan handla om att materialet i sig självt skapar en paradox. Ett i högsta grad dagsaktuellt material som *memos* utgör, kanske inte framstår som det som den tydligaste historiska källan. Om materialet åldras, vilket

³ Karlsson, Klas-Göran & Zander, Ulf (red.), *Historien är närvarande: historiedidaktik som teori och tillämpning*, 1. uppl., Studentlitteratur, Lund, 2014, s. 19.

historiker brukar föredra, är det inte intressant för användarna längre vilket påverkar hur och var den sprids. Det är där den historiska *memen* landar perfekt i gränslandet mellan nytt och gammalt. Inte heller denna typ av *meme* har utgjort material för undersökningar från andra discipliner.

Då utbudet av historiska *memes* är mycket stort har ett beslut om vilken typ av ämne som ska undersökas gjorts. För att kunna synliggöra materialet i någorlunda form har *memes* om den amerikanske presidenten Donald Trump och före detta presidenten Barack Obama med historisk inriktning valts ut. Detta beslutat främst med den samtida relevansen i åtanke, och för att kunna göra en avgränsning av det stora utbud av *memes* som finns. Grundläggande för *meme*-kulturen men även för denna undersökning är kopplingen till det aktuella. Valet av Barack Obama, en inte lika aktuell aktör inom den amerikanska politiken, är för att kunna synliggöra eventuella skillnader och likheter i hur dessa presidenter placeras i historiemedvetandet och vilka historiebruk som aktiveras. Att Trump och Obama står i olika läger politiskt gör enbart frågan mer intressant. På så sätt fungerar dessa historiska *memes* om de båda presidenterna som ett medel för att nå de deltagarkulturer de publiceras inom, den kontext som finns kring *memens* roll på internet vilket vidare kan påvisa deras historiedidaktiska ansatser.

Disposition

Denna uppsats består av flertalet teoretiska men även andra främmande begrepp för historiska studier. Nedan följer kapitlet ”Definitioner och begrepp”, där begreppet *memes* förklaras med hjälp av en kort historiska bakgrund men även en förklaring av dess utveckling. Under denna rubrik förklaras även begreppet ”historiska *memes*” så som det ska förstås för denna uppsats. Därefter följer ”Forskningsproblematik och frågeställningar” och ”Material, avgränsningar och urval”. Detta följs av teori- och metodkapitlet, vilket förklarar hur de historiedidaktiska begrepp ur frågeställningen ska förstås i samband med de bildanalytiska begrepp som ligger till grund för undersökningen. Hur teori och metod använts rent praktiskt förklaras i underkapitlet ”Operationalisering av teori och metod”. Därefter följer forskningsläget, där det tvärvetenskapliga perspektivet som präglar uppsatsen vidare tydliggörs. Det sista kapitlet före undersökningen presenteras består av en historisk bakgrund. Detta efterföljs av en undersökning bestående av fallstudier av *memes*. En analys avlöser undersökningen där frågeställningarna besvaras. Som avslutning av uppsatsen fungerar kapitlet ”Sammanfattning” men även diskussionen om framtida forskning.

Definitioner och begrepp

Memes – från humor till politik?

Fenomenet *memes*, har olika men snarlika definitioner. Det är ett begrepp som är äldre än internet och utvecklades därför inte för denna arena. Richard Dawkins utvecklade 1976 begreppet med förklaringen att *memes* bör ses som ett fenomen av kulturella handlingar och förändringar som sprids, likt gener, och kopieras mellan människor. *Memes* är inte strikt ett internetfenomen utan i högsta grad en mänsklig handling som påverkar alla samhällsplan. Dawkins utvecklade teorin vidare efter att ha sett hur vissa *memes* i samverkan stärker varandra och skapar grupperingar. Detta kallade Dawkins för ”coadapted meme complexes”, förkortat ”memeplexes”. På så sätt fungerar demokrati som ett ”memeplex” utgjort av demokratiska beslut och mänskliga rättigheter. Dessa är i sin tur *memes*.⁴

Denna typ av handlingar som Dawkins kallar för *memes* har följt med in i den digitala världen. Det är främst medievetenskap och forskningsområden som berör kommunikation som har undersökt och vidareutvecklat definitionen av internet*memes*. Limor Shifman beskriver i

⁴ Shifman, 2014, s. 10.

Memes in Digital Culture internetmemens grunder. För internetmemes, och internet överlag, är delningskulturen en av de viktigaste komponenterna. Att dela material har blivit en grundläggande handling och definierar 2010-talets kultur både på internet och i ”verkliga livet”.⁵ En annan viktig del för Shifmans definition av internetmemes är imitering och remixande. Med detta åsyftas de förändringar som går att se i välspredda internetmemes. Imitering, eller *mimicry*, kan liknas vid de imiteringar som människan alltid har gjort av andra personer. På internet är detta dock till allmän beskådan på hemsidor som exempelvis Youtube.⁶

En annan viktig komponent i internetmemes, hädanefter benämnt *meme*, är hur de kan förändras i form och innehåll. Remixade memes innebär sammanförandet av olika kulturella fenomen till en ny, mixad, version av den tidigare memen. Detta kan innebära att personer byts ut eller att filmklipp får nya ledmotiv med hjälp av datorprogram som Photoshop.⁷ En annan viktig del av Shifmans definition av memes är dess delningar. Delningar avgörs främst genom att memen har god anpassning till sin sociokulturella miljö.⁸

Grundläggande för spridningen av memes är en rad olika komponenter. Den viktigaste är humorn. Shifman menar att detta är en tydlig tendens gällande både video- och bildmaterial i meme-form. För denna humor finns det i sig tre betydelsefulla komponenter varav den första bygger på lekfullhet. Denna lekfullhet kräver att åskådaren själv deltar och konsumerar humorn genom sin egen kreativitet.⁹ Den andra komponenten är det som kan kallas för inkongruens, alternativt oföränderlighet, som är en viktig komponent för humor även utanför memens värld. Inkongruensen består av ett element som inte tydligt har en samverkan sammanfogas för att skapa ett skämt. Detta skapar en kognitiv reaktion på den oväntade kombinationen, vilket kan fungera på ett humoristiskt plan.¹⁰ Den tredje komponenten, som främst går att härleda inom videomaterial, berör överlägsenhet. Detta går att se i att memes blir populära och sprids baserat på personer som inte medvetet är roliga. Detta skulle kunna ses som ett försök från skaparen av memen att från en överlägsen position driva med någon och att detta i sig skapar humorn.¹¹

⁵ Shifman, 2014, s. 19.

⁶ Shifman, 2014, s. 20.

⁷ Shifman, 2014, s. 22.

⁸ Shifman, 2014, s. 22.

⁹ Shifman, 2014, s. 79.

¹⁰ Shifman, 2014, s. 79.

¹¹ Shifman, 2014, s. 80.

Vidare är ett grundläggande element för humorn inom *memen*, men även för *memen* som medium, den lätthet som referenserna kan avkodas med. Tydlighet är av högsta vikt för att en *meme* ska kunna konsumeras och delas av en större massa.¹² Denna tydlighet är även viktig för möjligheten att upprepa en *meme*. Upprepning möjliggör att en *meme* fortsätter spridas med nya visuella markörer och på så sätt aldrig ”dör”.¹³ På samma sätt som det är av vikt att definiera vad en *meme* är, bör man definiera vad den inte är. Frågan om så kallade ”fake news” kopplas enligt Heiskanen ihop med *memes* och delningskulturen på internet, vilket hon bemöter:

I would, however, draw a distinction between Internet memes and post-factual messaging. Unlike so-called fake news, Internet memes are a recognizable genre that should not be conflated with news or any other factual representation. Even as they serve as sites for personal interventions, and are embedded with persuasive functions, it is easy to differentiate them from news reporting. The background images borrowed from popular culture texts, the distinct layout, and the superimposed text by default suggest humorous constructions.¹⁴

Memes bör enligt denna definition inte förstås på annat sätt än som något som människor skapar, sprider och konsumerar på andra sätt än för underhållning. Denna underhållning tar sig olika typer av uttryck. Det finns dock motsättningar gällande frågan om vilket djup *memes* verkligen får för personerna som konsumerar dem. Heidi E. Huntington menar att det går att härleda större frågor ur *memes*:

Many memes are humorous, but a growing body of literature indicates that memes also fulfil deeper gratifications than simple laughs (Miltner, 2011), having implications for identity building, public discourse, and commentary through collaborative action.¹⁵

¹² Shifman, 2014, s. 81.

¹³ Shifman, 2014, s 81.

¹⁴ Heiskanen, 2017, s. 21.

¹⁵ Huntington, Heidi. E, *Pepper Spray Cop and the American Dream: Using Synecdoche and Metaphor to Unlock Internet Memes' Visual Political Rhetoric*, Communication studies [Elektronisk resurs], Central States Communication Association, West Lafayette, Ind., 1989-, vol 67, nr 1, 2016, s. 78.

Denna typ av djupare mening bakom *memes* har speciellt gått att se i undersökningar där internet och *memes* fungerat som ett medel för identifikation hos olika grupper eller rörelser. Forskning talar för att denna typ av internetanvändning och spridning av åsikter fungerar som identitetsskapande på ett helt annat sätt än vad som går att se vid första anblick av en bild, video eller annat *meme*-material. Detta är en icke oviktig problematisering av den humorstämpel som fenomenet innehar och påvisar materialets djup.

Vidare krävs en definition av vad som i denna uppsats definieras som ”historiska *memes*”. Denna definition är skapad specifikt för denna undersökning och kräver därför en tydlig förklaring. *Mememes* skulle kunna kategoriseras efter många olika faktorer, baserat på vad som faktiskt undersöks. Sådana kategorier kan beröra deras politiska, humoristiska eller konstmässiga innehåll. Med kategoriseringen historiska *mememes*, åsyftas att dessa *mememes* berör dåtiden genom att belysa personer, händelser eller andra referenser ur historien. Inom dessa historiska *mememes* skulle vidare kategoriseringar gå att härleda. Det finns exempelvis Instagramkonton som lägger upp *mememes* med konsthistorisk inriktning, där målningar tillsammans med text skapar ett remixat humoristiskt innehåll.¹⁶ Epokindelning är vanligt förekommande gällande olika typer av *meme*-konton, i vilken modern historia skiljs från äldre.¹⁷

Forskningsproblematik och frågeställningar

För denna undersökning finns det en rad intressanta utgångspunkter i den forskningsproblematik som kombinationen historia och humor skapar. Denna problematik påverkar i sin tur de historiedidaktiska frågor som väcks. Undersökningen är i sig såväl begrepps- som teoriprovande vilket påverkar frågebatteriet. Då denna undersökning är både undersökande av empiriskt material och teori, kommer frågeställningarna att beröra dessa aspekter.

- Vilken typ av historiebruk går att utläsa i *mememes* om Trump och Obama?
- Vilka likheter och skillnader finns det i bruket av historia i dessa *mememes*?
- Hur påverkar humor materialets historiska innehåll, men även den historiedidaktiska teoribildningen?
- Vilken typ av historia går att utläsa i materialet?

¹⁶ Se exempelvis @ArtMemeCentral eller @classical_art_mememes_official på Instagram.com.

¹⁷ Se exempelvis @Ancient History Memes på Facebook.com.

Material, avgränsning och urval

För denna undersökning kommer de *memes* som undersöks att specificeras för att tydligt kunna redovisas. Då syftet är att se materialet ur historiedidaktiska problemformuleringar har det varit av vikt att finna material som tydligt använder sig av historien i nutiden. Som material för denna undersökning har därför *memes* med historiskt innehåll valts ut. En ytterligare faktor, för att vidare konkretisera detta stora material, har varit att hitta material med tydligt moderna referenser. Därför har referenser till modern amerikansk politik valts ut. För att vidare smalna av detta fortsatt stora material, har referenser till amerikanska presidenter kommit att bli undersökningsmaterial. Detta kan motiveras vidare med att internets *lingua franca* är engelska och att tidigare forskning visar att det finns en stark *meme*-kultur i USA. Därför kommer engelskspråkigt material att undersökas. Amerikansk samtidspolitik är sålunda ett bra undersökningsområde då *memes* frekvent skapas och sprids kring detta ämne. Trots att materialet är på engelska har jag valt att skriva denna uppsats på svenska. Detta för att jag är intresserad av att placera mig i en inhemsk forskningsdiskussion om historiedidaktik snarare än i en internationell diskussion om *memes*.

De *memes* som presenteras i denna undersökning har valts genom att tre sökningar på sökmotorn Google Chrome har genomförts med sökorden: History, historical, *meme*, *memes* tillsammans med antingen, Trump, eller Obama under perioden februari till april 2019. Ett urval av dessa gjordes utefter krav på en kombination av historia och referenser till presidenter. Google är en sökmotor som använder sökalgoritmer vilket påverkar de sökresultat som uppstår.¹⁸ Därför har det så kallade ”inkognito-läget” använts för att undvika en större påverkan från tidigare sökalgoritmer. Dock är det av vikt att ha i åtanke att undersökningen inte har för ambition att diskutera representativitet vilket gör att urvalet inte ska ses som talande för alla historiska *memes*. Då ett större antal *memes* i bildform samlats in avslutades sökningarna. Därefter sållades de *memes* som inte hade tillräckligt tydliga historiska referenser bort.

¹⁸ Snickars, Pelle, *Digitalism: när allting är internet*, 1. uppl., Volante, Stockholm, 2014s. 135.

Dubletter och *memes* med samma visuella markörer valdes bort för att skapa ett övergripligt material. Då undersökningar av internetmaterial kan bli hur stora som helst, kommer uppsatsen att avgränsas på många sätt. Ett av de största problemen med denna undersökning är anonymiseringen av användarna och delningskulturen kring *memes*. Det blir därför alltför svårt att undersöka vem som skapat *memes* och på så sätt skaparens syfte bakom dessa. Däremot är det möjligt att undersöka i vilka sammanhang och på vilka internetsidor som dessa *memes* har spridits. Syftet är inte att undersöka hur *memes* mottas och därför kommer inte reaktioner eller kommentarer alltid att följas till den grad som vore motiverat i en annan typ av studie. Det bör även noteras att det är ett medvetet val att inte undersöka en specifik hemsidas *memes*. Detta val kommer vidare att diskuteras i analysen. Även specifikt bildmaterial kommer att undersökas men jag kommer inte att undersöka videomaterial som kan klassas som *memes*.

De *memes* som undersöks måste inte underhålla mig personligen och målet är även att använda material med referenser jag instinktivt inte förstår. Om materialet klassas som "meme" kommer det att undersökas. I definitionen ligger humorkopplingen och därför slipper jag att själv avgöra om *memen* faktiskt är rolig. Jag är inte intresserad av att vara humorpolis, men inte heller historiepolis. Därför kommer en typisk källkritisk granskning om historisk korrekthet inte att påverka urvalet. Denna uppsats ämnar inte heller att skapa en bild av hur alla historiska *memes* på internet ser ut. Det finns helt enkelt ett överskott på material som inte är genomförbart att undersöka inom denna undersöknings givna omfångs- eller tidsramar.

En annan avgränsning påverkas av de begränsningar som material på internet har. Material som *memes* kräver att de sprids vidare och genom detta hålls de vid liv. Därför kan även material "dö ut" och försvinna. Detta härleds till frågan om "stickiness" på internet, vilket kan förstås som den förmåga ett fenomen har att fånga användarnas uppmärksamhet och på så sätt förbli aktuell.¹⁹ Historiska *memes* med kopplingar till Trump är mer tillgängliga än de om Obama. Detta på grund av att *memes* om Obama inte är aktuella på det sätt som de om Trump i skrivande stund är. Med kombination av samtidspolitik och historiskt innehåll blir därför urvalet något mer begränsat i frågan om *memes* om Obama. Därför blir även fördelningen av *memes* i undersökningen något skev, till Trumps fördel, eller om man så vill nackdel.

¹⁹ Henry Jenkins, If it doesn't spread it's dead, 13/2-2009.

En annan viktig del för denna studie är dess uppbyggnad av fallstudier. Denna typ av studier är passande vid undersökningar av fenomen med den typ av komplexitet som studier av historia på internet innehåller. Uttrycket ”exemplens makt”, myntat av Karl Popper blir ledande för denna undersökning. Helén Persson beskriver detta som att de exempel som utgör undersökningen äger giltighet i sig själva och innebär inte en ambition att se materialet som representativt för alla *memes* på internet.²⁰ Vidare bör även källkritikens roll för undersökningen lyftas. Frågan om ursprung är problematisk, då upphovspersonerna bakom materialet inte kommer gå att följa. Om detta går, stannar ursprungsteckningen vid ett internet alias vilket i sig inte är intressant för denna typ av studie. Det går däremot att undersöka på vilken typ av internetsidor som dessa *memes* publiceras och även i vilken kontext. Frågan om tendens är grundläggande, vilket även frågan om närhet i tid är. Sålunda kommer en funktionell källanvändning att utföras då det motiveras av materialet.

²⁰ Persson, Helén, *Historia i futurum: progression i historia i styrdokument och läroböcker 1919-2012*, Historiska institutionen, Lunds universitet, Diss. Lund : Lunds universitet, 2018, Lund, 2018, s. 82.

Teori och metod

Historiedidaktisk analys

Inom det historiedidaktiska fältet har forskning tenderat att undersöka frågor rörande undervisning inom skolväsendet.²¹ Genom att ställa historiekulturella frågor kan undersökningarna utvidgas till att beröra den typ av historia som människor kommer i kontakt med utanför lärosätenas väggar. Som teoretiskt ramverk, men även till viss del som metod för denna undersökning, fungerar historiedidaktisk analys. Detta bör förstås som metadiskussioner kring förmedling och brukande av historia i samhället i stort, men även inom institutioner som skolväsendet. Det historiedidaktiska perspektivet berör begrepp som historiekultur, historiemedvetande och historiebruk. En grundläggande poäng som bör göras är att det historiedidaktiska fältet presenterar två olika perspektiv som präglar synen på historien. Den ena av dessa kallas för det genetiska perspektivet, som utgår från att alla människor är och har en historia. Inom detta perspektiv rör sig frågor om historisk utveckling, och historien rör sig framåt.²² Det andra perspektivet kallas för det genealogiska perspektivet, vilket innebär en annan tolkning. Inom detta perspektiv brukar människor istället historia och navigerar genom att se tillbaka på historien.²³ Klas-Göran Karlsson beskriver:

Om genetisk historia är synonym med förändring står genealogisk historiska nära sökandet efter kontinuitet, efter stabila kultur- och samhällsmönster som underlättar för människor att navigera genom livet, att finna problem och fiender där man alltid har funnit dem.²⁴

²¹ Sjöland, Marianne, *Historia från tidskriftsredaktionen: en komparativ studie av Populär historias och History todays historieskrivning*, Lunds universitet, Diss. Lund : Lunds universitet, 2016, Lund, 2016, s. 19.

²² Karlsson & Zander (red.), 2014, s. 48.

²³ Karlsson, Klas-Göran & Zander, Ulf (red.), *Historien är nu: en introduktion till historiedidaktiken*, 2., [uppdaterade och bearbetade] uppl., Studentlitteratur, Lund, 2009, s. 49.

²⁴ Karlsson & Zander (red.) 2014, s. 50.

Viktigt att ha i åtanke är att dessa två perspektiv inte behöver skapa motsättningar men kan ses som två grundläggande synsätt som påverkar hur och vilken historia som undersöks.

Historiemedvetande

Begreppet historiemedvetande bör förstås som en central del av det historiedidaktiska området och berör både historiskt tänkande och kunskapsbildning.²⁵ Karlsson förklarar historiemedvetande som ”en mental kompass som hjälper oss att orientera oss i tiden och skapa mening i tillvaron, genom att relatera oss till ett tidssammanhang som är större än vårt eget utmätta liv”.²⁶ Historiemedvetandet aktiveras i historiekulturen och är det som används för att skapa mening i tillvaron genom att sätta våra liv ett större (historiskt) sammanhang.²⁷ För den av Karlsson utvecklade historiedidaktiska teoribildningen är historiemedvetandet en viktig komponent.

Historiekultur

Historiekultur bör förstås som det som avgör vilken historia som synliggörs och diskuteras, men även vad som lämnas i det dolda. Historiekultur är en kommunikativ kedja där historia produceras, kommuniceras och mottas.²⁸ På så sätt är kommunikation och makt viktiga förutsättningar för historiekulturen. Makt krävs för att kunna påverka den historia som debatteras eller döljs. För att undersöka detta bör frågor om produktion och konsumtion av historia lyftas.²⁹ Detta förklarar Karlsson:

I den historiedidaktiska kommunikationskedjan finns således aktörer som är både förmedlare och mottagare av historia. I synnerhet den senare aspekten, som handlar om hur människor tar till sig och tillgodogör sig historia, är svår att utforska, särskilt om man tänker sig att människor inte är tomma kärl som ska fyllas med innehåll, utan att skilda individer, grupper och samhällen redan före förmedlingen i fråga bär på erfarenheter, upplevelser och kunskaper som påverkar hur de mottar och tillgodogör sig historien.³⁰

²⁵ Karlsson & Zander (red.) 2014, s. 57.

²⁶ Karlsson & Zander (red.) 2014, s. 58.

²⁷ Karlsson & Zander (red.), 2014, s. 58.

²⁸ Karlsson & Zander (red.), 2014, s. 65.

²⁹ Karlsson & Zander (red.), 2009, s. 38.

³⁰ Karlsson & Zander (red.), 2009, s. 38.

Gällande frågan om skapandet, spridandet och konsumerandet av *memes* på internet är det svårt, alternativt omöjligt, att härleda alla delar av den av Karlsson ovan nämnda kommunikationskedjan. Istället måste jag för denna undersökning utveckla bilden av en arketyrisk kommunikationskedja med potentiella aktörer i de olika delarna av kedjan. Därmed skulle det vara felaktigt att försöka härleda intentionerna bakom skapandet av undersökta *memes*. Att skapandet och spridandet av historiska *memes* är frågor som problematiserar den eventuella historielösheten i samhället, har det inledningsvis i denna uppsats redogjorts för. Även den så kallade nedsippningsteorin gällande kunskap, där kunskap sprids från högre till lägre nivå, problematiseras. Att det skulle vara historieprofessorer som sitter och skapar *memes* är en underhållande tanke för en uppsatsskrivande student, men inte helt trolig. Historiska *memes* kan möjligtvis ge en inblick i den historiekultur och det historiebruk som synliggörs på internet.

Historiebruk

Historiebruk kan, som det låter, förklaras som sättet historia brukas på. Det finns olika typer av bruk och brukare. För att illustrera dessa har en rad olika typologier utvecklats. Nedan syns den typologi som kommer utgöra stommen för denna undersökning. Denna typologi är vald, då den ger tydligast bild av detta breda fält av olika sorters bruk. Typologin är utvecklad av Klas-Göran Karlsson, och har inte som anspråk att ses som fullständig.³¹ Trots att denna teori inte är utvecklad för eller ens lyfter frågor som berör historia på internet, är det den tydligaste sammanställningen av de olika bruk som utvecklats inom det historiedidaktiska fältet. Trots att Karlsson främst menar att typologin bör appliceras på bredare perspektiv så som ”olika samhällen och olika tider” tycker jag att den fungerar att översätta till mindre, alternativt större perspektiv, så som internet och *memes*.³² Nedan följer den av Karlsson utvecklade typologin.³³

Behov	Bruk	Brukare	Funktion
Upptäcka Rekonstruera	Vetenskapligt	Historiker Historielärare	Verifikation Tolkning
Minnas Glömma	Existentiellt	Alla människor	Orientering Förankring
Återupptäcka	Moraliskt	Välutbildade skikt Intellektuella	Rehabilitering Restaurering Försoning
Uppfinna Konstruera	Ideologiskt	Intellektuella Politiska eliter	Legitimering Rationalisering
Glömma Utplåna	Icke-bruk	Intellektuella Politiska eliter	Legitimering Rationalisering

³¹ Karlsson & Zander (red.), 2009, s. 58.

³² Karlsson & Zander (red.), 2009, s. 59.

³³ Karlsson & Zander (red.), 2009, s. 59.

Illustrera Offentliggöra Debattera	Politiskt- pedagogiskt	Intellektuella Politiska eliter Pedagoger	Politisering Instrumentalisering
Öka historiens värde Göra ekonomiska vinster	Kommersiellt	Verksamma inom reklam och ekonomi	Kommersialisering

Det vetenskapliga historiebruket kan uppfattas som det enda gångbara bruket av historieämnet, då det följer de regelverk som historieämnet satt upp. Därför blir övriga historiebruk missbruk.³⁴ Detta motsäger dock hela den historiedidaktiska ansatsen, enligt vilken all sorts förmedling av historia är av intresse. Om man utgår från att det finns andra bruk än enbart vetenskapligt bruk och missbruk, öppnas det historiedidaktiska perspektivet upp till att innehålla en rad olika bruk och brukare av historia.

Existentiellt historiebruk grundar sig på en individs, gruppens eller samhällets behov av att minnas. Detta kan behov kan uppstå av vad Karlsson kallar för ”yttre tryck” så som konflikter med en ”motsvarande kulturell homogenisering”.³⁵ Det existentiella historiebruket kan även utläsas vid behov av en ny identitet, som reaktion på en tidigare rådande identitet. Karlsson kopplar det existentiella historiebruket till ett behov av historia, främst påverkat av man är del i ett samhälle som snabbt och genomgripande blivit moderniserat. Historien har då förlorat sin plats som samhällskitt till förmån för kommersiella och materiella intressen.³⁶

Moraliskt historiebruk hänger samman med makt, maktutövning och kulturen kring hur dessa bedrivs. Inom detta bruk finns det ett mål att göra upp med en statsmakts handlanden och eventuella historiska oförrätter. Denna typ av historiebruk går ofta att se inom ”historiska avslöjanden” som ställer handlingar ur det förflutna i dagens ljus och sålunda belyser historia som tidigare varit i mörker. Dessa avslöjanden får enligt Karlsson ofta stora konsekvenser för både den breda massan och den lilla människan.³⁷

Det ideologiska historiebruket aktiveras av grupper som med hjälp av historien vill legitimera sin makt. Genom att lyfta vissa delar av historien, och glömma andra, kan den rådande makten undvika att ifrågasättas och ett övertygande narrativ skapas.³⁸ Dessa grupper består av

³⁴ Karlsson & Zander (red.), 2009, s. 58.

³⁵ Karlsson & Zander (red.), 2009, s. 61.

³⁶ Karlsson & Zander (red.), 2009, s. 61.

³⁷ Karlsson & Zander (red.), 2009, s. 62.

³⁸ Karlsson & Zander (red.), 2009, s. 63.

intellektuella och den politiska elit som har intresse av, att genom aktivering av det ideologiska historiebruket, skapa meningssammanhang och på så sätt legitimera sitt maktanspråk. Det ideologiska och det vetenskapliga historiebruket närmar sig varandra gällande frågor om tolkande och meningsskapande. Inom båda bråk är dessa frågor grundläggande men det vetenskapliga bruket har ett högre strävande efter ”fakta” och att bidra till forskning. Karlsson menar att det ideologiska historiebruket i större utsträckning tillåter sig att tillverka fakta för att påverka och övertyga människor att handla enligt ideologernas önskan.³⁹

Icke-bruk bör inte förstås som avsaknaden på handling eller övertygelse. Istället är icke-bruket av historia ett medvetet val där icke-brukaren gör ställningstaganden. Icke-brukarna är i detta fall ideologiskt övertygade grupperingar och intellektuella som genom sitt icke-bruk önskar legitimera maktens handlande genom att vissa delar av historien döljs eller glöms bort. I ett samhälle där icke-bruk av historia är rådande, ska inte samhället legitimeras av historien eller kulturarv utan snarare av ideologin.⁴⁰

Det som av Karlsson kallas för politiskt-pedagogiskt historiebruk aktiveras när nu och då jämförs och likställs utan vidare problematisering. Detta kan liknas vid ett vetenskapligt historiebruk då komparationer på detta vis har historievetenskapliga grunder. Dock särskiljs bruken då det vetenskapliga historiebruket har som mål att i denna fråga belysa och problematisera de skillnader som finns mellan nu och då. Karlsson menar att historien används som argument inom detta bruk och på så sätt ligger till grund för nutida politiska beslut och handlingar, genom att förkastliga händelser i det förgångna används som exempel.⁴¹ Den pedagogiska sidan av detta bruk kan härledas till att händelser ur historien används likt ”ett skafferi ur vilket man kan hämta olika tårtbitar som man kan ställa i nutidens tjänst”.⁴² Likheter betonas främst, och olikheter underbetonas, vilket skapar pedagogiskt underlag för att belysa samband och historiekulturella relationer.⁴³

Kommersiellt historiebruk går att härleda till den marknad där historia används som ett säljande argument. Detta kan innebära att historiska händelser ompaketeras för att passa olika typer av marknader, vilket kan manifesteras i populärkultur eller populärhistoria. Likheter mellan det

³⁹ Karlsson & Zander (red.), 2009, s. 64.

⁴⁰ Karlsson & Zander (red.), 2009, s. 64.

⁴¹ Karlsson & Zander (red.), 2009, s. 66.

⁴² Karlsson & Zander (red.), 2009, s. 67.

⁴³ Karlsson & Zander (red.), 2009, s. 67.

kommersiella och det ovan nämnda politisk-pedagogiska bruket går att se i historiska händelser som Karlsson menar har ”stor emotionell lyskraft” och främst används vid marknadsföring av en produkt.⁴⁴

Det som kan kallas för historiemissbruk är en komplex fråga som går att koppla till olika fenomen. Niels Kayser Nielsen menar att det kan handla om felaktigheter som berör fakta, politiskt motiverade omskrivningar eller hegemonisk historieförskjutning.⁴⁵ Historiedidaktiker undviker dock gärna att definiera historiemissbruk. Karlsson menar att ett tydligt missbruk dock är det då ”de förnekar ett erkänt folkmord, jämför en trivial vardagshändelse med förintelsen eller driver etniska grupper till blodiga uppgörelser med hjälp av skarpeggade och skeva historiska argument, men därifrån är steget långt till att dra en entydig gränslinje mellan bruk och missbruk av historia.”⁴⁶

Dessa bruk kan överlappa varandra i harmoni eller disharmoni. Inget av de olika bruken är överordnat de andra och bör förstås som strategier för hur människor tar sig an historia och på så sätt söker efter sammanhang.⁴⁷ Karlsson är tydlig med att det vid empiriska undersökningar kan vara svårt att skilja de olika bruken åt, vilket skapar en avgränsningsproblematik. Vare sig man ser detta som en problematik, eller enbart en konsekvens av att man undersöker något så inkonsekvent som människor och deras handlande, innebär detta att ”rena” definitioner så som de presenterats i Karlssons typologi ovan inte alltid kan härledas.

Bildanalysen som metod

Att verka på internet som historiker medför vissa metodologiska problem, förutsatt att kopplingen till det digitala inte enbart är användningen av ett digitaliserat arkiv. Hur bör man som historiker tolka, tyda och källkritiskt granska material som är skapat på internet – för internet? Detta är en svårbesvarad fråga som kräver tvärvetenskapliga ingångar. Då *memes* är en typ av material som inte tydligt passar in i ovan nämnda kategorier, kommer teori och metod stundtals att behöva anpassas, alternativt utvecklas. För att kunna utgöra fullgoda analyser av detta material, kommer metoder från andra fält att lånas för att undvika ett alltför krystat metodval. *Memes* är ett visuellt material bestående av antingen bilder eller filmer vilket

⁴⁴ Karlsson & Zander (red.), 2009, s. 67.

⁴⁵ Karlsson & Zander (red.), 2014, s. 79.

⁴⁶ Karlsson & Zander (red.), 2014, s. 80.

⁴⁷ Karlsson & Zander (red.), 2009, s. 59.

påverkar hur det bör tolkas. Då urvalet består av *memes* i form av bilder kommer bildanalys skapat av Roland Barthes att användas. För en historiker är inte bildanalysen främmande, men analysen brukar anses behöva inkludera en rad historiska fakta för att bilden ska ses som en fruktbar källa. Om ett material saknar detta brukar det istället förkastas. Vidare får historiker som brukar bildanalyser ofta kritik. Detta beror inte främst på hur de visuella elementen inte tas på tillräckligt stort allvar. Lena Liepe menar att

om en bild skall definieras som en historisk källa så skall den brukas med bibehållen respekt för dess epistemologiska egenvärde, ett värde som ligger i dess visualitet. Att reducera bilder till rena illustrationer av historiska skeenden, är att negligera deras egenart som just bilder. Sist och slutligen uppfattar jag detta som en fråga om etik: att arbeta med ett undersökningsmaterial på dess egna villkor, och att lämna rum för en bild att kommunicera som det den faktiskt är.⁴⁸

Med detta i åtanke är det viktigt att låta *memes* undersökas i den form de är skapta. För att göra detta kommer bildanalys att genomföras för att se budskap och mening. Barthes menar att det går att härleda tre nivåer av meddelande i bilder. Om en bild innehåller text tillhör texten det första meddelandet, som omedelbart berättar vem bilden vill rikta sig till och varför. Detta följs av det symboliska meddelandet som kan avkodas för att förbinda uttrycket med ett innehåll.⁴⁹ I detta symboliska meddelande leds betraktaren från den bildliga meningen bakom en bild för att tolka bilden efter dess symboliska värde. Detta kan kallas för den konnotativa nivån av bildanalys. Den konnotativa nivån i bildanalysen är socialt och kulturellt betingad. Inom denna nivå analyseras de delar som bilden inte tydligt visar men ändå innehåller. Detta åsyftar de referenser som anknyter till bilden.⁵⁰ I det tredje meddelandet hamnar betraktarens blick på det bokstavligen, eller den denotativa nivån, i bilden. På en denotativ nivå undersöks vad som existerar inom bilden. Detta kan handla om exempelvis personer, platser eller föremål. Utmärkande faktorer som disposition och ljus kan vara denotativa markörer. Dessa tre nivåer vävs samman för att skapa en förståelse förbi själva bilden.

⁴⁸ Andersson, Lars M., Berggren, Lars & Zander, Ulf (red.), *Mer än tusen ord: bilden och de historiska vetenskaperna*, Nordic Academic Press, Lund, 2001, s. 33.

⁴⁹ Barthes, Roland, *Bildens retorik*, Faethon, Stockholm, 2016, s. 29-31.

⁵⁰ Barthes, 2016, s. 14.

Textens roll för en bild är en viktig diskussion som bör lyftas då ett utmärkande drag hos *memes* är kombinationen av bild och text. En utgångspunkt för Barthes är att bilder har ett eget språk, som möjliggör bredare tolkningar av deras innehåll än vad lingvistiska undersökningar av text kan tillåta.⁵¹ Texter inom bilder skapar en direkt tydlighet om vem bilden vänder sig till, men även om vilket innehåll bilden vill signalera att den har. Sålunda påverkar texten bildens symboliska innehåll och hjälper mottagaren att sortera bort ”felaktiga” tolkningar.⁵² *Memes* består av både bild och text, vilket innebär att det skrivna språkets roll är en viktig del av bildens innehåll.

Operationalisering av teori och metod

Tydligt i tidigare forskning om *memes* är att de undersöks genom textanalyser med fokus på intertextuella faktorer. Jag har alltså valt ett annat grepp, som innefattar dessa historiska *memes* mer visuella karaktär. Detta främst då visuella material bör behandlas med en stor dos respekt, på det sätt som Lena Liepe lyfter. För att nå svar på mina forskningsfrågor kommer samspelet mellan teori och metod att ha stor inverkan. Genomgående har dessa *memes* analyserats och presenterats utefter deras denotativa nivå – där det som avbildas genom visuella markörer inom bilden tydliggörs. Vidare har detta faktiska innehåll analyserats utefter den konnotativa nivån ur Barthes teori om bildanalys. På så sätt har den vidare symbolik som utläsas ur materialet klargjorts, vilket för denna undersökning främst berört referenser ur samtida populärkultur eller amerikansk politik alternativt referenser i form av historiska händelser. Vidare har bildanalysens tredje kategori, texten, använts för att utläsa hur långt den denotativa analysen ska sträcka sig. Inom *memes* fungerar text för att tydligt kommunicera mening och är därför en vital del för i vilken kontext de olika referenserna ska förstås. På så sätt är det inte en rent subjektiv hållning som begränsar hur mycket och i vilken kontext en *meme* här analyseras. I definitionen av *memes* ligger även att de ämnas att spridas och vara humoristiska vilket kräver att de tar del i deltagarkultur. Detta påverkar även hur budskapet i varje *meme* bör tolkas. Därför blir den kontext som presenteras påverkad av materialet i sig. I och med materialets ambition att spridas skapas den arketytiska kommunikationskedja som nämns i underkapitlet ”historiekultur”.

⁵¹ Barthes, 2016, s. 16.

⁵² Barthes, 2016, s. 12.

Först när den bakomliggande betydelsen i dessa *memes* går att tydliggöra kan frågor om historiedidaktik lyftas. Historiebruk kräver förförståelse hur materialets intentioner eller funktioner ser ut. De verkliga intentionerna bakom dessa *memes* inte går att härleda för denna studie, då det krävt intervjuer med deras skapare. Istället får den kontext som skapats genom konnotativa, denotativa och textuella analyser stå för möjliggörandet av den historiedidaktiska analysen. På så ligger teori och metod för denna studie tätt sammanlänkande. För att de teoretiska begreppen ens ska kunna diskutera har alltså en kedja av bildanalys i kombination med de unika förutsättningar som materialet innehar skapats. Då de olika *memes* som presenteras i denna undersökning ska ses som fallstudier. Därför fungerar de inte som representativa för allt källmaterial som på internet som *memes* utgör. Dock, med begreppet ”exemplets makt” i åtanke, har det presenterade materialet legitimitet i sig själva som exempel.

Forskningsläge

En debatt som med viss regelbundenhet blossar upp kring historia som ämne och dess plats i samhället är den om så kallad historielöshet. Förstådd som en brist på historiska kunskaper och medvetande går den att härleda till många olika typer av ursprung. Eva Queckfeldt menar i artikeln *Dör historien ut? Historielösheten i efterkrigstidens Sverige – ett försök till förklaring av diskussionen om historielöshet*, att frågan kan handla om många saker. Exempel kan vara avsaknad av en nedskriven historia från ett folk, land eller område, vilket gör att omvärlden inte kan ta del av dessas historia. Ett annat exempel är den ständiga diskussionen om huruvida yngre generationer besitter de historiska kunskaper som de äldre anser viktiga. Oavsett vilken typ av historielöshet som diskuteras bör man enligt Queckfeldt vara försiktig:

Jag tror frågan om historielöshet är fel ställd. Vi borde inte fråga oss, som vi så ofta gör, "kan vi historia". Då är svaret förmodligen "nej". Vi borde i stället fråga oss: är vi medvetna om att det funnits ett förflutet, ett förflutet över huvud taget, ett förflutet som inte behöver ligga längre tillbaka i tiden än ett par veckor?" Då är svaret förmodligen "Ja". Ett "ja" som innebar en enorm utmaning för oss historiker. Låt oss anta den och dela med oss av vad vi har att ge! Historien är inte död, den har bara bytt skepnad.⁵³

Likt Queckfeldt tror jag absolut att det som anses vara historiska kunskaper och medvetande är under förändring. Många historiker har en försiktig och tveksam inställning till internet. De positivt inställda lyfter ofta att internet kommer att bli en allt viktigare plats för historikern. Argumenten för internetanvändning berör att allt mer källmaterial digitaliseras och att litteratur publiceras på internet.⁵⁴ På så sätt kommer själva källmaterialet förflyttas och så även

⁵³ Queckfeldt, Eva, *Dör historien ut? Historielösheten i efterkrigstidens Sverige – ett försök till förklaring av diskussionen om historielöshet*, Scandia: tidskrift för historisk forskning, Bokförlaget Natur och kultur, Stockholm, 1928-, vol 53, nr 2, 1987, s.314.

⁵⁴ Rosenzweig, Roy, *Clio Wired: the future of the past in the digital age*, Columbia University Press, New York, 2011, s. 7.

historikers blickar. Dock lyfts sällan frågan om vad som händer när källmaterial är skapat av och för internet. Just *memes* med historiskt innehåll blir därför intressanta att undersöka då de saknar tydlig kategori i debatten om internet bland historiker. Deras innehåll och anspelningar kan tala för dagens internetanvändares syn och kunskaper vad anser historia.

Att som historiker undersöka internet och dess möjligheter för historieforskning är dock inte helt nytt. I *Clio Wired: The Future of the Past in the Digital Age* argumenterar Roy Rosenzweig för hur och varför internet bör användas av historiker. Han vänder sig mot vad han anser är en ovilja från andra historiker att förstå potentialen med att utforska internet i både undervisning, som källmaterial och för exponering av forskning.⁵⁵ Rosenzweig lyfter det han kallar för ”källöverflöd” som finns på internet och menar att detta borde locka historiker, likt det gjort andra humanister. På internet sorteras och försvinner material på likande sätt som i fysiska arkiv, en problematik som historiker har för vana att hantera. *Clio Wired* skrevs som en manual för hur och varför historiker bör släppa in internet i sin forskning och berör därför inte detaljfrågor så som *memes* eller annat material som är skapat specifikt för internet.

Rosenzweig spär på bilden av att historiker är konservativa kring sitt användande av internet. Idag talas det om internet 2.0, det vill säga ett internet som inte enbart är till för kunskapslagring och hämtning, utan istället nu fungerar som en social flerdimensionell plats, där mänsklig agens påverkar dess innehåll.⁵⁶ Jerome De Groot har i *Consuming History – Historians and heritage in contemporary popular Culture* undersökt hur historia används utanför de akademiska kretsarna, vilket består i att historia inom film, kulturarvsinstitutioner men även inom tv-spel och på internet undersöks. Gällande internet ger De Groot medhåll till Rosenzweigs argument ur *Clio Wired* kring de problem, men även de vinster som ett ökat intresse från historiker skulle medföra.⁵⁷ Vidare menar De Groot att internet medför en rad nya metodologiska problem för historiker som ännu inte har lösts fullgott och att det ännu finns frågor om hur det informationsöverflöd som existerar på internet bör behandlas. Materialet som lyfts och diskuteras av De Groot i *Consuming History* berör och härstammar främst från typiska historieaktörer så som museum och deras sociala medier, universitet och onlinekurser men även

⁵⁵ Rosenzweig, 2011, s. 6.

⁵⁶ De Groot, Jerome, *Consuming history: historians and heritage in contemporary popular culture*, Routledge, London, 2009, s. 88.

⁵⁷ De Groot, 2009, s. 87.

kunskapsbanker så som hemsidan Wikipedia. Alltså lyfts inte material skapat av anonyma eller atypiska historieproducenter i De Groots sammanställning.

Historia på internet är inte ett fenomen som står helt utan undersökningar. Fenomenet *memes* är inte nytt men spridningen till den allmänhet som nu nås har möjliggjorts via exempelvis Facebook- och Instagramkonton. *Memes* ligger nära den klassiska satiren men det krävs att de är slagfärdiga genom en kortare text, högst två rader, och en bild. Både bild och text måste vara tydliga referenser. *Memes* ska alltså på ett snabbt och tydligt sätt koppla ihop referenser på ett sätt som användaren finner underhållande, helst utan att vidare kontext ges. Vissa *memes*, framförallt de historiska kräver mycket förkunskaper, vilket ställer diskussionerna kring historielöshet och inställningen till internet i annat ljus. Att det skapas *memes* betyder inte att historiemedvetandet är högt och att internet ska behandlas okritiskt, men det problematiserar hur vi bör se på dessa frågor. Upplevs internet eller historielöshet på ett visst sätt för att historikern inte vet vilken skepnad, för att tala med Queckfeldt, man bör leta efter? Forskningen har följt efter och allt mer forskning kring internet, internetkultur och *memes* går att hitta. Forskningsläget kommer vara indelat i olika kategorier. Dessa kommer beröra forskning om humor och historiedidaktik, digitalisering och *memes*.

Humor och historiedidaktik

Forskningsläget som berör humor och frågor av historiedidaktik är inte fylligt, men två viktiga verk går att anpassa till ansatsen. Forskning kring dessa ämnen har främst berört tidningsmaterial och satir. Ett av de mer monumentala verk som går att finna inom denna genre är Lars M Anderssons avhandling *En jude är en jude är en jude... Representationer av "juden" i svensk skämtpress omkring 1900–1930* där kombinationen av humor och antisemitism undersöks.⁵⁸ I Anderssons material blir det tydligt att "judiskheten" manifesteras av många olika antisemitiska markörer men även att bild av "svenskhets" skapades i satiren. Genom att etablera en "svenskhets" och en "judiskhet" skulle omöjligheten för assimilation i samhället tydliggöras. Den antisemitiska bilden av "juden" och dess markörer berörde allt från utseende och beteende till sexualitet. Denna version av "juden" gick inte att lämna och på så sätt var "en jude alltid en jude".⁵⁹ Andersson för inte någon vidare diskussion om humor och dess roll i historien, trots att det är en viktig del av ämnet som han undersöker. Då humor är ett svårt ämne

⁵⁸ Andersson, Lars M., *En jude är en jude är en jude-: representationer av "juden" i svensk skämtpress omkring 1900-1930*, [Ny utg.], Nordic Academic Press, Lund, 2000, s. 66.

⁵⁹ Andersson, 2000, s. 589.

att ta sig an är detta inget som är en specifik brist hos Andersson utan påvisar snarare en del av den problematik som ämnet för med sig.

Hans Lindström undersöker i *Skrattet åt världen i litteraturen* hur humor tar sig uttryck i de skönlitterära verken Bombi Bitt och jag av Fritiof Nilsson Piraten, Calvions senaste resor av Per Christian Jersild, El Buscón av Francisco de Quevedo, Don Quijote av Miguel Cervantes och Den tappre soldaten Svejek av Jaroslav Hašek.⁶⁰ Lindström gör en tydlig skillnad på att undersöka humor och, i hans fall, skrattet. Humor är enligt Lindström en uppfinning, men skratt något som människan alltid har sysslat med:

Skrattet, som den här avhandlingen diskuterar det, är respektlöst, det skyr inga objekt, det är anti-auktoritärt, anti-systematiskt och subversivt; det är förbundet med de många möjligheterna, de många orden, inte med *den enda* möjligheten eller *det enda* ordet och det riktar sig mot det upphöjda, det bestämda, det ordnade, mot inordnadhet, mot det falska och det slutna... Det riktar sig, om man så vill, mot alla former av makt och maktutövande.⁶¹

Vidare menar Lindström att skrattet används som ett annat sätt att se på världen. Särskiljandet mellan skrattet och humorn ter sig i Lindströms upplevelse av att skrattet inom litteraturvetenskapen inte tas på det allvar som det förtjänar.⁶² Skrattet får enligt Lindström som funktion att verka som ett medel för att visa motstånd.

Digitalisering och internet

Forskning kring digitalisering är främst utförd inom medievetenskapliga discipliner både i Sverige och internationellt. Henry Jenkins skriver i *Konvergenskulturen – Där gamla och nya medier kolliderar* om tre, för denna undersökning, viktiga begrepp. Dessa kallar han för mediekonvergens, deltagarkultur och kollektiv intelligens. Konvergens ska förstås som ”flödet mellan medieplattformar, samarbetet mellan olika mediebranscher och rörligheten hos mediepubliken som söker överallt i jakten på upplevelser.”⁶³ Spridningen av material mellan dessa olika medieplattformar kan bero på olika saker, så som marknadsstrategier eller gräsrotter

⁶⁰ Lindström, Hans, *Skrattet åt världen i litteraturen*, Carlsson, Diss. Lund : Univ, Stockholm, 1993, s. 307.

⁶¹ Lindström, 1993, s. 12.

⁶² Lindström, 1993, s. 188.

⁶³ Jenkins, Henry, *Konvergenskulturen: där gamla och nya medier kolliderar*, Daidalos, Göteborg, 2008, s. 15.

och deras agens. Det är främst det sistnämnda som Jenkins tycker är viktigt och ser detta som aktivt konsumentdeltagande. Med termen deltagarkultur menar Jenkins att det är viktigt att särskilja denna nya typ av mediekonsumtion från föreställningar om den äldre. Mediekonsumenter och medieproducenter är numera inte längre två särskilda grupper tack vare deltagarkulturen. Dock är dessa grupper inte jämlika i fråga om makt.⁶⁴ I konvergens- och deltagarkulturen utvecklas vad Jenkins kallar för ”kollektiv intelligens”. Detta är något som Jenkins menar främst används för fritidssyften idag, men i kontakt med konvergenskulturen kommer detta utvecklas och bli en alternativ maktfaktor gentemot den etablerade medievärlden.⁶⁵ Med hjälp av exempel från tidigare politiska kampanjer visar Jenkins hur internetanvändare med hjälp av mediekonvergens och kollektiv intelligens sprider material på internet för att visa sina politiska åsikter och motstånd mot exempelvis presidentkandidater.⁶⁶

Forskning om *memes*

Forskning kring *memes* kommer främst från medievetenskap, sociologi eller andra närliggande ämnen. Av de böcker och artiklar som finns på ämnet har de med mest relevans ämnesmässigt valts ut. Gemensamt för forskningen som presenteras nedan är att *memes* behandlas som ett internetfenomen som kan kopplas samman med samtida politiska frågor. I samtliga fall, utom ett, är det *memes* i en amerikansk samtidspolitisk kontext som undersökts. Det är främst genom bild- och videomaterial som analyser av materialet har genomförts. Definitionen av *memes* är för samtliga undersökningar grundad i en definition som skapats av Limor Shifman. Med denna definition ska *memes* förstås som ett internetfenomen där människor delar normer, värderingar och humor.⁶⁷ Definitionen av *memes* diskuteras vidare i senare delar av uppsatsen. I nedan listad forskning undersöks inte *memes* med historiskt innehåll till den grad som denna undersökning ämnar göra.

Vid läsning av *meme*-forskning blir det tydligt att det finns olika tolkningar av deras roll på internet. Dessa tolkningar berör frågan om *memes* förmåga att påverka utanför deltagarkulturen på internet. I det ena lägret står Liisi Laineste och Piret Voolaid som i *Laughing across borders:*

⁶⁴ Jenkins, 2008, s. 15.

⁶⁵ Jenkins, 2008, s. 16.

⁶⁶ Jenkins, 2008, s. 219.

⁶⁷ Shifman, Limor, *Memes in digital culture*, The MIT Press, Cambridge, Massachusetts, 2014, s. 14.

Intertextuality of Internet Memes undersöker memes som främst spridits i Estland.⁶⁸ Laineste och Voolaid visar genom sin undersökning av memes som spridits via en populär internetsida att memes sprids som kommentarer på rådande politiska frågor.⁶⁹ En stor del av dessa berör mottagandet av flyktingar under 2016, där memes som skämtar om exempelvis fläskkött, ses som en motreaktion gentemot politikerns beslut om flyktingmottagande.⁷⁰ I Lainestes och Voolaid's undersökning blir det tydligt att skämtet inom memes inte enbart står som en reaktion på nutiden utan även ”lånar” äldre så kallade ”sovjetiska skämt” som kombineras med en nutida kontext.⁷¹ Författarna menar att de memes som delas i Estland visar att det inte enbart är språkliga faktorer som påverkar hur dessa delas, utan även det gemensamma kulturella minne som krävs för att skapa kontext.⁷² Med denna tolkning står memes snarare som ett sätt att kommentera och reagera på rådande politiska händelser än ett sätt att skapa och uttrycka sin egen politiska agens.

I det andra lägret står en rad av främst amerikanska forskare som snarare tolkar memes som en viktig del i skapandet av politisk agens. Jennifer O'Meara menar i *Meme Girls versus Trump – Digitally Recycled Screen Dialogue as Political Discourse* att det bild- och videomaterial på internet som hon undersökt används för att ge röst åt ideologiska olikheter och feministiskt motstånd mot Trumps presidentskap.⁷³ I O'Mearas material används stillbilder och citat från ungdomsfilmerna *Mean Girls* och *Clueless* samt tv-serierna *Sex and the City* och *the Simpsons* som kommentarer till politiska uttalanden från Trump. Tydligt blir att humor och politiska motreaktioner går att förena i internetvärldens memes på ett smidigt sätt som skapar interaktioner från andra internetanvändare. O'Meara menar att president Trump nu står som den tänkbara ”mottagaren” av de feministiska åsikter som lyfts genom memes och att hans eget användande av sociala medier är en anledning till varför denna typ av digital aktivism nu blivit allt mer populär.⁷⁴

⁶⁸ Laineste, Liisi & Voolaid, Piret, *Laughing across borders: Intertextuality of Internet Memes*, European Journal of Humour Research [Elektronisk resurs], International Society for Humor Studies, Romania, 2013-, vol. 4, 2016, s. 26.

⁶⁹ Laineste & Voolaid, 2016, s.34.

⁷⁰ Laineste & Voolaid, 2016, s. 38.

⁷¹ Laineste & Voolaid, 2017, s. 29.

⁷² Laineste & Voolaid, 2017, s. 26.

⁷³ O'Meara, Jennifer, *Meme Girls versus Trump: Digitally Recycled Screen Dialogue as Political Discourse, The velvet light trap: a critical journal of film and television* [Elektronisk resurs], University of Texas Press, Madison, Wis., 1971-, vol 28, 2018, s. 28.

⁷⁴ O'Meara, 2018, s. 39.

Även Limor Shifman har undersökt *memes* med politiskt innehåll i *Memes in Digital Culture*. Shifman menar att det hon kallar för politiska *memes* kan sakna humoristisk bas, något som annars genomsyrar mediet. Shifman delar upp politiska *memes* i tre underkategorier. Den första underkategorin är den som kallas för *memes* för politisk påverkan. Dessa går att finna i presidentvalskampanjer så som Obamas presidentkampanj 2008 som anses vara ett startskott för användandet av alternativa medier för att nå väljarna.⁷⁵ Den andra underkategorin består av agens från gräsrotsrörelser och fungerar på så sätt som en enande faktor för att skapa aktion i denna rörelse. I den tredje underkategorin ska den politiska *meme* snarare förstås som ett sätt att göra sin röst hörd och en kommentar på rådande politiska frågor, än ett försök till aktion.⁷⁶ Med denna typ av kategorisering öppnar Shifman fältet och diskussionen kring hur politiska *memes* bör förstås.

Med en något annan synvinkel kommer Benita Heiskanen som i *Meme-ing Electoral Participation* beskriver hur internet bemötte det amerikanska presidentvalet 2016.⁷⁷ I många *memes* beskylls presidentkandidaterna för samma problematik, som exempelvis att skifta åsikter så kallad ”flip-flopping”.⁷⁸ Vad som är intressant i Heiskanens undersökning är att det blir tydligt att olika internetsidor används av olika politiska läger. På hemsidor som *Reddit* och *4chan* delade användare *memes* till stöd för Donald Trump och som var negativa till Hillary Clinton.⁷⁹ På frågan om *memes* bör tolkas som politiska eller kulturella fenomen menar Heiskanen att det kan handla om en kombination. Heiskanen menar att denna kombination är speciellt tydlig i USA, där politiska frågor sällan prioriteras på samma sätt som populärkulturella av gemene man.⁸⁰ *Memes* har på så sätt banat väg som ett medium där politik och populärkultur kan kombineras. Vidare diskuterar Heiskanen en av de viktigaste komponenterna för spridningen av *memes*. Heiskanen skriver:

By highlighting issues that are especially controversial, Internet memes appeal to emotions and, in so doing, can have both a polarizing and galvanizing function. Yet the basic assumption behind meme-making is that recipients need to “get” the meme in order to be in on the joke;

⁷⁵ Shifman, 2014, s. 122.

⁷⁶ Shifman, 2014, s. 123.

⁷⁷ Heiskanen, Benita, *Meme-ing Electoral Participation*, European journal of American studies [Elektronisk resurs], European Association for American Studies, Paris, 2006-, 12-2, 2017, s. 21. s. 1.

⁷⁸ Heiskanen, 2017, s. 7.

⁷⁹ Heiskanen, 2017, s. 2.

⁸⁰ Heiskanen, 2017, s. 4.

if not, the meme loses its potential. For this reason, Internet memes are more powerful when distributed within a peer group of already likeminded users. This makes it difficult to predict whether they change political behavior.⁸¹

Heiskanen menar att det är svårt att tydligt visa i vilken mån *memes* skapar politisk agens. Tydligt blir dock att *memes* kan skapa ett synligt engagemang på internet som annars sällan går att härleda.

Av Ryan M Milners forskning kring *memes* är två texter speciellt användbara för denna undersökning. I boken *The World Made Meme – Public Conversations and Participatory Media* beskriver Milner hur *memes* fungerar som ett medel för att föra in privata åsikter i en offentlig diskussion. Genom denna typ av media blir den individuella rösten en del den användarskapta allmänna rösten och fungerar i sin tur som en kommentar på samtiden och dess sociala förutsättningar.⁸² I *The World Made Meme* undersöks en stor mängd av *memes*, alltifrån bilder, videor till hashtaggar som har spridits i olika stor mängd över internet. Genom detta material ser Milner hur den breda massans röst väger tyngre än den individuella, men med en komplexitet som innebär att rösten varken är universell eller harmonisk.⁸³ Milner undersöker exempel på *memes* med referenser till historien på det sätt som jag skulle kalla för historiska *memes*, men för inga vidare diskussioner kring dem. På så sätt sker analyser av dessa *memes* med samma premisser som de med avsaknad på historisk koppling.

I *Pop Polyvocality: Internet Memes, Public Participation, and the Occupy Wall Street Movement* undersöker Milner internets påverkan på Occupy Wall Street-rörelsen. Milner finner att Occupy Wall Street-rörelsen påverkades av interaktioner med politiskt likasinnade på hemsidor som Tumblr och Reddit.⁸⁴ Milner beskriver *memes* som ett fenomen med många röster, något han väljer att kalla för ”polyvocal” och lyfter *memes* möjlighet att sprida en massas röst. Tydligt blir att dessa politiska *memes* har drag av politisk satir vilket även fungerar som en samlande kraft för de inom rörelsen. Ett exempel på hur *memes* kan remixas och förändras

⁸¹ Heiskanen, 2017, s. 4.

⁸² Milner, Ryan M., *The world made meme: public conversations and participatory media*, The MIT Press, Cambridge, Massachusetts, 2016, s. 4.

⁸³ Milner, 2016, s. 219.

⁸⁴ Milner, Ryan. M., *Pop Polyvocality: Internet Memes, Public Participation, and the Occupy Wall Street Movement*, International Journal of Communication[Elektronisk resurs], University of Southern California, Los Angeles, Kalifornien, vol 7, 2013, s. 2357.

med hjälp av användares humor är de *memes* som kom att kallas för ”Occupy Sesame Street” där karaktärer från det populära amerikanska barnprogrammet ”Sesame Street” genom bildredigeringsprogrammet PhotoShop fick träda in i olika scener från rörelsens tidigare *memes*.⁸⁵ Speciellt följer Milner den *meme* som kallas för ”Pepper Spray Cop”. Bland denna typ av *memes* finner Milner det jag skulle kalla för historiska *memes*. Här används den pepparsprayande polisen vid historiska händelser förknippade med sociala protester. Exempelvis används en bild på Rosa Parks sittandes på en buss som bakgrund, och polisen har klippts in för att skapa illusionen av att han sprayar ner Parks med pepparspray.⁸⁶ Milner drar slutsatsen att de historiska elementen används för att vidare påvisa de orättvisor som den moderna Occupy Wall Street-rörelsen får utstå genom att jämföra idag ikoniska, sociala protester från historien. Även vad Milner kallar för ”mainstream” historiska bilder ur amerikansk historia används i kontrast till Pepper Spray Cop-*memen*. I ett av exemplen sprayar polisen inte pepparspray, utan bläck, över den amerikanska konstitutionen. Milner drar genom dessa *memes* slutsatsen att Pepper Spray Cop symboliserar en attack på amerikanska värderingar.⁸⁷

Sammanfattning av forskningsläge

Forskningsläget för denna uppsats är brett med forskning från olika discipliner. Trots detta finns det luckor som denna uppsats ämnar att fylla. Historiker har utmålats som ett skrå med tvivel kring internetmaterial. *Meme*-forskning har undersökt flertalet olika sorters *memes* men inte sådana som jag kallar för historiska *memes*. Denna *meme*-forskning är främst fokuserad i en amerikansk kontext, med ett undantag från Estland. Även historiedidaktiska frågor som undersöks i kombination med humor har inte undersökts.

⁸⁵ Milner, 2013, s. 2381.

⁸⁶ Milner, 2013, s. 2387.

⁸⁷ Milner, 2013, s. 2386.

Historisk bakgrund

Från ARPANET till Internet

Denna typ av undersökning väcker frågor kring hur en historisk bakgrund bör tecknas. Ska en historisk bakgrund tecknas över den amerikanska historien bör det ifrågasättas hur långt bak i tiden det kräver att man går. Resultatet hade blivit att vända sig bakåt mot självständighetsförklaringen 1776, alternativt än längre.⁸⁸ Detta vore inte fruktbart för denna typ av undersökning, där materialets historiska referenser baseras på ett urval ur den amerikanska historiekulturen men även andra internationella referenser. Valet har fallit på att beskriva det digitala mediets framväxt och historia. Den historiska bakgrund som behövs för kontext till amerikansk politik kommer istället att inkluderas i varje *meme*.

De första stegen mot den digitala värld vi ser idag lades 1962 av den amerikanska armén. Under en tid som präglades av det kalla kriget var idén att skapa ett säkert kommunikationsnätverk som Sovjetunionen inte skulle kunna tränga igenom. Idén utvecklades under flera år och 1969 lanserades det som kom att bli känt som ARPANET. Det första meddelande som kan klassas som ett e-postmeddelande skickades 1971, och nätverket kunde klassas internationellt genom uppkoppling mot en postering i Norge 1973. Kort därefter tillkom uppkopplingar mot andra europeiska länder.⁸⁹

Benämningen internet användes i och med kommunikationsnätverkets internationalisering men när internet verkligen uppstod är under diskussion. 1978 utvecklades KOM-systemet i Sverige, ett system som möjliggjorde flervägskommunikation, som byggde på det amerikanska Forum Planet. Tanken var att detta system skulle tillåta intern flervägskommunikation och utvecklades på uppdrag av Försvarets forskningsanstalt. Konsekvensen blev istället att datorintresserade

⁸⁸ McKay, John P, (et.al), *A history of world societies*, 9. ed., comb. ed., Bedford / St. Martin's, Boston, 2012, s. 657.

⁸⁹ Internetstiftelsen, Internetmuseum: Berättelsen om internets historia, 2019.

personer över hela Sverige kom att använda systemet som diskussionsplattform. 1982 kunde dessa personer koppla upp sig mot amerikanska mejlinglistor i och med ett sammanförande av ARPANET och KOM-systemet. 1987 låg antalet internetanvändare på 2000 personer i Sverige.⁹⁰

1989 är känt som året då world wide web skapades, vilket möjliggjordes genom skapandet av system som likt ett nät skapade länkar mellan dokument, URL:er och adresser. 1991 skapades den första webbplatsen, för det schweiziska forskningscentret CERN. Åren därpå gick utvecklingen allt snabbare och flertalet webbplatser etablerades. Olika surfredskap lanserades och konkurrerade ut varandra. Internet blev ett allt mer etablerat begrepp som användes av politiker och privatpersoner. 1992 myntades uttrycket ”deltagarkultur” av Henry Jenkins, som en reaktion på den gemenskap som gick att härleda på internets forum. Detta rörde främst så kallade ”fan forum”, där personer kunde visa support för exempelvis kända artister.⁹¹ Inför millennieskiftet 2000 väcktes oro inför den så kallade millenniebuggen och för hur verksamheter uppbyggda med hjälp av internet skulle kunna fortgå. Oron härstammade från systemets uppbyggnad och hur denna eventuellt skulle omkullkastas då koderna inte var uppbyggda för förändringen. Konsekvenserna blev små, då beredskap varit god men även då problematiken i sig inte visade sig vara så stor som befarad.⁹²

Det tidiga 2000-talet innebar en ökad närvaro på internet. Internationellt kom internetuppkoppling att bli allt mer utbredd och snabbare. Med detta började internet att brukas på ett annat sätt, där material spreds och kom att bli virala succéer. Fenomen som bloggar och forum blev allt vanligare.⁹³ Internet började sålunda att gå från ett sätt att distribuera ett material till en plats för att istället interagera med detta. Användandet av internet blev på så sätt mer utbrett och medier började på allvar använda det som ett komplement till nyhetsrapportering eller förmedling.

Internet 2.0 – deltagarkultur och kommersialisering

⁹⁰ Internetstiftelsen, Internetmuseum: 1978 Ett svenskt socialt nätverk startas – det revolutionerande KOM-systemet, 2019.

⁹¹ Jenkins, Henry, Ford, Sam & Green, Joshua, *Spreadable media: creating value and meaning in a networked culture*, New York University Press, New York, 2013, s. 2.

⁹² Internetstiftelsen, Internetmuseum: 2000 Millenniebuggen får samhället att skaka tänder – men katastrofen uteblir, 2019.

⁹³ Internetstiftelsen, Internetmuseum: 2000 Millenniebuggen får samhället att skaka tänder – men katastrofen uteblir, 2019.

Att tala om internet innebär att tala om ett fenomen med enorma proportioner. Det är därför viktigt att strukturera detta fenomen med vissa begrepp. Ett av dessa är vad som kallas för internet 2.0, eller på engelska Web 2.0. Sedan internets skapande har flertalet förändringar skett och idag ser vi ett större användarbaserat innehåll än tidigare. Denna typ användning gjorde att företag fick upp ögonen för internets potential för marknadsföring och spridning. Grundläggande för denna förändring var en konferens under år 2004 där Tim O'Reiley lanserade begreppet "Web 2.0" inför O'Reiley Media Group. Internet 2.0 ska förstås som en satsning av företag att marknadsföra, sprida och förändra sina produkter genom användning av internet. Internet slutade därför att fungera som en förvaringsplats för information, men även en plats för ostörd deltagarkultur. Deltagarkulturen på internet började på allvar växa sig stark under det tidiga 2000-talet, vilket skapade en mängd platser för interaktioner i form av hemsidor och forum. Fenomenet "sociala medier" började växa fram. Den ökade närvaron på internet från både företag och privatpersoner är dock inte helt friktionsfri. Upphovsrättsliga frågor och vinstintressen från företag har påverkat vad och hur material sprids på plattformar som Youtube, där användare exempelvis fått se hur bakgrundsmusik försvunnit och användning av upphovsrättsskyddat material tagits ner. Detta skiljer sig avsevärt från hur plattformen inledningsvis fungerade.⁹⁴ På så sätt går det idag att se en kollision mellan deltagarkultur och kommersiella intressen. Denna kollision sker samtidigt som det går att härleda en ökad demokratisering av internet, där hemsidor som tillåter att personer kan låta sina röster höras etableras.⁹⁵ Sam Ford, Joshua Green och Henry Jenkins beskriver:

value and meaning get created as grassroots communities tap into creative products as resources for their own conversations and spread them to others who share their interests.⁹⁶

På många sätt har internet kunnat spridas relativt obegränsat i delar av världen som tillåter det. Vid det amerikanska presidentvalet 2008 utnyttjade den demokratiska presidentkandidaten Barack Obama internet som en kommunikationsväg, vilket av vissa anses som en bidragande faktor till att han valdes till president.⁹⁷ Gräsrötter, men även politiska rörelser, kom med detta val att sprida sina åsikter på internet. Detta användes av Obamas kampanjmedarbetare som ett

⁹⁴ Jenkins, 2013, s. 50.

⁹⁵ Jenkins, 2013, s. 304.

⁹⁶ Jenkins, 2013, s. 292.

⁹⁷ Shifman, 2014, s. 125.

sätt att vidare sprida material de inte själva skapat.⁹⁸ På liknande sätt går det att se ett användande av stödet som skapades på internet för Trump vid presidentvalet 2016.⁹⁹

Under 2010-talet går det att härleda en allt mer högljudd debatt om yttrandefrihet och övervakning på internet. Den öppenhet som på gott och ont präglat internet, med fildelning och anonymitet kom att problematiseras. Idén om det fria internet blir ett problematiskt begrepp när registreringen av sökalgoritmer och hur dessa kan brukas tas i åtanke.¹⁰⁰ Hemsidor som Wikileaks skapade politiska svallvågor i USA med sitt avslöjande om Prismprogrammets avlyssning av amerikanska medborgare.¹⁰¹ Debatten om internets öppenhet ses idag som en integritetsfråga som engagerar många. Den 26 mars 2019 röstade Europaparlamentet för genomförandet av artikel 11 och 13, även kallat för copyrightdirektivet. Beslutet berör upphovsrättsskyddat material och har som mål att begränsa spridningen av detta på internet. Senast 2021 ska det vara olagligt att dela upphovsrättsskyddat material på internet, och hemsidor där detta sker har skyldighet att begränsa denna typ av material. Av dessa artiklar är det speciellt artikel 13 som legat till grund för diskussioner. Detta beslut innebär att hemsidor har ett ansvar i att identifiera och radera upphovsrättsskyddat material.¹⁰² Oro för om så kallade *memes* kommer ingå i denna typ av material har lyfts och därför även frågan om yttrandefrihet.¹⁰³ Om inte internetanvändare fått nys om fenomenet *memes* tidigare så blev det sannerligen ett mer allmänt känt begrepp efter diskussionerna kring Europaparlamentets omröstning.

⁹⁸ Shifman, 2014, s. 126.

⁹⁹ Heiskanen, 2017, s. 1.

¹⁰⁰ Snickars, 2014, s. 126.

¹⁰¹ Snickars, 2014, s. 132.

¹⁰² Sveriges Television, Det här innebär de nya upphovsrättslagarna, 26 mars 2019.

¹⁰³ Wired, What is Article 13? The EU's divisive new copyright plan explained, hämtad 23/5-2019.

Undersökning av historiska *memes*

Tidigare forskning har inte undersökt *memes* för deras historiska innehåll. För att undersöka denna typ av material är det viktigt att det utförs med dess egen arena i åtanke. Forskare som Jenkins lyfter tankar om ”kollektiv intelligens” på internet, som utvecklas genom det deltagande och förändrade medielandskap som internet 2.0 har skapat.¹⁰⁴ Detta innebär att internetanvändare bör ses som personer med agens som styr innehållet på internet och hur det sprids. Då främst populärkulturella eller samtidspolitiska frågor har undersökts i samband med *memes* skapas en bild av den kollektiva intelligensen definierad utifrån detta. När ett ämne som historia kombineras med dessa begrepp bör frågor ställas gällande vad kollektiv intelligens kan innebära och hur historia påverkar bilden av detta.

Med debatten om historielöshet, som lyfts av exempelvis Queckfeldt, blir de historiska förkunskaperna en än mer intressant parameter.¹⁰⁵ *Memes* kräver tydliga referenser men även oväntade sådana för att skapa humor.¹⁰⁶ Referenserna är tydliga och välkända för en bredare massa vilket kan ses som en typ av ”kollektiv intelligens”. Exakt hur denna kollektiva intelligens manifesterar sig enligt Jenkins är svårt att utläsa, men ett krav för den är att den påverkas av konvergens- och deltagarkulturen. Dessa historiska *memes*, skapade i deltagarkulturen och spridda på grund av kollektiv intelligens blir på så sätt en intressant del av vad Jenkins kallar för konvergenskultur.

Nedan följer en undersökning av *memes* som kombinerar historia och Trumps eller Obamas presidentskap. Dessa är i vissa fall indelade i grupper motiverat av att vissa *memes* använder likande typer av innehåll som motiverar att de undersöks tillsammans. I andra fall presenteras dessa *memes* var för sig, då deras innehåll motiverar detta. Detta ska inte på något sätt tolkas som en representativ fördelning eller kategorisering av det material som går att finna på internet.

¹⁰⁴ Jenkins, 2013, s. 16.

¹⁰⁵ Queckfeldt, 2008, s. 301.

¹⁰⁶ Shifman, 2014, s. 78.

Då frågan om historiebruk är grundläggande bör ett klagörande göras. En inte helt oviktig diskussion som måste lyftas gällande sociala medier berör dess kommersialisering. Genom marknadsföring och sponsorer har sociala medier blivit en marknadsplats där kommersiella intressen påverkar innehållet. Det är inte enbart genom företagskonton som denna marknadsföring sker, den kan även ske genom privata konton eller via olika typer av samlingskonton som publicerar *memes*. Konton på sidor som Instagram, Twitter och Facebook med ett stort antal följare, och på så sätt stor genomslagskraft, kan genom sponsring användas av företag för att sprida reklam. Denna kommersialisering av sociala medier innebär inte att detta bör tolkas som ett aktiverande av det kommersiella historiebruket. Om exempelvis en instagramsida med historiska *memes* sprider reklam genom bildtexter eller liknande görs det sällan genom att det förflutna används som det säljande argumentet. Snarare är det själva mediet, sociala medier, som kommersialiseras. Många hemsidor som sprider *memes* använder sig av annonsörer eller reklam, vilket bör ses som något som inte specifikt är typiskt för dessa sidor. Därför är det inte heller här aktuellt att diskutera ett kommersiellt historiebruk.

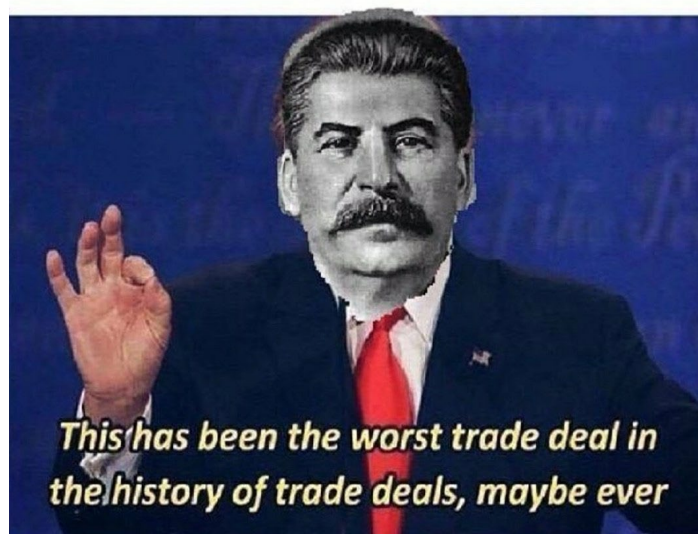
Uttryck för kommersiellt historiebruk går dock att se på vissa *meme*-konton. Instagramkontot @ArtMemeCentral, som publicerar *memes* baserade på konst, lanserade den 1 maj 2019 skal till mobiltelefoner baserade på *memes* som kontot publicerat.¹⁰⁷ Exempel som detta närmar sig tydligare det kommersiella historiebruket, där det historiska innehållet är det säljande elementet på ett tydligt sätt. Det kommersiella historiebruket bör intressant nog ses som ett av de bruk som tydligast går att finna på internet, där marknaden kan vara specifik nog för konsumenter med historieintresse.

¹⁰⁷ Instagram.com, Art Meme Central, 1/5-2019.

”The Worst Trade Deal”-meme

Memen som kallas för ”The Worst Trade Deal” anspelar på Donald Trumps uttalande från den 16e september 2016 gällande det så kallade NAFTA-avtalet.¹⁰⁸ NAFTA, eller North American Free Trade Agreement, är ett frihandelsavtal som USA, Kanada och Mexiko antog 1993.¹⁰⁹ President vid tiden var Bill Clinton, make till demokraternas presidentkandidat 2016, Hillary Clinton.¹¹⁰ I sin presidentvalskampanj 2016 var Trump tydlig med att han ville omförhandla detta avtal för att se en mer gynnsam politik för USA. *Memen* i sig blev populär och spreds i många olika varianter, alla med Trumps citat som utgångspunkt.

When you sign a non-aggression pact with Hitler,
but he invades you anyway.

Bilden ovan lades upp den 29 november 2018 av twitterkontot HistoryinMemes @MemesonHistory.¹¹¹ Alltså publicerades *memen* mer än två år efter Trumps uttalande. HistoryinMemes är, i skrivande stund, ett twitterkonto med 680 583 följare. Kontots

¹⁰⁸ Know Your Meme: Worst Trade Deal, 2019.

¹⁰⁹ McKay, 2012, s. 1010.

¹¹⁰ McKay, 2012, s. 967.

¹¹¹ Twitter.com, Memes on History, hämtad 13/3-2019.

profilbeskrivning lyder ”Historical shade and tea, told through memes. Take a f*cking sip, babes”.¹¹² Upphovsmakaren för kontot men även *memen* är anonym och ingen vidare beskrivning eller bildtext medföljde vid publiceringen av tweeten. Då *memen* har förändrats genom att bilden har sammanfogats med annan bild är den vad Shifman skulle kalla för remixad.

Memen består av en bild på USAs president Donald Trump. Trump har på sig blå kostym, röd slips, vit skjorta och en kavajnäål med den amerikanska flaggan. Bakgrunden är blå. Trumps hand är höjd till axelhöjd i en för honom typisk gestikuling. Över Trumps ansikte har ett svartvitt foto på den sovjetiske diktatorn Joseph Stalin infogats. Ovanför bilden står det i text ”When you sign a non-aggression pact with Hitler, but he invades you anyway” följt av ett citat av president Donald Trump. Citatet lyder ”This has been the worst trade deal in the history of trade deals, maybe ever”.

Vid fördjupad analys blir intentionerna bakom de historiska referenserna till denna *meme* än mer tydliga. Att Stalins ansikte är infogat över Trumps ska inte förstås som att deras roller i politiken är samstämmiga, utan finns snarare där för en komisk effekt. Istället bör det förstås som att Trumps citat är något som Stalin hade kunnat säga, fast för 80 år sedan när Molotov-Ribbentrop-pakten undertecknades mellan Sovjetunionen och Tyskland för att sedan brytas av Tyskland, vilket kom att bli startskottet andra världskriget¹¹³. I *memens* humoristiska natur ligger tydliga referenser, vilket gör att ett välkänt ansikte som Stalins används istället för exempelvis Vjatjeslav Molotovs.

Det humoristiska elementet aktiveras av den historielöshet som Trumps uttalande påvisar då NAFTA-avtalet på intet sätt fått de politiska konsekvenser som Molotov-Ribbentrop-pakten, då det anses vara en avgörande faktor till andra världskrigets utbrott. På så sätt synliggörs det problematiska i att se NAFTA-avtalet som det värsta avtalet genom historien. För *memen* och humorn i den är det inte viktigt med detaljer, så som att Molotov-Ribbentrop-pakten var ett icke-aggressionsavtal och NAFTA är ett frihandelsavtal. Det viktiga för att skämtet inom *memen* ska förstås är att referenserna är tydliga.

¹¹² Information hämtad 28/3-2019. Detta åsyftar ett för tiden populärt sätt att uttrycka sig där ord med som ”tea” och ”shade”, hämtat från den amerikanska drag queen-världen. ”Tea”, på svenska te, ska förstås som ”T as i truth”, alltså sanning. ”Shade”, skugga, ska förstås som kritik.

¹¹³ McKay, 2012, s. 925.

Intressant nog får denna *meme* inte samma undertoner av att svika amerikanska värderingar som de historiska *memes* som Milner ser i *Pop Polyvocality*.¹¹⁴ Trots Stalins kommunism och den amerikanska anti-kommunism som präglat landets inrikes- och utrikespolitik kan två av ledarna från dessa olika ideologiska sidor sammankopplas utan större problem för att göra en komisk poäng. Leken med tidslinjerna gör historien till en rörlig resurs där referenser kan kombineras trots att de skiljer sig i tid och plats. Av vikt för humorn inom *memes* är den inkongruens som kombinationen av referenser skapar. Här är kombinationen av inkongruensen som existerar inom Trumps citat och den som uppstår när Stalin infogas de grundläggande elementen.

Den tydliga kopplingen till humorn i och med inkongruensen bör de ideologiska elementen i denna *meme* diskuteras då de inte är okontroversiella företeelser i historien. Molotov-Ribbentrop-pakten anses ha utlöst ett världskrig och Stalin var en diktator vars politik innebar massmord, förföljelser och förtryck.¹¹⁵ Även Trump är en kontroversiell president vilket ytterligare bidrar till *memens* kontroversiella innehåll. Trots detta innehåller den en humoristisk poäng i sitt skapande av inkongruens. Politiska *memes* har en tydligare ideologisk överton än denna typ av *meme*. I en politisk rörelse så som Occupy Wall Street-rörelsen blev materialet skapat med större ideologiska intentioner än "Worst Trade Deal"-*memen*.¹¹⁶ Detta innebär dock inte att den sistnämnda är helt utan ideologiska rötter. Detta visar de nyanser som finns bland *memes* och hur de påverkas av inom vilken internetmiljö de sprids.

Ett flertal historiebruk skulle kunna ses som aktiverade vid första anblick av denna *meme*. Med Karlssons beskrivning av historiemissbruk måste frågan om jämställande lyftas. I denna *meme* finns det flera delar där olika historiska händelser ges likartade betydelser och innebörder. Främst skulle det kunna tolkas som att de två politiska ledarna, Stalin och Trump, ska likställas. Då likställandet och sammankopplingen av dessa personer görs för att uppnå en komisk effekt är det dock svårt att koppla denna *meme* till vad Karlsson skulle kalla för missbruk. Att undersöka ett begrepp som historiemissbruk kräver fingertoppskänsla och ofta att historiker lämnar sina vetenskapliga intentioner för att förstå materialet. Som Karlsson påtalat kan

¹¹⁴ Milner, 2013, s. 2387.

¹¹⁵ McKay, 2012, s. 917.

¹¹⁶ Milner, 2013, s. 2357.

missbruksbegreppet lätt förenklas till att inkludera allt utanför det vetenskapliga bruket.¹¹⁷ Detta vore att i sig missbruka begreppet. I ”Worst Trade Deal”-*memen*, likt många andra, blir just Trumps citat *i sig* snarare ett historiemissbruk, då det är hans uttalande som öppnar upp för humoristiska tolkningar på grund av den historie- och aningslösa slutsatsen.

Ett av de bruk som bör undersökas vid denna typ av *memes* är det politisk-pedagogiska. ”Worst Trade Deal”-*memen* rör sig mellan det förflutna och nutid relativt oproblematiskt, då det nutida citatet och den dåtida referensen till Stalin och Molotov-Ribentrop-pakten aktiveras tillsammans. Då det politisk-pedagogiska bruket främst belyser likheter mellan då och nu bör inte olikheter så som de olika typerna av avtal belysas. Intressant nog vore detta inte fruktsamt heller för den humoristiska poängen i denna *meme*. Det är likheterna som skapar referenserna och vidare även humorn.

Denna *meme* rör sig runt det ideologiska historiebruket. Främst genom att den berör så många ideologiskt laddade markörer. Stalins samband med totalitarism och kommunism samt Trumps koppling till republikanerna i USA är viktiga beståndsdelar för *memen*, men är inte det som gör att det går att tala om ett ideologiskt historiebruk. Det finns ingen makt som legitimeras genom denna *meme*. Humorns roll är mycket viktig, vilket påverkar den problematik som sammankopplingen av dessa män kan ha. Texten i bilden, i form av Trumps citat, är det som sammankopplar dem med humor som hjälpmedel. Dock är det inte helt oviktigt för Trumps roll som president att en referens till Stalin står i centrum. Trump är en kontroversiell president som hyllar andra kontroversiella ledare, gärna i diktaturer, utan den beröringsskräck som annars går att finna i politiken.¹¹⁸

Vid en läsning av denna *meme* blir frågan om det tidigare omnämnda begreppet kollektiv intelligens, myntat av Jenkins, intressant. För att kunna konsumera humorn i denna *meme* krävs många lager av historiskt kunnande. Det räcker inte att veta vem Stalin var eller att Molotov-Ribbentrop-pakten föregick andra världskrigets utbrott. Kunskaper om anledningen till att kriget bröt ut krävs vilket, är en ”högre” nivå av förståelse. Därför blir det svårare att tala om en kollektiv intelligens där internetanvändare konsumerar material under samma premisser. Det som dock talar för Jenkins begrepp är att historiska *memes* inte sprids lika frekvent som andra

¹¹⁷ Karlsson & Zander (red.), 2009, s. 58.

¹¹⁸ New York Times: Trump’s Bromance With Dictators, 5/12-2018.

memes på internet. Detta kan vara på grund av att internetanvändare inte förstår referenserna lika tydligt som andra populära *memes*. Denna fråga berör i allmänhet de flesta historiska *memes* som fungerar som en nischad variant av *memes*. Att denna typ av *memes* sprids mindre frekvent kan tala för att de ligger utanför den kollektiva intelligens som Jenkins beskriver. Detta lyfter även frågan om historielöshet kontra historisk kunskap.

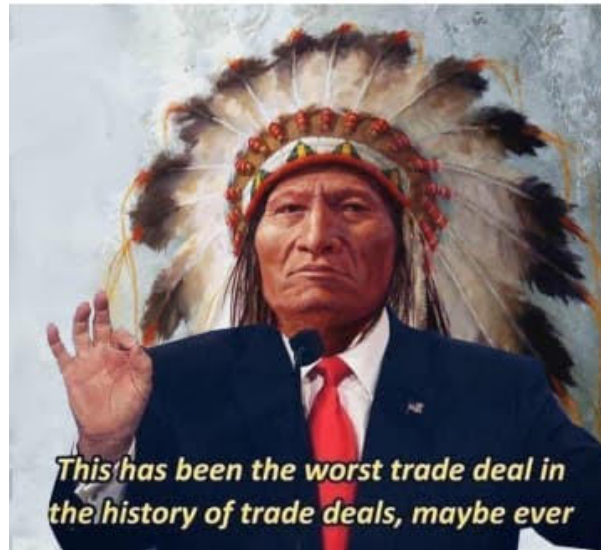
Att historiska *memes* ens existerar skvallrar om att det finns ett bruk av historia på internet som inte enbart innebär att internet används som ny typ av arkivering. Även kombinationen av historiska referenser och humor talar för att brukandet av historia inom *memes* kräver ett annat sätt att se på Karlssons brukstypologi. Internet kan ses som en plats som fungerar likt ett klotterplank, där åsikter om högt och lågt sprids. På så sätt blir *memes* ett medel för att leverera dessa åsikter eller skämt, och samma roll får historien. Denna *meme* visar att historia blir ett medel för att skapa inkongruens och humor.

”Worst Trade Deal”-*memen* är ett tydligt exempel på hur *memes* sprids och blir återskapade med nya referenser. Från att ha varit en *meme* främst baserad på Trumps uttalande har olika varianter skapats. Även bland historiska *memes* har andra referenser använts för att skapa en reaktion på Trumps uttalande. Nedanföljande *meme* publicerades i artikeln ”24 History Memes That’ll Make People Who Actually Studied Laugh” på hemsidan BuzzFeed.com. Artikeln publicerades den 27 oktober 2018.¹¹⁹ BuzzFeed.com är en hemsida som publicerar artiklar rörande nyheter och nöjen. Hemsidan har ett intresse av så kallade virala nyheter vilket påverkar hemsidans innehåll.¹²⁰

¹¹⁹ BuzzFeed: 24 History Memes That’ll Make People Who Actually Studied Laugh, 27/10-2018.

¹²⁰ Snickars, 2014, s. 114.

When you introduce Europe to corn and pumpkins and tomatoes and potatoes and chocolate and they introduce you to smallbox.

I *memen* syns liknande referenser som remixats i *memen* bestående av Stalin och Trump. Citatet är detsamma, likaså bilden på Trump, med kostym och gest som gör honom igenkännbar. Istället för Stalins ansikte har istället en person som för tankarna till den nordamerikanska ursprungsbefolkningen infogats. Denna referens skapas av den karaktäristiska huvudbonaden som för tankarna till en hövding. Ovanför bilden står det "When you introduce Europe to corn and pumpkins and tomatoes and potatoes and chocolate and they introduce you to smallbox" som följs av Trumps citat "This has been the worst trade deal in the history of trade deals, maybe ever". Här bör "smallbox" förstås som en felstavning av "smallpox", på svenska sjukdomen "smittkoppor".

Omnämningen av smittkoppor för tankarna till kolonisationen av Nord- och Sydamerika. Med de europeiska kolonistörerna på 1600- och 1700-talet nådde smittkoppor den nordamerikanska ursprungsbefolkningen. Detta innebar en stor mängd insjuknade och döda till följd av sjukdomen.¹²¹ Vid vidare förståelse av bilden ser man att det är hövdingen Sitting Bull som infogats i bilden. Sitting Bull föddes troligen 1831 och var hövding över hunkpapa-stammarna (Sioux) i Nordamerika. Hans ledarskap kantades av en ovilja att närma sig de europeiska nybyggarna vilket har gett honom en roll i historiekulturen som symbol för den nordamerikanska ursprungsbefolkningens motstånd.¹²² Nybyggarna spred sig över den

¹²¹ McKay, 2012, s. 573.

¹²² Encyclopaedia Britannica: Sitting Bull, 30/4-2019.

nordamerikanska kontinenten enligt ”manifest destiny”, att Gud hade förespråkade en territoriell expansion.¹²³ Detta fick stora konsekvenser för den nordamerikanska ursprungsbefolkningen som blev av med land, bufflar och livsmedel i takt med att nybyggarna expanderade.¹²⁴

Ett sammanförande av Trump och Sitting Bull i denna *meme* görs enligt historiebrukstypologin på politisk-pedagogiska grunder, men med helt andra intentioner. Det är inte för att liknelserna mellan dessa personer ur historien ska belysas, utan snarare skillnaderna. På så sätt skapas den inkongruens som är en viktig del i humorn. I texten synliggörs tydligare *memens* intention. Likt *memen* med Stalin och Trump är intentionen snarare att skämta om Trumps ohistoriska jämförelse med NAFTA-avtalets roll i historien. *Memen* vill påvisa den orättvisa som ursprungsbefolkningen i Nordamerika utsattes för, vilket tydliggörs genom ett långt listande av råvaror som ansetts ha förmedlats till européerna av ursprungsbefolkningen. Orättvisan ligger i att ursprungsbefolkningen inte fick något tillbaka i denna typ av handel med européerna, utan istället dog. Att Sitting Bull tidsmässigt tillhör en senare del av den amerikanska historien är i denna *meme* oviktigt. Därför är ett vetenskapligt historiebruk inte aktuellt, då Sitting Bull får fungera som referens för alla ur den nordamerikanska ursprungsbefolkningen, och inte enbart för sina egna gärningar. I amerikansk politik är behandlingen av ursprungsbefolkningen än idag en känslig fråga, vilket även påverkas av den historiska behandlingen.¹²⁵ I historiekulturen kring ursprungsbefolkningen ligger därför ett moraliskt historiebruk, där behandlingen av dessa belyser att bildandet av USA inte skedde på oproblematiska grunder. Sålunda fungerar referensen till ursprungsbefolkningen, med huvudbonad och person som symbolik, oavsett om mottagaren kan avkoda vem personen egentligen är och kan härleda det till Sitting Bull.

Inom denna *meme* brukas även historien på ett ideologiskt sätt. Politisk-pedagogiska referenser lägger grunden för att en kritik kan framföras mot Trump. På så sätt, likt den motsatta intentionen med det politisk-pedagogiska bruket, är den ideologiska intentionen snarare att skapa en delegitimering av Trumps citat och makt. Denna *meme* blandar, likt tidigare *meme* med Stalin och Trump, inkongruens med historiska referenser som är kontroversiella. Dessa *memes* är tydliga exempel på hur historiska *memes* suddar ut gränser mellan då och nu, i korta och långa linjer, men även hur olika länders historia kan sammankopplas på enkla sätt i mediet. Milner beskriver i *The World Wide Meme* hur *memes* kan spridas över internet då materialet i

¹²³ McKay, 2012, s. 825.

¹²⁴ McKay, 2012, s. 827.

¹²⁵ History Today: Native Americans and the Federal Government, September 2009.

sig innebär att det tolkas på liknande sätt.¹²⁶ Molotov-Ribbentrop-pakten är en historisk händelse som ännu är under debatt och har exempelvis blivit en symbol för befrielsekampen i Baltikum då den innebar stora baltiska uppoffranden.¹²⁷ Likaså är den nordamerikanska ursprungsbefolkningens historia starkt påverkad av nutida politiska frågor.

Sådan innebörd av en historisk händelse leder tankarna till frågor om huruvida en *meme* mottas på samma sätt i de områden där händelsen har en helt annan historiekulturell innebörd. Då *memes* med historiska referenser inte har undersökts i den grad som de med mer samtida populärkulturellt innehåll har, finns det inte mycket att jämföra med. Att historiska händelser kan få olika tolkningar som påverkats av historiekulturella skillnader i olika samhällen är dock något som bör tas i åtanke. Kombinationen av Stalin och Trump ämnar skapa humor på ett annat sätt, där kombinationen av dessa två referenser skapar en omedelbar och tydlig inkongruens. Kombinationen av Sitting Bull och Trump skapar i sin tur också humor på grund av inkongruens, men på grund av dess historiekulturella kontext blir referenserna mer kontroversiella då behandlingen av ursprungsbefolkningen i Nordamerika har en annan typ av moralisk laddning. På så sätt blir *memen* med Sitting Bull och Trump snarare moralisk i sitt historiebruk. Detta talar vidare om komplexiteten som historiska referenser kan medföra i kombinationen med humor så som i *memes*. För att dessa ska bli del av deltagarkulturen och spridas krävs att referenserna tolkas och har samma laddning hos mottagarna.

Något så komplext som historia, som människor påverkas av och tolkar olika bör därför ifrågasätta idéer om vad som egentligen krävs för att en *meme* ska spridas. Historiska referenser med kontext som kan innebära internationella, men även nationella, historiekulturella tolkningsskillnader bör påverka hur väl en *meme* får ta plats i delningskulturen.

¹²⁶ Milner, 2016, s. 217.

¹²⁷ Karlsson, Klas-Göran, *Historia som vapen: historiebruk och Sovjetunionens upplösning 1985-1995*, Natur och kultur, Stockholm, 1999. s. 230.

"Make America"-*meme*

Denna *meme* hittades på Twitterkontot History in Memes och används som profilbild av kontot.¹²⁸ I denna *meme*, vald att kalla "Make America"-*memen* används ett porträtt av USAs förste president George Washington. Washington känns igen genom symboler som hår, klädsel och en bister min baserad på hans ovilja att visa sina dåliga tänder.¹²⁹ På sig har han en keps med texten "Make America" (översätts ungefär "gör" alternativt "skapa Amerika"). Kepsen anspelar på Trumps slogan från hans presidentvalskampanj som löd "Make America Great Again" (Gör Amerika storslaget/framstående igen). Genom program som PhotoShop har denna keps placerats på Washingtons huvud, och på så sätt är *memen* med Shifmans definitioner remixad.

Då *memes* enligt definition har humoristiska inslag bör denna *meme* tolkas inom dessa ramar. Utan denna utgångspunkt skulle *memen* kunna tolkas som ett komparerande och likställande mellan den förste presidenten Washington och den nuvarande presidenten Trump. Istället bör det förstås som en mer humoristisk än politisk *meme*. Med utgångspunkt att de omedelbara elementen i *memes* är det som skapar humor är referensen i kepsen som Washington har på sig en viktig del av *memens* innehåll. Washington, i sin roll som den förste amerikanska presidenten har en viktig roll i den amerikanska historiekulturen. Hans roll som president är en av de mest välkända delarna av amerikansk historia. Trots att han inte är en del av samtidshistorien är hans roll i historiekulturen monumentalt viktig för narrativet om USAs bildande.¹³⁰ På så sätt innebär dessa historiska förkunskaper om Washingtons grundande av USA att den kortade versionen av Trumps kampanjslogan blir humor genom att det är en slogan som Washington hade kunnat använda sig av. En annan historisk referens är Trumps kampanjslogan i sig, som är lånad från före detta president Ronald Reagans kampanjslogan från 1980.¹³¹

Det är inte oviktigt att Twitterkontot @HistoryinMemes använder denna *meme* som profilbild. Detta går att tolka som att denna *meme* anses vara den mest talande för vad fenomenet historiska *memes* är. Det går även att tolka som att detta är den *meme* som flest människor kan koda av och som tydligast påvisar den historiekultur som de flesta människor känner igen sig i. Milner lyfter i sin undersökning att *memes* bör tolkas utanför de enbart humoristiska ramarna och ofta

¹²⁸ Twitter.com, History in Memes, 2019.

¹²⁹ Live Science, What Were George Washington's Teeth Made Of? (It's Not Wood), 3/3-2018.

¹³⁰ McKay, 2012, s. 658.

¹³¹ Heiskanen, 2017, s. 10.

har en mer politisk innebörd.¹³² Detta är något som den typ av material Milner valt att undersöka tydligt visar, men som problematiseras vid den typ av *memes* där historiska förkunskaper tillsammans med en modern symbol som kampanjkepsen skapar en tydlig humoristisk koppling. Det är ett samband som väger tyngre än de politiska konnotationer som finns bakom bilden. Att undersöka en djupare politisk underton i denna *meme* vore en övertolkning av dess funktion. Det är genom denna typ av humor som frågan om historiebrukskategoriseringar blir problematiska.

”Make America”-*memen* har, likt ”Worst Trade Deal”-*memen*, inslag av bruk så som det ideologiska och politisk-pedagogiska. Kopplingen mellan Washington och Trump i denna *meme* är på samma sätt baserad på texten som referens. Samtliga markörer i denna *meme* har ideologiska innebörder, allt från kepsen till personerna som syns eller refereras till genom text. Mer i ”Make America”-*memen* än i ”Worst Trade Deal”-*memen* kan det ideologiska bruket diskuteras. Länkandet av dessa ideologiska personer är mindre kontroversiellt då båda är presidenter i form av den förste och den nuvarande till skillnad från en diktator och en president som i ”Worst Trade Deal”-*memen* bestående av Stalin och Trump. Dock bör frågan ställas om det i sin tur legitimerar makt på det sätt som är en viktig del av det ideologiska historiebruket. Den viktigaste personen i *memen* är Washington som genom sin position som förste president fungerar som en tydlig referens till historia och presidentskap. Budskapet ”Make America great again” hade kunnat användas av presidentkandidater med vilken ideologisk bakgrund som helst för att denna *meme* skulle kunna göras och på så sätt bör det inte ses som ett steg, eller ställningstagande, för att legitimera Trumps presidentskap. Dock bör ”Make America”-*memen* ses som en mindre kontroversiell *meme* rörande Trump än ”Worst Trade Deal”-*memen* där humorn riktas mot Trumps ohistoriska jämförande av politiska frågor.

Referenserna i denna *meme* är tydliga och används på ett jämförande sätt som passar väl in i det politisk-pedagogiska bruket. Genom valet av referenser behövs inte den breda förkunskap som andra bruk kan kräva vilket även gör att humorn blir tydligare. Dock är frågan om det inte är just humorns roll som är den viktigare beståndsdel av denna *meme* och inte det politiska. Den pedagogiska delen av bruket blir klar, men det existerar inte för att legitimera det politiska i *memen*. *Memen* närmar sig också det existentiella historiebruket då Washington är en viktig del för den amerikanska identiteten och skapandet av landet. Med Karlssons typologier är det

¹³² Milner, 2013, s. 2357.

existentiella bruket det som ”alla” använder sig av och fyller ett behov som en samlande kraft. Washington som referens är en sådan samlande kraft som påminner om en viktig del av amerikansk historia.

Denna *meme* väcker frågan om det inte snarare rör sig om en annat typ av bruk som inte ryms i Karlssons typologi. Det finns bruk som den passar mer eller mindre väl in i, men det finns även delar som skulle passa väl in i en annan typ av bruk. Karlssons typologi verkar på en makronivå, där statsbildningar, krig och minneskulturer är viktiga delar att undersöka. På en mikronivå som denna blir det dock tydligt att det kan finnas underkategorier eller helt andra kategorier. Just humorns roll och koppling till historia problematiserar många av brukens definitioner som baseras på konkreta och humorlösa exempel. Sålunda ställs bruken på huvudet, och materialet visar istället sätt att bruka historien på en gräsrotsnivå.

Att *memes* kopplas till politik syns tydligt i Milners undersökningar. Materialet han undersöker saknar den tydliga humoristiska twisten innehållsmässigt som ”Worst Trade Deal”-*memen* eller ”Make America”-*memen*. Även om det är tydligt att forskare som Milner vill påvisa materialets seriositet bör det ifrågasättas om han inte bortser från just det monumentalt viktiga i det oseriösa. Humorn på internet är påtaglig och likt det begrepp som O’Meara, lånat från Jessalynn Marie Keller, kallar för ”playful activism” talar dessa två redovisade *memes* för en lättsamhet som sällan diskuteras.¹³³ Denna lättsamhet berör inte endast relationen till politik men även till historien. Att delar ur historien väljs ut utan större problematisering beror inte på ideologiska övertygelser till den grad som att det skapar underhållande kontraster. I ”Make America”-*memen* leks det med tidsmarkörer, där dåtid och nutid kan samverka för komiska poänger. Till skillnad från Kellers koppling till aktivism vore det en överdrift att koppla dessa historiska *memes* till politiska rörelser. Dock är det tydligt att de skapas som en reaktion på den historiekultur de befinner sig inom.

¹³³ O’Meara, 2018, s. 29.

”Worst president”-memes

Vid Google-sökningar av historiska *memes* om president Trump blir det tydligt att flertalet av dessa berör komparationer med tidigare amerikanska presidenter.¹³⁴ Dessa komparationer utgår från värderingar av presidenterna och vem som har varit ”sämre” som president än den andre. I flertalet av dessa används presidenter som Richard Nixon, vars ämbets tid sträckte sig mellan åren 1969-1974, men även George W Bush, president mellan 2001-2009, som exempel på dåliga presidenter ur den amerikanska historien.¹³⁵ Dessa presidenters roller som referenser till ”dåliga presidenter” talar för att de har tydliga roller i den amerikanska historiekulturen.

President Nixon var när han valdes 1968 en populär president.¹³⁶ Trots denna popularitet har Nixons roll i historien starkt påverkats av hans politik kring Vietnamkriget, ett krig han ärvt av den förre presidenten Lyndon B. Johnson, och än mer den skandal som kom att kallas

¹³⁴ Baserat på sökningar under perioden 20/2-2019 till 1/5-2019.

¹³⁵ Sveriges Television: USA:s presidenter före Obama, 20/1- 2009

¹³⁶ Encyclopedia Britannica: Richard Nixon, 2019.

Watergate-affären. Watergate var namnet på den byggnad som det demokratiska partiet använde som högkvarter, och vilken Nixon beslutade att avlyssna 1972. Denna handling var i högsta grad olaglig och skapade en stor politisk skandal i USA och Nixon hotades att avsättas på grund av detta. Istället valde Nixon 1974 själv att avgå till följd av skandalen.¹³⁷ Denna skandal och avgång formar bilden av Nixon idag, vilket syns i hur han används som historisk referens. Kopplingen mellan Nixon och Watergate-skandalen är tydlig i den amerikanska historiekulturen. Därav befästs Nixons roll som ”dålig i sin presidentroll”.

En *meme* med sådant innehåll hittades på hemsidan imgflip.com, en hemsida där användare kan ladda upp sitt eget skapta material.¹³⁸ Den har en rubrik som lyder ”make Nixon great Again???”. Denna *meme* besvaras med en kommentarstråd med ca 10 andra *memes* som driver med Trump och Nixon. *Memem* har 1,063 besök och 15 upvotes/gillningar. Användaren som har skapat den är namngiven och *memem* anges vara skapad för två år sedan.¹³⁹ Kombinationen av referenser talar för att den inte har remixats, istället används enbart en bild på Nixon iklädd kostym bakom en talarstol med två mikrofoner framför sig. Han knyter näven som i en segergest. Texten lyder ”God bless Donald Trump” överst i bilden följt av ”improving my place in History with every morning barrage of Tweets” undertill. Denna bild ska förstås som att Nixons roll i historien förbättras i och med Trumps presidentskap genom att den sistnämnde använder sig av det sociala mediet Twitter på ett diskutabelt sätt. Trumps användande av det

¹³⁷ McKay, 2012, s. 963.

¹³⁸ Heiskanen, 2017, s. 2.

¹³⁹ imgflip.com, make Nixon great Again???, 2017.

sociala mediet Twitter har fått mycket kritik och blivit en viktig del av Trumps presidentskap.¹⁴⁰ Som följare till presidentens Twitterkonto kunde det förväntas en ström av tweets från presidenten om morgnarna, vilket är det som refereras till i denna *meme*.¹⁴¹

Nixon är en president som används i flertalet *memes* som en signal för en politisk ledare med dåligt eftermäle. Hans roll i Watergate-affären påverkade bilden av honom, och vilken han förknippas med än idag. Länkandet mellan Nixon och Trump är av en mer ideologisk karaktär än när Trump och exempelvis Washington samexisterar i en *meme*. Genom denna *meme* kritiseras Trumps makt och skulle sålunda ses som ett ideologiskt historiebruk. Dock problematiseras detta genom att det inte är Trump, personen med makt, som försöker legitimera sin makt. Istället är det en anonym person som skapat denna *meme* för att påvisa sitt avståndstagande till Trump och även visa sin ideologiska ståndpunkt. På så sätt är det snarare ett försök till delegitimerande av Trumps makt som går att härleda här. Tydligt blir det politisk-pedagogiska bruket, då historien åter används för att påvisa en åsikt genom att använda historiska exempel på ”dåliga” presidenter genom att de jämförs över tid. Dessa likställs utan att deras olika historiska kontexter tas i åtanke. Historien används här som ett argument där jämförandet mellan dessa två presidenter innebär att Nixon, en mycket vanärad president, framstår som ”bättre” än Trump.

Även andra presidenter råkar ut för att liknas vid Nixon. På internet går det att finna ett flertal olika presidenter som råkar ut för jämförelsen. Trump, Obama och George W. Bush är presidenter som går att finna, vilket intressant nog är de senaste amerikanska presidenterna.¹⁴² Dessas ämbetstider sammanfaller med Internet 2.0s framväxt vilket är ett viktigt sammanträffande för att det just är dessa presidenter som det skapas *memes* om. Då *memes* om de tidigare två presidenterna är svårare att hitta på grund av internets och *memes* krav på ”stickiness” är det svårt att säga i vilken utsträckning som presidenterna fått kritik för sin politik. Obamas presidenttid står likt Trumps inte utan kritik. Intressant nog går det att finna liknelsen vid Nixon som Trump utsätts för, men baserat på andra frågor än huruvida Obama varit ”bra” eller ”dålig” i sin presidentroll.

¹⁴⁰ New York Times: ‘Be Weak & Die!’ Seeking Clues Behind Trump’s Weekend Twitter Barrage, 18/3-2019.

¹⁴¹ Washington Post: Why Donald Trump tweets late at night (and very early in the morning), 30/9-2018.

¹⁴² Sveriges Television: USA:s presidenter före Obama, 20/1- 2009

Denna *meme* lades upp på sidan imgflip.com och ska ha skapats av en användare från forumet Reddit. *Memem* skapades för 6 år sedan och har i skrivande stund 84,861 besök och 97 ”upvotes/gillningar”. Utöver detta har *memem* en kommentarstråd på runt 30 kommentarer.¹⁴³ *Memem* består av två bilder, båda i färg, på de båda presidenterna i fråga. Båda tittar rakt in i kameran och ler utan att visa tänderna. På bilden av Nixon står det ”Wire taps an office building – forced to resign as one of the most disgraced politicians in History”. På bilden av Obama står det ”Spies on millions of innocent people all over the world – nothing happens”. Detta översätts till ”Spionerar på miljoner oskyldiga människor runt hela världen – inget händer”. *Memem* är inte tydligt remixad, men har sammanfogat två bilder för att genom dem skapa ett budskap.

Denna *meme* bör analyseras genom att båda bilderna avkodas varefter de studeras i ett och samma sammanhang. I delen med Nixon anspelas det på ett buggande av en ”kontorslokal” vilket ska tolkas som demokraternas högkvarter Watergate. Genom att kalla det för en kontorslokal istället för ett politiskt högkvarter avdramatiseras allvaret i händelsen. Att Nixon behövde avgå som president bör i denna *meme* tolkas som en orättvisa jämfört med hur Obama har handlat. I denna *meme* kan frågan om icke-bruk diskuteras. Watergate-affären bestod av en långdragen utredning med lögn, inspelade band som försvann och ideologiskt laddade ställningstaganden över två års tid.¹⁴⁴ Att delar av Watergate-affären nedtonas i form av ordval eller inte ens tas upp ligger nära frågan om icke-bruk. Det är inte ett icke-bruk fullt ut, där Nixons agens helt tonas ned, men det rör sig i marginalerna.

¹⁴³ [imgflip](http://imgflip.com), America Y U no give a shit anymore?, 2013.

¹⁴⁴ McKay, 2012, s. 963

Bilden på Obama är lik den på Nixon gällande mimik för att tydliggöra likheterna mellan dessa två presidenter. Likheten i sig ska påverka synen på Obama och försämra denna, då Nixon är en så pass tydlig referens till en problematisk president. Detta likställande närmar sig, redan vid de visuella elementen, det politisk-pedagogiska bruket där komparationer görs och likheterna betonas. Presidenterna liknas vidare vid varandra genom frågan om avlyssning, eller vid det tyngre ordvalet ”spionera” i frågan om Obama. Frågan om övervakning, eller spioneri, kring Obama refererar till den telefonövervakning som National Security Agency (NSA) tilläts utföra på amerikanska medborgare och vilket Edward Snowden fungerade som visselblåsare för att avslöja.¹⁴⁵ Denna övervakning har ansetts strida mot den amerikanska konstitutionen och har använts som politiskt slagträ i debatten om integritet på och utanför internet.¹⁴⁶ Jämförelsen mellan Nixon och Obama innebär här att Obama inte enbart är en ”lika dålig” president som Nixon, utan är ännu värre. Genom denna *meme* ska detta signaleras vilket påminner om det moraliska historiebruket, då Obamas oförrätter ”avslöjas”. Dock påverkas även Nixons roll i historien genom denna jämförelse. Genom att han endast, enligt *meme*-makaren, övervakat en kontorslokal påverkas bilden av hans oförrätter. Detta legitimerar hans roll som en mer positiv del av amerikanska historien i jämförelse med Obama.

I *memes* som har tydliga ideologiska referenser saknas ofta de humoristiska elementen.¹⁴⁷ I denna *meme* saknas den mer direkta humorn som skapas i exempelvis sammanförandet av Trump och Stalin i ”Worst Trade Deal”-*memen*. Istället framförs kritik mot Obamas presidentskap och man menar att hans politik är värre än vad Nixons var. I *memen* syns det politisk-pedagogiska bruket då de likställs med varandra. Kanske ännu tydligare är det ideologiska bruket där historien används för att visa att dagens president är ”värre”. Shifman finner i sin studie att få politiska *memes* i foto-form anspelar på vad hon kallar för ett samspel mellan politiska händelser som skett framför och bakom kulisserna. Det anspelar på avslöjanden om vad politiker gjort ”i det dolda”, och som ofta kommit att skapa politiska skandaler. Istället är ofta politiska *memes* tillrättalagda för att visa vissa små inblickar bakom kulisserna som ska gynna politikerns roll i det offentliga.¹⁴⁸ Därför blir det intressant att denna *meme*, publicerad på en sida där vem som helst kan publicera sitt material, istället blir av den avslöjande karaktär som Shifman inte menar sig finna i sitt material. Detta kan tala för vilken

¹⁴⁵ Encyclopedia Britannica: Edward Snowden, 2019.

¹⁴⁶ The Verge, The NSA may end its controversial phone data surveillance program, 5/3-2019.

¹⁴⁷ Shifman, 2014, s. 120.

¹⁴⁸ Shifman, 2014, s. 140.

viktig fråga internetintegritet har kommit att bli, då sådana exempel används för att synliggöra de uppfattade orättvisorna. Denna typ av avslöjanden går att se i denna *meme* där Obamas politik exponeras. Att detta sker med hjälp av en historisk referens för tankarna till det moraliska historiebruket. Det moraliska historiebruket innebär ett exponerande av det förflutna och är på så sätt tvärtemot vad som sker i denna *meme*. Nutidens handlande påvisas genom att historiska referenser används för att tydliggöra allvaret i handlandet. Detta liknar ett slags moraliskt nutidsbruk, där historien och Nixon används för att avslöja Obamas handlande.

Om än snarlika, så finns det olikheter i *memen* ovan och den nästföljande. En viktig poäng att göra gällande dessa är att de visuella elementen i *memes* kan vara väldigt snarlika men ha olika budskap. I *memen* ovan beskylls Obama för att vara ”värre” än Nixon. Nixon i sin tur ”tvättas” i sin roll som dålig president då han gjort det ”mindre dåliga”. Nedan hamnar Obama återigen i rollen som mer korrupt än Nixon, men Nixons roll påverkas inte i samma utsträckning. I denna *meme* syns en bild, i färg, på Obama där han snörper på munnen och ser oengagerad ut. Nixon i sin tur, i svartvitt, ler på ett sätt som ser ”skurkaktigt” ut. Texten lyder ”Thanks to Obama Nixon is no longer the most corrupt President in History”. Orden ”Obama” och ”most corrupt” är skrivna med röda bokstäver men resten av texten är vit.

Denna *meme* lades upp på sidan me.me den 20 juni 2018 och har 46 röster som visar medhåll. Ursprunget för *memen* är enligt me.me.com det sociala mediet Facebook.¹⁴⁹ Alltså inte

¹⁴⁹ Me.me: Thanks to Obama Nixon is no longer the most corrupt president in History Yep Meme, 20/6-2018.

speciellt stort medhåll på me.me.com, huruvida medhålllet ser annorlunda ut på Facebook och i vilken grupp, eller av vem som *memen* är upplagd går inte att härleda då länken idag är bruten. *Memen* är inte tydligt remixad utan snarare en bildkombination. I denna *meme* är det mindre tydligt exakt vad som åsyftas när Obama beskylls för att vara korrump. Nixons roll som dålig president gör att han är en fungerande referens även i frågan om korrupktion. Här är det politisk-pedagogiska bruket åter tydligt, där jämförelserna och likheterna mellan de två presidenterna är grundläggande för den politiska poäng som ämnas göras i denna *meme*. Här används ett ideologiskt historiebruk för att på ett omvänt sätt delegitimera Obamas makt genom att föra tankarna till Nixon och konstruera en likhet mellan dessa.

Denna *meme* har en annan typ av intention än *memes* som ”Worst Trade Deal” och ”Make America”. Det politiska budskapet blir allt viktigare än det humoristiska vilket bekräftar Shifmans ståndpunkt att politiska *memes* bör särskiljas från de mer typiskt humoristiska.¹⁵⁰ Dock används historia som referens för att skapa poänger på liknande sätt. Jämförandet mellan Nixon och Obama sker på politisk-pedagogiska grunder och ligger nära det ideologiska historiebruket, där kritiken mot Obama legitimeras av den historiska referensen.

¹⁵⁰ Shifman, 2014, s. 120.

Även president George W. Bush används likt Nixon som exempel på en ”dålig” president. Denna *meme* hittades i artikeln *Funniest Donald Trump Inauguration Memes* skriven av Daniel Kurzman som publicerades den 31 augusti 2017 på hemsidan Liveaboutdotcom. Enligt artikeln härstammar *memen* från rörelsen Occupy Democrats.¹⁵¹ *Memen* består av en bild på den före detta presidenten George W. Bush som ler rakt in i kameran. *Memen* är inte remixad, men text har tillförts för att skapa kontext. Texten i *memen* lyder ”That face you make when in a few short days you’ll no longer be the worst President in American History”. I det undre vänstra hörnet av *memen* finns en markering som lyder ”Occupy Democrats” som för att markera att *memen* härstammar därifrån. Namnet på rörelsen för tankarna till den välkända rörelsen Occupy Wall Street som under 2011 genomförde politiska aktioner och demonstrationer mot den ekonomiska orättvisa de ansåg präglade USA.¹⁵² Occupy Democrats är en hemsida som vill fungera som en motståndsrörelse till den konservativa ”Tea Party”-rörelsen och har en stark vänstertendens. Många av deras uttalanden saknar faktamässig grund alternativt är mycket påverkade av sidans vänsterbias.¹⁵³

George W. Bush var president under åren 2001 till 2009.¹⁵⁴ Hans tid som president är idag förknippad med kriget mot terrorismen, invasionen av Afghanistan 2001 och Irakkriget som inleddes 2003. Inrikespolitiskt framfördes även mycket kritik mot myndigheterna, men även specifikt mot Bush den yngre, för insatserna under orkanen Katrina 2005 som kom att innebära en stor katastrof för New Orleans.¹⁵⁵ Dessa kontroversiella politiska beslut kom att cementera bilden av hans tid som president som full av negativa händelser och påverkar på så sätt hans roll i historiekulturen.

Den vänsterbias som Occupy Democrats besitter påverkar denna *meme* till viss del, även om den främst följer ett nu tydligt etablerat mönster i form av ”sämst president”-formatet. I denna *meme* fungerar dock Bush den yngre som referens till den sämsta presidenten istället för Nixon som använts tidigare. Återigen är denna liknelse en form politisk-pedagogiskt historiebruk, där jämförelsen mellan två presidenter sker utan större förståelse för deras olikheter. Att det är två republikanska presidenter är ingen slump, med tanke på Occupy Democrats tydliga ideologiska ståndpunkter. Det går även att se både moraliska och ideologiska bruk i denna *meme*. Dessa är

¹⁵¹ Liveaboutdotcom: Funniest Donald Trump Inauguration Memes, 31/8-2017.

¹⁵² Milner, 2013, s. 2357.

¹⁵³ Media Bias/Fact Check: Occupy Democrats: 2019.

¹⁵⁴ McKay, 2012, s. 1046.

¹⁵⁵ Sveriges Television: Tolv år efter orkanen Katrina – New Orleans växer, 29/8-2019.

oberoende av *memens* härkomst men påverkas av förknippandet med den politiska rörelsen. Det ideologiska bruket syns tydligt om man vrider på Karlssons historiebrukstypologi och får därför som funktion att delegitimera makten. Genom den politisk-pedagogiska jämförelsen med Bush den yngre förs tankarna till inkompetens. Textens mål är att vidare påpeka till att Trump är den ”värre” komponenten i jämförelsen.

Det moraliska historiebruket förknippas främst med vad Karlsson kallar för rehabilitering eller försoning. Denna *meme*, spridd till personer med samma ideologiska övertygelser, förenar dessa personers ovilja att stötta Trump som president genom att föra tankarna till Bush den yngre. Det finns därför skillnader i hur Karlsson menar att bruket används. Detta främst på grund av internets och framförallt konvergenskulturens förmåga att vända på maktbegreppet. Det går även att diskutera huruvida denna *meme*, men även de andra ”Worst President”-*memes* som här har redovisats, även är skyldiga till icke-bruk. Icke-bruket, som definieras som en medveten handling för att glömma delar av historien för att legitimera en nutida ståndpunkt, aktiveras här genom att presidenterna som använts som måttstock för skalan ”sämst/worst” inte på något sätt nyanseras i sin framställning. Dock kräver detta att man har humorn och de omedelbara referenserna som definierar *memes* i åtanke. Referenserna ska vara tydliga, och för att det ska bli roligt bör personer inom konvergenskulturen förstå dessa. På så sätt kanske denna avsaknad av nyanser snarare är ett tecken på inom vilken historiekultur som dessa presidenter idag existerar, snarare än ett icke-bruk.

Memes som dessa visar att det finns poänger att göra om deras relation till politik. Milners ställningstagande att *memes* är mer politiserade än vad som tidigare ansetts går på många sätt att bekräfta i och med hur dessa *memes* skapas och sprids.¹⁵⁶ Reaktionen mot dagens presidenter genom bruket av historia talar för att det absolut går att tala om ett medium som lämnat humorn som viktigaste ingrediens. Detta är något som även Shifman sett i sina undersökningar av *memes* och som motiverat hennes särskiljande mellan *memes* i bred bemärkning och just politiska *memes*.¹⁵⁷

¹⁵⁶ Milner, 2013, s. 2357.

¹⁵⁷ Shifman, 2014, s. 120.

”Snowflake”-meme

Trump: No other politician in history has been treated worse or more unfairly than me.
Lincoln: Snowflake

Memer med Donald Trump och Abraham Lincoln publicerades på hemsidan imgur.com där den 19/5–2017. På sidan har *memer* i skrivande stund 3545 besök.¹⁵⁸ Imgur.com är en bilddelningshemsida där användare kan dela foton, *memes* eller videor mellan varandra.¹⁵⁹ *Memer* utgörs av tre element. Ett av dessa är en text som är uppbyggd som en dialog. Den inleds med ett citat av Trump från den 17/5-2017 där han säger ”No other politician in History has been treated worse or more unfairly than me”.¹⁶⁰ Detta följs av att Abraham Lincoln, president i USA mellan åren 1861-1865, svarar ”Snowflake”.¹⁶¹ Dialogen efterföljs av två bilder på de båda presidenterna som sammanfogats. I dessa bilder gestikulerar Trump på ett sätt som ska förstärka de ord som ska antas komma från hans öppna mun. Lincoln för handen till hakan som i en fundersam gest och uppvisar en min som uppfattas som överlägsen och nedlåtande. Denna *meme* har inte remixats på samma sätt som tidigare exempel, men att det här läggs ord i Lincolns mun bör ses som ett remixande. Här har nutida och dåtida kulturella referenser kombinerats för att skapa en direkt komparation.

¹⁵⁸ Imgur, Utan titel, 19/5-2017.

¹⁵⁹ Heiskanen, 2017, s. 2.

¹⁶⁰ BBC: Trump: 'No politician in history has been treated worse', 17/5- 2017.

¹⁶¹ McKay, 2012, s. 829-830.

Trumps uttalanden om hur han uppfattar sin roll i historien är en viktig del av de historiska *memes* som går att finna om honom. I denna *meme* skapas det humoristiska elementet i att han jämförs med Lincoln, som var president under det förödande inbördeskriget och mördades år 1865. Sålunda har han behandlats värre än Trump.¹⁶² Det är det absurda i uttalandet i kombination med Lincolns öde som skapar det motsägelsefulla inslaget i denna *meme*. Detta går även att återfinna i den *meme* som kallas för ”Worst Trade deal”, där Trumps uttalanden återigen ställs mot historiska händelser som anses ”värre” än vad han själv genomlever.

Inte helt oviktigt i denna *meme* är begreppet ”snowflake”, som används på ett nedsättande sätt på internet och i populärkulturen. ”Snowflake” bör förstås som svenskans snöflinga och bygger på föreställningen att ingen snöflinga är den andra lik och är därför unik. Begreppet brukar härledas till filmen *Fight Club* där det används av en karaktär på ett förminskande sätt gentemot en annan för att hävda att han inte är en ”speciell eller vacker snöflinga”.¹⁶³ Hemsidan urbandictionary.com, ett slags uppslagsverk för slang- och internetuttryck där användare röstar på den mest gängse förklaringen av ett ord eller begrepp, förklarar ”snowflake”¹⁶⁴:

Began being used extensively as a putdown for someone, usually on the political left, who is easily offended or felt they needed a safe space away from the harsh realities of the world, but now has morphed into a general putdown for anyone that complains about any subject.¹⁶⁵

Att detta begrepp skulle använts på 1800-talets andra hälft med samma betydelse som idag är otänkbart, och det förstår även konsumenterna av denna *meme*. Därför ska inte detta förstås som ett citat av Lincoln, och inte heller som ett försök till missbruk av historien. Konsumenter av denna *meme* förstår att detta inte är ett citat utan att ordet ”snowflake” används för en komisk poäng där Trump beskylls för den typ av känslighet som vänstern beskyllts för. På så sätt blir brytandet med det vetenskapliga historiebruket i sig en del av inkongruensen.

¹⁶² McKay, 2012, s. 830.

¹⁶³ New York Times: Are Trophies Really So Bad?, 25/7-2014.

¹⁶⁴ Nguyen, Dong. *Emo, Love, and God: Making Sense of Urban Dictionary, a Crowd-Sourced Online Dictionary*, 2017, The Alan Turing Institute, London, s. 1.

¹⁶⁵ Urban Dictionary: Snowflake, 3/5-2017.

Driften med Trumps uttalanden är en röd tråd hos flertalet *memes* skapade om honom. Hans roll som president har ännu inte befasts i historieskrivningen på det sätt som Washingtons, Lincolns och Nixons har. Trumps citat fungerar som ett nutida element för att navigera i skämten om honom. Historien används här som ett sätt att reagera på hans roll som makthavare, vilket för tankarna till Karlssons moraliska historiebruk. När Trump kallas för ”snowflake” blir han även jämförd med Lincoln i rollen som president. Lincoln, får anses ha offrat mycket mer, i och med inbördeskriget och mordet på honom. På så sätt får Lincoln en mer positiv roll i historiekulturen än Trump vid denna jämförelse.

Utöver det moraliska historiebruket rör sig denna *meme* i gränslandet till det politisk-pedagogiska historiebruket där jämföranden mellan de båda presidenterna utförs. Dock poängteras skillnaderna mellan dem, och bilden av presidenternas egna självbilder, vilket gör att *memen* inte sömlöst fungerar inom detta fält. Då *memen* driver med både Trumps uttalande och person rör sig *memen* även mot det ideologiska historiebruket. Det ideologiska historiebrukets försök att legitimera makthavare vänds dock helt om, där Trumps roll vid makten snarare delegitimeras genom jämförandet med Lincoln.

“Washington, Obama & H. Clinton”-meme

En viktig del av Trumps presidenttid berör vad som skedde under valrörelsen 2016. Republikanernas kandidat, Trump, hade inte gått den klassiska väg som politiker för att nå sin kandidatur och demokraternas kandidat Hillary Clinton var den första kvinnliga presidentkandidaten i amerikansk historia.¹⁶⁶ På internet piskades stämningen upp och hashtaggar som #Imwithher skapades för visa support för Clinton. Internet och *memes* kom att bli en allt viktigare del av presidentkampanjerna. Heiskanen menar i *Meme-ing Electoral Participation* att de kampanjer som kunde använda internet på bästa sätt gynnades av detta.¹⁶⁷

På gräsrotsnivå går det även att se politiska ställningstaganden genom spridandet av *memes*. I *memen* nedan syns Obama och Washington som remixats för att hamna i samma bild. Texten i bilden består av ett citat från Obama som lyder ”There has never been anyone in history more qualified than Hillary Clinton”. Att citatet tillhör Obama markeras under bilden med texten ”-- B. Hussein Obama”. Bilden på Obama är en porträttbild där han sneglar åt det håll som Washington infogats. Washington har en sammanbiten min. Denna *meme* publicerades på me.me den 4/11- 2016 men har likt många *memes* publicerats på andra hemsidor först och dess ursprung är därför svårt att härleda.

Stuck on Stupid - - - - -

- - -

¹⁶⁶ Nationalencyklopedin: Aktuell politik: Statsskick: USA, 2019.

¹⁶⁷ Heiskanen, 2017, s. 1.

Memen ovan publicerades på Facebook i gruppen "America elects a new leader" den 4 november 2016. Den har fått 73 reaktioner, 43 kommentarer och 12 delningar på Facebook.¹⁶⁸ Facebookgruppen har i maj 2019, 129 363 användare som gillar gruppen och 22 181 personer följer gruppen med hjälp av aviseringar som meddelar nya meddelanden som gruppen publicerar. Beskrivningen av gruppen lyder:

America is now thriving - and America is winning again like never before.

Join us, in support of the People's president. Help Make America Great Again!¹⁶⁹

Med denna beskrivning går det att dra slutsatsen att Facebooksidan stödde Trumps presidentkandidatur. Publiceringsdatumet visar att denna *meme* publicerades ett fåtal dagar före presidentvalet 2016, där H. Clinton och Trump stod mot varandra, vilket ytterligare talar för den ideologiska tendens som bör utläsas ur *memen*.¹⁷⁰ Heiskanen visar i *Meme-inging Electoral Participation* att H. Clinton även stötte på motstånd från demokratiska gräsrotter som uttryckte att hon inte hade deras stöd före presidentvalet. Detta skedde främst genom att demokraternas andra kandidat Bernie Sanders fick ett kraftigt stöd, där konton som "Bernie Sanders Dank Meme Stash" nådde en halv miljon följare.¹⁷¹ *Memes*, oavsett publiceringsplats eller ideologisk bakgrund, bör alltså ses som ett fenomen som kommenterar rådande politiska läge.

I denna *meme* existerar tre politiker trots att endast två av dem syns som visuella element. Obamas bild är med för att än tydligare befästa att det är han som citeras, och Washington är med som en tyst referens till den mest kompetente presidenten i historien. Om än tyst, så har en avbildning av Washington valts där han kan tolkas som om han ser något ogillande ut. I *memen* och citatet, anses Obama ha uttalat sig för kraftfullt kring H. Clintons kompetens och på så sätt gjort ett ohistoriskt jämförande på samma sätt som Trump gjort om sig själv i tidigare nämnda *memes*. Denna *meme* bygger på en reaktion på ett ideologiskt historiebruk från Obama, där han använder historien för att legitimera H. Clintons maktanspråk och deltagande i presidentvalet. Reaktionen i sig är politisk-pedagogisk, där Washington används som en referens att jämföra H. Clinton med och sålunda även Obamas uttalande. Washington används

¹⁶⁸ Facebook: America elects a new leader, 4/11- 2016.

¹⁶⁹ Facebook: About: America elects a new leader, 2019.

¹⁷⁰ Nationalencyklopedin: Aktuell politik: Statsskick: USA, 2019.

¹⁷¹ Heiskanen, 2017, s. 1.

här som en referens till en kvalificerad, eller för att tala i andra värden, ”bra” president. Genom jämförelsen med Washington delegitimeras dock både H. Clinton och Obama då Washington ska framstå som den mest kompetente av dem alla.

Det är inte enbart Obama som brukar historien på ett ideologiskt sätt i och med sitt citat i denna *meme*. Genom att ta ett historiskt exempel som Washington ska både Obama och H. Clinton framstå i sämre ljus. Denna *meme* riktar kritik mot två moderna ledare som är demokrater. Kritiken är mer direkt riktad mot Obama än mot Clinton. Det är inte enbart i Obamas citat som kritiken ligger. Mycket går att utläsa i att citatet har tillskrivits honom och att hans mellannamn ”Hussein” nämns. Obamas bakgrund är en laddad fråga, där teorier om födelseplats, religiös bakgrund med mera har lyfts på internet. Även på högre politisk nivå har Trump under sin tid som presidentkandidat kommenterat frågan.¹⁷² Konspirationsteorierna om Obamas bakgrund har påverkat frågan om hans lämplighet som president, antingen beroende på om han fötts utanför USA och därav inte får bli president, eller om han skulle vara muslim.¹⁷³ Namnet Hussein ska föra tankarna till islam och ledare som Saddam Hussein, som är en problematisk figur i amerikansk historiekultur och världspolitisk historia i sin roll som diktator i Irak och på så sätt motståndare till USA i Irakkriget.¹⁷⁴ Valet att inkludera namnet Hussein bör inte tolkas som oskyldig handling eller ett missförstånd, utan snarare ett ideologiskt val för att ytterligare delegitimera Obamas makt. Denna konspirationsteori kan i sig ses som ett moraliskt historiebruk där Obamas bakgrund och historia ska ställas inför rätta. I *memen* är det däremot svårare att tala om det moraliska historiebruket. Att Washington ses som en mer kompetent presidentkandidat än Clinton har snarare med historiekulturen kring honom att göra än ideologiska övertygelser.

Detta är den enda *meme* i urvalet som berör en kvinna. Det går inte att säga att det är en representativ fördelning bland alla *memes* på internet som berör historiska referenser. Dock blir det tydligt vid en undersökning av historiska *memes* i kombination med politiska figurer. Detta har den enkla förklaringen att politiska figurer inom historien länge har varit män. Att det är H. Clinton som är den enda som nämns i denna undersökning är inte märkligt då hon är en av de mest inflytelserika, men även kontroversiella kvinnorna inom amerikansk politik. Hennes

¹⁷² Washington Post, Another Trump birther conspiracy debunked with a birth certificate. This time: His father, 3/4-2019.

¹⁷³ Washington Post, Another Trump birther conspiracy debunked with a birth certificate. This time: His father, 3/4-2019.

¹⁷⁴ McKay, 2012, s. 1047.

kandidatur till presidentvalet 2016 kantades av berättelser om hennes sviktande hälsa och olämplighet som president. I valrörelsen 2016 blev det tydligt att genusfrågor spelade en stor roll, både i debatt och *memes*.¹⁷⁵ I denna *meme* finns hon enbart namngiven och är inte en aktiv karaktär med agens. Därför blir det svårare att diskutera huruvida frågor om genus spelar in i den kritik som denna *meme* framför. Att vidare diskutera hennes roll som kvinna i denna *meme* blir svårt då det inte är en fråga som det tydligt läggs vikt vid. Istället hamnar fokus på Obamas ideologiska historiebruk.

Denna typ av *meme* faller inom den kategori som Shifman skulle kalla för politiska *memes* och passar in på flera nivåer av skiktningar som hon utför i *Mememes in Digital Culture*.¹⁷⁶ *Mememes* har publicerats som en kommentar på en ideologisk motståndares uttalande för att få medhåll och på så sätt få sympatisörer att inte rösta på H. Clinton. Trump existerar inte inom *mememes* men publiceringsdatum och övrig kontext talar för att reaktionen hos åskådaren ska vara att istället rösta på honom. Shifman menar att politiska *mememes* med ambition att påverka ofta publiceras av makthavare i form av politiker eller media. Huruvida en Facebook-grupp kan räknas som denna typ av makthavare enligt Shifman, är svårt att avgöra. Det vore fel att underskatta dess inflytande, men även en överskattning att jämföra det med den makt som etablerade makthavare idag besitter. Sett som gräsrotsrörelser kan Facebookgrupper tolkas som ventiler där diskussioner och åsikter från likatänkande välkomnas.

Vid frågan om *mememes* som berör historia och Obamas presidentskap har det varit svårare att hitta material. Inte för att det inte skapats, men det kräver en annan typ av sökande. Material som *mememes* berörs tydligt av så kallad ”stickiness”. Denna term betyder att materialet skapar ett intresse av att interageras med, och sålunda fortsätter vara aktuellt, eller ”kletigt”.¹⁷⁷ Detta påverkar sökalgoritmer och materialets tillgänglighet. I och med Trumps presidentskap har *mememes* om Obama redan hunnit bli inaktuella eller tappat sin ”stickiness”.

¹⁷⁵ Heiskanen, 2017, s. 14.

¹⁷⁶ Shifman, 2014, s. 122-123.

¹⁷⁷ Jenkins, 2013, s. 4.

Memes med kontrafaktiska inslag

Så kallad kontrafaktisk historia är något som alla människor utför.¹⁷⁸ Att resonera och fundera över vad som hade kunnat hända om ett handlade sett annorlunda ut görs på personnivå, men även gällande historiska skeenden. Kontrafaktisk historia kopplas ofta till fiktiva uttryck så som skönlitteratur och film, där frågan om ”vad som kunde hänt” ställs för att skapa alternativa narrativ. Inom historievetenskapen ses denna typ av historia ofta som problematisk, då den tolkas som resonemang baserade på anekdotiska berättelser snarare än vetenskap.¹⁷⁹ Kontrafaktisk historia springer ur ett behov av att tänka i alternativa banor, som kan förklara varför vår nutid ser ut som den gör. Denna typ av historia går att härleda även på internet och *memes*.

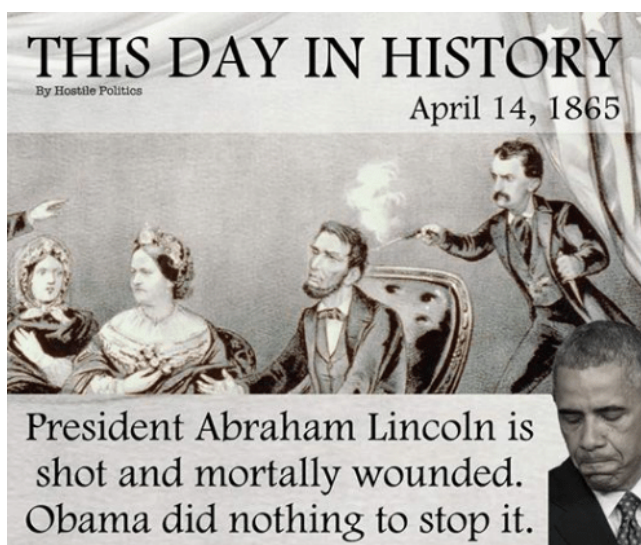
I *memes* natur ligger att de skapas och sprids fritt på internet, men även att de är vad Milner skulle kalla för polyvokala.¹⁸⁰ Detta innebär att de existerar med utgångsläget att de möjliggör att olika avsändares röster kan höras. Med denna spridning av röster och åsikter blir det tydligt att *memes* med historiskt innehåll inte alltid har som mål att göra sina poänger genom vad som skulle kunna ses som korrekta historiska fakta. Att man avsägar sig historisk korrekthet kan bero på flera saker. En anledning kan vara att felaktigheterna i sig ska fungera som en humoristisk poäng. Andra anledningar kan vara att man medvetet vill sprida en felaktig bild av historien och på så sätt göra politiska poänger i samtiden. Dessa *memes* bör diskuteras utefter Karlssons typologier och passar framförallt in i en diskussion om missbruk av historia sett till avsaknaden på vetenskaplig utgångspunkt. Dock, som Karlsson med flera lyfter, så kan det som ses som missbruk snarare vara andra typer av bruk istället. Frågan om humor och historia aktiverar frågor om missbruk och hur det kan te sig. Vad händer då när historia blir underhållning och humor? I dessa *memes* används historiska händelser eller personer för att transportera ett skämt eller en politisk poäng på internet på ett nytt sätt. Kontrastverkan är viktig, men även det som bör ses som kontrafaktiska inslag. Dessa inslag har olika intentioner, vilket påvisar komplexiteten i bruk utanför det vetenskapliga.

¹⁷⁸ Andersson, Lars M. & Zander, Ulf (red.), *Tänk om-: nio kontrafaktiska essäer*, Historiska media, Lund, 1999, s.7

¹⁷⁹ Andersson & Zander (red.), 1999, s. 13.

¹⁸⁰ Milner, 2013, s. 2361.

Tidigt under Obamas tid som president spreds en *meme* i form av ett uttryck på internet. Detta uttryck löd ”Thanks Obama”, och härstammar från en kritisk tweet om presidentens politik. *Memen* spreds inledningsvis av konservativa och republikaner som ett sätt att framföra kritik på ett sarkastiskt sätt. Detta utvecklades och ”Thanks Obama”-*memen* började användas på internet för att sarkastiskt tacka Obama för små vardagsproblem. Denna *meme* blev så pass utbredd att Obama själv kommenterat den i intervjuer under sin presidenttid.¹⁸¹ Den ideologiska bakgrund som *memen* en gång haft gick varvet runt när den började användas som ett sätt att skämta med ”klagande” republikaner.¹⁸²

Thanks Obama

Denna *meme* lades upp på hemsidan me.me den 19/4-2016. På me.me har *memen* fått 6 upvotes/gillningar och uppges härstamma från Facebook. Om detta stämmer och hur spridningen där sett ut är inte möjligt att kontrollera då länken är bruten.¹⁸³ ”Thanks Obama”-*memen* finns i många olika varianter, i text- och bildform med olika intentioner. Även inom historiska *memes* går det att hitta material med denna fras. *Memen* har här tappat den ursprungliga intentionen att framföra kritik mot Obamas politik. Istället har den blivit ett sarkastiskt sätt att driva med sitt eget ursprung. I denna *meme* syns en avbildning av skotten mot president Lincoln och en text som lyder ”This day in History President Abraham Lincoln was shot and mortally wounded. Obama did nothing to stop it.” Detta följs upp av en text i

¹⁸¹ Washington Post: ‘Thanks Obama.’ The evolution of a meme that defined a presidency, 13/2-2015.

¹⁸² The Guardian: #ThanksObama: president's greatest legacy may be Trumping of the GOP, 7/5-2016.

¹⁸³ Me.me: This day in History by hostile politics April 14 1865 president Abraham Lincoln is shot and mortally wounded Obama did nothing to stop it thanks Obama Meme, 19/4-2016.

annan stil under bilden där ”Thanks Obama” nämns. *Memen* är remixad, genom att ett porträttfoto på Obama och text har infogats. På fotot ser Obama sammanbiten eller ledsen ut.

I denna *meme* är tidsaspekten en viktig del av humorn. Obama, född 1961, skulle omöjligen kunna ha räddat Lincoln från hans öde och det förstår mottagarna av denna *meme*.¹⁸⁴ Istället används tiden som en humoristisk poäng för att driva med klagomålen mot Obama. Det är den historiska orimligheten och det kontrafaktiska i *memen* som är av högsta vikt för att göra denna poäng. Här blir diskussionen kring historiskt missbruk intressant, då intentionen bakom missbruket inte är densamma som Karlssons typologi nämner. Snarare handlar detta om ett missbruk, med mjukare intentioner som liknar vad Keller kallar för ”playful activism”.¹⁸⁵ Trots att humorn är viktig i denna *meme* gränsar den även till ett politiskt ställningstagande. Sålunda aktiveras bruk som det ideologiska och politisk-pedagogiska.

Dock är denna *memes* ideologiska bakgrund viktig att ha i åtanke. Att den härstammar ur en ideologiskt laddad fråga är tydligt sett till ”Thanks Obama”-*memens* historia och förändring. Genom denna *meme* görs ett ställningstagande mot den kritik som riktats mot Obama och på så sätt även mot dem som främst framfört den. I denna fråga rör det sig om republikanska läger. Även om *memen* försöker legitimera Obamas makt genom att förlöjliga kritik gentemot honom stannar det ideologiska bruket här. Det rör sig snarare om ett politisk-pedagogiskt bruk där historien används som ett pedagogiskt grepp för att tydliggöra en humoristisk poäng. I denna *meme* flyttas Obama in i ett historiskt sammanhang som han rimligen inte hör hemma inom och sålunda liknar detta det likställande som Karlsson menar är grundläggande del i det politisk-pedagogiska bruket. Dock har historien i denna *meme* en annan typ av funktion som inte finns nämnd i Karlssons typologier. Denna funktion går att återse i många *memes* där de ideologiska markörerna är viktiga att ha i åtanke, men väljs för att kunna skapa ett humoristiskt och lättkonsumerat material. Med detta blir det intressant att se vilka historiska markörer som används. Dessa tydliga historiska referenser ökar chansen för att *memen* kommer spridas då fler kan koda av och förstå bilden de ser. På så sätt blir de del av Jenkins konvergenskultur, där förståelsen av en *meme* innebär delande och deltagande i deltagarkulturen.

¹⁸⁴ Encyclopedia Britannica: Barack Obama, 15/5-2019.

¹⁸⁵ O’Meara, 2018, s. 29.

Jenkins begrepp kollektiv intelligens är ett av de viktigaste att ha i åtanke vid avkodning av denna *meme*.¹⁸⁶ Förstår man inte *memens* historia och förändring går det inte att koda av den roll som *memen* har. Heiskanen menar att internetanvändare har lärt hur *memes* ska tolkas och sålunda görs inte de övertolkningar eller missförstånd som skulle kunna vara ett troligt problem.¹⁸⁷ Heiskanen passar därför väl in i Jenkins beskrivning av en konvergenskultur där personer deltar på lika villkor oavsett förkunskaper. Frågan kring historiska förkunskaper och kunskap blir här intressant, då det är något som krävs för att kunna avkoda dessa *memes* med historiska referenser. Milner menar att *memes* bör ses som politiska material som kan skapa agens och inte enbart som humoristiska bilder eller videor som sprids på internet.¹⁸⁸ Det politiska innehållet är olika påtagligt i olika *memes* vilket både bekräftar och problematiserar Milners ställningstagande. Material som Milner tittat på har påtagligt politiska ställningstaganden. Därför försvinner frågan om humor och dess roll i Milners material.

¹⁸⁶ Jenkins, 2008, s. 16.

¹⁸⁷ Heiskanen, 2017, s. 21.

¹⁸⁸ Milner, 2013, s. 2357.

”Hitler had his Wall”-meme

Alla *memes* delas inte på samma sätt eller lika frekvent. Detta främst på grund av att internet har en rad olika forum och hemsidor där människor med olika ideologiska ståndpunkter kan mötas. Detta innebär att alla *memes* inte är framgångssagor som delas på sociala medier inför miljontals följare. Dessa *memes* kan därför vara svårare att tyda än andra då de kan innehålla svårförstådda referenser eller andra anledningar till varför dessa inte tilltalar en bredare publik.

Hemsidan thefederalistpapers.org publicerade den 26e februari 2017 denna *meme* i artikeln ”Idiot liberals post Hitler/Trump meme – Prove They Know NOTHING About History”.¹⁸⁹ *Memem* innehåller två bilder, en på Adolf Hitler och en på Donald Trump. Hitler pekar med sin högra arm lyft och även Trump har sin högra arm i luften så att båda gör liknande gester. Bilden på Hitler är svartvit men den på Trump är i färg. Under bilden på Hitler står det ”Hitler had his Berlin wall” och under Trump står det ”Trump wants to build a wall”. Ordet ”wall” är markerat i gult”. Under dessa texter står den retoriska frågan ”Is this really who we want to be President?”. Ordet ”president” är markerat i gult. Referenserna i *memem* har remixats på det sätt som *memem* kallad ”Snowflake”, där bilder har kombinerats för att skapa en tydlig komparation. Underst i *memem* finns markeringen ”Occupy Democrats” som ska ses som ett bevis på att det

¹⁸⁹ The Federalist Papers: Idiot liberals post Hitler/Trump meme – Prove They Know NOTHING About History, 26/2-2017.

är härkomsten för *memen*. Occupy Democrats, den vänsterrörelse som nämndes i *memen* rörande Bush den yngre står långt ifrån thefederalistpapers.org ideologiskt. Att detta publicerades på den högerextrema sidan thefederalist.org bör inte ses som ett medhåll över de ideologiska gränserna, där liknelsen mellan Trump och Hitler fungerar enande. Istället är det viktigt att se inom vilken kontext som thefederalist.org har publicerat *memen*.

Detta ska förstås som ett förlöjligande av en meningsmotståndare och dess påstådda ideologiska historiebruk. Jämställandet av Hitler och Trump sker i denna *meme* inte enbart på grund av deras lika kroppshållning eller det faktum att båda är politiska ledare. Viktigt för det ideologiska historiebruket är frågan om ”the Wall” – alltså den mur mellan USA och Mexiko som varit ett av Trumps mest välkända politiska löften.¹⁹⁰ Denna referens är tydligt sammankopplad med Trump och en omdebatterad fråga inom och mellan de olika politiska lägren som existerar i USA. Under bilden på Hitler refereras det till Berlinmuren. Med bildtextens anspelas hur ”liberaler inte kan historia” åsyftas att denna mur byggdes 1961, alltså långt efter Hitlers död 1945.¹⁹¹ En jämförelse mellan Hitler och Trump är föga smickrande för Trump, då bilden av Hitlers roll i historien knappast är en positiv sådan. Denna jämförelse faller dock på den detalj som är avsaknaden av jämförbar mur, vilket talar för en bristande historisk kunskap vilket thefederalistpapers.org skämtar om. Skämtet berör de likheter som skapats på felaktiga grunder och att Hitler och Trump genom ett politisk-pedagogiskt bruk har jämförts. Detta jämförande ska förstås som att ”Occupy Democrats”-rörelsen gått ett steg för långt.

Det är viktigt att ha i åtanke vad thefederalistpapers.org är för typ av rörelse och hemsida. Rörelsen befinner sig inom det högerextrema spektrumet och anses ha en låg sanningshalt i materialet de sprider. Så kallade ”fake news” sprids från rörelsens hemsida och därför har rörelsen beskyllts för att sprida politisk propaganda och konspirationsteorier.¹⁹² Med detta i åtanke är det inte främmande att tänka sig att denna *meme* inte alls är skapad av ”Occupy Democrats”-rörelsen, utan snarare bör ses som ett ideologiskt försök att göra ner en meningsmotståndare. Med detta lyfts frågan om hur *memes* avkodas och tolkas i frågan om förfalskningar eller ”fake news”. Heiskanen menar att denna avkodning och förståelse av skillnaderna mellan *memes* och ”fake news” baseras på deras utseende och innehåll, vilket

¹⁹⁰ BBC News: Donald Trump: Mexico will pay for wall, '100%', 1/9-2016.

¹⁹¹ McKay, 2012, s. 953.

¹⁹²Media Bias/Fact Check: The Federalist Papers, 2019.

internetanvändare kan göra direkt.¹⁹³ Denna *meme*, har många av de klassiska markörer som *memes*, och inte ”fake news” innehåller, men går att härleda till en hemsida som inte är helt tillförlitlig i fråga om sanningshalt. Genom att använda en markering som ”Occupy Democrats” ska *memen* tolkas som att den härstammar från rörelsen. Detta är dock något enkelt att förfalska, vilket gör att den lätthet som kategoriseringen mellan de två medierna som Heiskanen beskriver behöver problematiseras. Denna *meme* lyfter alltså en fråga om det även kan finnas ”fake memes”.

Förfalskning eller ej, så rör sig flera olika historiebruk inom denna *meme*. Jämförelsen mellan Trump och Hitler passar väl in i det politisk-pedagogiska bruket där likheter mellan de politiska ledarna exemplifieras genom deras påstådda likheter gällande frågan om murar. Trumps mur mot Mexiko liknas vid Berlinmuren. I denna kontext bör Berlinmurens roll i historiekulturen förstås som negativ, framförallt i denna *meme*, då den i denna bild förknippas med Hitler. På så sätt ska detta påverka och övertyga åskådaren att tycka att Trumps mur mot Mexiko också är förkastlig. Det moraliska historiebruket gör sig här påmint, om än något omvänt, där sambanden mellan Trump och Hitlers historiska (falska) handlanden ska påverka synen på dagens politiska.

Vid en förfalskning av denna *meme* rör det sig ännu en nivå av bruk. Kanske mest tydlig blir då frågan om historiemisbruk. Inte endast frågan om felaktiga historiska fakta ligger till grund för detta, men även den politiskt motiverade omskrivning av historien och en meningsmotståndares åsikter. Det ideologiska bruket finns åter närvarande, där meningsmotståndarens eventuella tillkortakommanden och kunskapsluckor fungerar på en övertygande nivå. Kanske är det, som Heiskanen menar, *memens* tydliga grundstenar som inte alls gör att den är lätt att avläsa och särskilja från ”fake news”. Istället är det just detta som gör den svårtydd och lätt att missbruka för dem med ideologiska intentioner.

¹⁹³ Heiskanen, 2017, s. 14.

Kontrafaktiska - och falska inslag

Internet har på många sätt blivit en plats där information och kommunikation sprids. Med detta skapas problem som berör frågor om äkthet och källkritik. Denna fråga aktualiserades genom Trumps ifrågasättande och beskyllande av media för att sprida ”fake news”.¹⁹⁴ Frågan om ”fake news” och vem som egentligen sprider dem har varit en stor del av amerikansk mediedebatt. Heiskanen menar i *Meme-ing Electoral Participation* att det tydligt går att skilja på ”fake news” och *memes*, då åskådaren direkt ser skillnaden.¹⁹⁵ Denna åtskillnad består av att *memes* innehåller en rad markörer som tydliggör deras form. Till viss del kan Heiskanen ha rätt, och att det finns en kollektiv förståelse för att *memes* bör särskiljas från andra typer av material. Dock skapar historiska referenser en annan typ av förvirring, där frågan om ”fake news” snarare blir en fråga om ett falskt förflutet. Historiska *memes* kräver en förförståelse för att man ska förstå humorn, men även en källkritisk granskning.

”Jesse Owens & Kanye West”-meme

Denna *meme* publicerades på hemsidan Memecenter.com, en hemsida där användare kan publicera sina egenskapta *memes*.¹⁹⁶ *Memen* har inte delats på några av de mer populära hemsidorna för historiska *memes* och har på memecenter.com 26 kommentarer. Skaparen av

¹⁹⁴ Library Guides, Victoria University, Melbourne, Australien: Evaluating Information: Fake news in the 2016 US Elections, 2019.

¹⁹⁵ Heiskanen, 2017, s. 21.

¹⁹⁶ Heiskanen, 2017, s. 2.

memen är namngiven i form av användarnamn och *memen* ska ha publicerats på sidan för två år sedan.¹⁹⁷ *Memen* består av två bilder som staplats på varandra, men saknar text eller andra tydliga remixade drag. På den övre bilden syns löparen, och OS-guldmedaljören från Berlin-OS 1936, Jesse Owens tillsammans med Nazitysklands diktator Adolf Hitler. Owens har på sig ett löparlinne och lutar mot Hitler. Båda ler mot kameran. På den undre bilden syns president Trump och rapparen och musikproducenten Kanye West bredvid varandra. Trump ler mot kameran och West mer sammanbiten ut. Bildtexten lyder ”History repeats itself... Jk I’m his Fan (Trump’s)”, vilket kan översättas till ”Historien upprepar sig.. Skojar bara, jag är hans supporter (Trumps)”.

I denna *meme* kopplas populärkultur och historia ihop på en nivå som inte varit tydlig i andra *memes* i denna undersökning. Trumps presidenttid har präglats av ett annorlunda förfarande kring kändisskap, användande av sociala medier och populärkultur. West är en av de personer som visat sig vid Trumps sida flertalet gånger. Han gav i intervjuer sitt stöd till Trump och hans politik vilket skapade reaktioner världen över. Det är inte första gången som West rört sig i politiska rum, då han bland annat under Bush den yngres presidenttid riktat kritik mot honom baserat på hans politik vid hjälparbetet efter orkanen Katrina 2006.¹⁹⁸ Wests ställningstagande för Trump föll inte väl ut bland andra rappare eller Wests supportrar på sociala medier. Rapparna Snoop Dogg och P Diddy kallade West för ”Uncle Tom”, en kritik baserad på karaktären med samma namn från romanen *Onkel Toms stuga*. Romanen, som är en viktig del av amerikansk kanon, utspelar sig under slaveritiden i USA och skildrar slaveriet ur slavarnas synvinkel. Att vara en ”Uncle Tom” bör tolkas som en kritik mot en afro-amerikan som går de vitas ärenden.¹⁹⁹ Kritik som framfördes mot West baserades främst på Trumps roll som republikansk president och avsaknad av politik för afro-amerikaner.²⁰⁰

Bilden på Jesse Owens är från uttagningarna inför de Olympiska spelen i Berlin och togs i New York 1936. På bilden poserar Owens med olympiern Ralph Metcalfe. Den autentiska bilden på Hitler som sammanfogats med bilden på Owens är från 1939. Originalbilden innehåller även soldater och är tagen i det ockuperade Polen. 1936 kom Olympiska spelen till Berlin vilket kom att färgas av propaganda och iscensättning från den nazistiska regimen.²⁰¹ Owens deltagande i

¹⁹⁷ Memecenter: History Repeats Itself... Jk I'm His Fan (Trump's), 2017.

¹⁹⁸ New York Times: Kanye’s Rant Steals Trump’s Spotlight, 11/10-2018.

¹⁹⁹ The Guardian: Does Kanye West deserve to be called an Uncle Tom?, 15/10-2018.

²⁰⁰ New York Times: Kanye’s Rant Steals Trump’s Spotlight, 11/10-2018.

²⁰¹ Trimborn, Jürgen, *Leni Riefenstahl: filmskapare i Tredje rikets tjänst*, Historiska media, Lund, 2005, s. 156.

Berlin-OS innebar stora idrottsliga framgångar men ingen kontakt med Hitler förutom en vinkning. Denna *meme* härstammar alltså i en historieförfalskning, eller för att tala med Karlsson, ett historiemissbruk. Bilden är en uppenbar förfalskning som spreds för att ”avslöja” att det har ljugits om Hitlers ovilja att gratulera Owens baserat på hans hudfärg.²⁰² Detta missbruk ligger nära ett moraliskt bruk då intentionen var att avslöja den ”myt” som upphovsmakaren anser finnas kring Hitlers bemötande gentemot Owens vid hans vinst. Här verkar bruken mycket närliggande varandra och stundtals sömlöst tangera varandra. Denna förfalskning av den bild som utgör hälften av *memen* är en viktig del bakom brukskategoriseringen. Dock består *memen* i en del till, där bilden på Trump och West står bredvid varandra. Denna bild är ingen förfalskning men genom ett politiskt-pedagogiskt bruk likställs dessa två händelser med varandra. Detta sker genom en rad olika symboler, där två mörkhyade män sammanlänkas främst genom sin hudfärg och roll utanför politiken. Även de politiska ledarna kopplas samman trots deras olika roller och politiska åsikter. Denna *meme* innehåller ingen text på det sätt som *memes* ofta innehåller men publicerades med en bildtext. Bildtextens mening att ”historien går igen” anspelar åter på att det finns likheter mellan de två paren på bilderna. Bildtexten efterföljs av ett ”skojar bara. Jag är hans supporter (Trumps)” som visar att en viktig del av skämtet skulle vara parens likheter. Likställandet mellan personerna på bilderna kan vara svårt att koda av och därav fungerar inte skämtet. Detta likställande mellan personer och händelser idag och i det förflutna för tankarna till det politisk-pedagogiska historiebruket.

Detta är inte en *meme* som delats i speciellt hög grad. Vad detta beror på är svårt att avgöra vid blotta anblicken av *memen*. Tydligt är att den saknar den text som ofta förknippas med *memes* och därför kan dess poäng vara svår att fastställa. Forskare som Milner och Shifman är samstämmiga gällande att referenser behöver vara tydliga och lätta att förstå sig på för att en *meme* ska vara framgångsrik.²⁰³ I denna *meme* är flera av referenserna tydliga då de är välkända personer ur historien. Dock är inte kombinationen av dessa personer eller referenser lika tydliga eller lättförstådda. Det oklara innehållet i *memen* motiverar att titta närmare på dess kontext. Hemsidan där den publicerats möjliggör för användaren att sprida *memes* som hen själv skapat. Detta liknar flera av hemsidorna där andra *memes* i denna undersökning har publicerats. I kommentarerna går det att härleda flera olika tendenser till hur denna *meme* tolkas. Jämförelsen mellan paren i *memen* ifrågasätts och tydligt blir att jämförelsen mellan Owens och West är

²⁰² Snopes, Jesse Owens and Hitler Shook Hands at the 1936 Summer Olympics?, 6/1-2017.

²⁰³ Milner, 2013, s. 2326, Shifman, 2014, s. 69.

problematiken. Owens eftermäle är starkt förknippat med rollen som atlet som genom sina prestationer förstörde Hitlers försök att skapa ett propaganda-OS där vita, eller främst tyska, atleter visade på sin överlägsenhet.²⁰⁴ Problematiken med jämförelsen mellan Owens och West blir tydlig i kommentaren från en användare som skriver ”How dare you make such a comparison? Don't ever compare a sports legend like Owens to that jackass West.”²⁰⁵ Denna typ av kommentarer skapar en skämtsam ton, där jämförelsen mellan Trump och Hitler inte anses som något kontroversiellt. Humorn vrider alltså på det ursprungliga, mer svårtolkade innehållet. Det är dock inte det enda som kommentarerna reagerar på. Bilden på Owens och Hitler diskuteras och dess äkthet ifrågasätts. I kommentarstråden fortsätter Berlin-OS, jämförandet mellan Hitler och politiker samt en del Hitler-*memes* att spridas. Tydligt blir att historiekulturen kring Owens starkt förknippar honom med positiva gärningar.

Denna *meme* är kryddad av olika historiebruk. En jämförelse mellan Hitler och Trump utförs på politisk-pedagogiska premisser men med andra intentioner än vad som nämns i Karlssons typologi. Det ideologiska historiebruket ligger nära till hands då den direkta jämförelsen mellan Trump och Hitler konstruerar en likhet mellan deras politiska insatser. Dock sker detta med en motsatt funktion jämfört med Karlssons typologi, delegitimering. I denna *meme* blir det tydligare än i de andra att det vetenskapliga historiebruket inte är av intresse i och med bristen på källkritik. Frågan om historielöshet kan med denna *meme* aktiveras och visar på två viktiga poänger att göra. Den första, att *memen* i sig kan skvallra om en ohistorisk jämförelse och på så sätt bekräfta uppfattningen om att internet är en problematisk plats för historia så som Rosenzweig beskriver i *Clio Wired*.²⁰⁶ Den andra poängen är att historielöshet inte går okommenterat på internet. Kommentärstråden problematiserar och skämtar om problematiken i vad som anses vara en *meme* med bristande historisk förankring.

²⁰⁴ Trimborn, 2005, s. 156.

²⁰⁵ Memecenter: History Repeats Itself... Jk I'm His Fan (Trump's), 2017.

²⁰⁶ Rosenzweig, 2011, s. 6.

Analys

Undersökningen av historiska *memes* har påverkats av de forskningsproblem och frågeställningar som tidigare lyfts. De grundläggande problem och frågor som definierar uppsatsens karaktär berör hur historia brukas i *memes* med historiskt innehåll och hur humorn inom dessa påverkar detta innehåll. Studiens syfte är även att fungera teori- och begreppsprovande, vilket definierar nedanföljande analys. För tydlighetens skull följer här en diskussion uppdelad utefter studiens frågeställningar. Den första forskningsfrågan lyder:

- Vilken typ av historiebruk går att utläsa i *memes* om Trump och Obama?

Viktigt att diskutera i frågan om *memes* är den grundläggande frågan om historiemissbruk. Ett konstaterande måste göras, vilket gäller att de historiska *memes* som presenterats i denna undersökning inte bör definieras som historiemissbruk. Mediets komplexitet och humorkoppling kräver en ofta ovetenskaplig grund för att kunna skapa humoristiska och ideologiska poänger. Dock är inte intentionen överlag att jämföra händelser eller personer på ett sätt som innebär förnekande. Om än medvetet översimplifierat så har förhållandet mellan de historiska referenserna och nutiden andra intentioner än vad som diskuteras vid frågan om historiemissbruk. Detta påvisar komplexiteten i frågan om historiemissbruk, och vikten av historikerns förståelse för begreppet. Att avfärda alla former av historiebruk som inte har grunden i det vetenskapliga bruket vore inte fruktbart. Det vetenskapliga bruket är i sin tur svårt att utläsa i dessa *memes*, då de sällan tar avstamp i det. Vetenskapliga fakta förekommer, men fungerar mer som stöttepelare än ett bruk.

De historiska *memes* som har undersökts har påvisat en användning av bruk som främst rör de politisk-pedagogiska, ideologiska och moraliska bruken. Mest frekvent förekommer det politisk-pedagogiska bruket som går att härleda inom samtliga *memes* i undersökningen. Detta bör förstås som ett grundläggande bruk för att koppla nutid och dåtid inom mediet. Det politisk-pedagogiska bruket möjliggör den lekfullhet som går att härleda inom samtliga *memes*, med olika lyckade utfall. Det politisk-pedagogiska bruket aktiveras för att jämföra händelser och personer, vilket ofta fungerar som grundstommen för de referenser som ska skapa reaktioner i *memen*. Det politisk-pedagogiska bruket ligger nära det ideologiska bruket, vilket även förekommer frekvent i undersökningen. Då materialet innehåller personer och händelser med ideologisk laddning ur historiekulturen går det ideologiska bruket att härleda i flera fall. Dock

kräver det ideologiska bruket en omtolkning av typologins uppbyggnad. För detta bör typologin vändas, och på så sätt är det ideologiska brukets intention istället delegitimering. Närliggande de ideologiska och politisk-pedagogiska bruk inom dessa *memes* finns icke-bruk, missbruk och moraliskt historiebruk. Då *memes* utformning begränsar hur mycket innehåll de kan vara laddade med krävs det dock en viss omformning av begrepp som missbruk och icke-bruk då avsaknaden av innehåll inte behöver vara medvetet. Dock går det att se icke-bruk där delar ur historiekulturen medvetet inte inkluderats för att skapa en ideologisk poäng, så som i *memen* kallad "Most Corrupt". I denna spelas vissa historiska händelser ned för att jämföras med andra.

Moraliskt historiebruk går att härleda. I *memes* som "Jesse Owens & Kanye West" är en del av bildmaterialet baserat på en intention att avslöja en historisk händelse, ett möte mellan Hitler och Jesse Owens vid Olympiska spelen 1936. Detta moraliska historiebruk går rakt in i ett historiemissbruk, som det verkligen bör förstås i kombination med *memes*, då detta är historieförfalskning. Inom de för denna studie undersökta *memes* går att härleda till dessa bruk, men de brukas på olika premisser. Detta leder till undersökningens nästa fråga ur frågeställning:

- Vilka likheter och skillnader finns det i bruket av historia i dessa *memes*?

Tydligt inom dessa *memes* är att historia kan brukas på olika sätt och med olika intentioner. Ett mer oväntat resultat, består i att det går att se två olika typer av *memes* i materialet. Detta består av en kategori som kombinerar humor och historia för att skapa vidare humor. Den andra kategorin består av den typ av *memes* som brukar historien men även humorn med tydligare ideologiska intentioner. Shifman väljer att särskilja politiska *memes* från övriga *memes* i sin undersökning av internetfenomenet. Detta baserat på att hon finner andra användningar av dessa *memes* och en avsaknad på den humor som annars präglar de bilder och videor hon undersökt.²⁰⁷ Detta är något som jag finner motiverat även i min undersökning, där olika *memes* politiska innehåll har olika politiska funktioner. Shifmans skiktning av dessa funktioner går även att härleda i mitt material där *memes* som "Hitler had his Berlin Wall" kan ses som exempel på vad Shifman kallar för *memes* med påverkansagenda. Denna *meme* ämnade att genom felaktiga historiska referenser påverka åskådaren, alternativt genom att tro att en meningsmotståndare saknade historisk kunskap, till politiska ställningstaganden. Shifmans exempel kommer från de amerikanska presidentvalskampanjernas användande av *memes*, men exemplet i denna

²⁰⁷ Shifman, 2014, s. 120.

undersökning från en högerextrem hemsida i thefederalistpapers.org. Påverkansförsöken är desamma, trots att det är frågan om två helt olika nivåer av makt som producenterna och spridarna besitter. Shifman nämner även politiska *memes* som väg för rörelser att engagera till aktion. Att härleda *memes* till rörelser som Occupy Democrats och högerextrema organisationer har gått, men att säga att just specifikt dessa *memes* engagerat på sådan nivå är svårt att göra.

Denna nivå av Shifmans skiktning går dock att se att i mycket annan forskning som den av Milner i *Pop Polyvocality*. Genom undersökningen av den typ av gräsrotsrörelse som Occupy Wall Street-rörelsen startade som, visar Milner just att *memes* var ett sätt att skapa engagemang och aktion.²⁰⁸ Vid studier av denna typ av rörelse, blir *memes* snarare politiska meningsbärare än humoristiska bilder. Här bör frågan om *memes* politiska innehåll och agens åter ställas. Ur forskningsläget blev det tydligt att *memes* kan tolkas på flera sätt. Laistee och Voolaid i *Laughing across borders* skiljer sig, då *memes* i deras undersökning främst presenteras som reaktioner på rådande politiska händelser. Detta är inte det enda sätt som skiljer dem från forskningsfältet. De har även tittat på *memes* på ett annat sätt. Istället för att undersöka en specifik rörelses användande av *memes* undersöker de en hemsida där populära *memes* listas. Där ser de istället *memes* som reaktioner.²⁰⁹ Detta liknar Shifmans tredje skiktning av politiska *memes*, de hon kallar för *memes* för gräsrotters reaktion. Detta går även att härleda till mitt material, där *memes* som ”Worst Trade Deal”, ”Worst President” och ”Obama, Washington & H. Clinton” kan ses som reaktioner från privatpersoner på rådande politiska frågor eller uttalanden. Majoriteten av *memes* skulle kunna räknas till denna kategori, vilket gör att denna undersökning hamnar nära Laistee och Voolaid's sätt att se på *memes*. Här är det dock viktigt att komma ihåg att materialet påverkar, vilket gör att det är svårt att göra ett ställningstagande om huruvida *memes* har politisk agens eller inte. Frågan behöver inte vara svartvit, då en mer eklektisk undersökning av *memes* bör passa Shifmans tredje skikt bättre då det helt enkelt är lättare att stöta på olika reaktioner i ett sådant material än i användandet från en tydligt ideologisk rörelse.

Under kapitlet ”Material” lyftes frågan om att det var ett medvetet val att inte undersöka en specifik hemsidas material. Utan vidare motivering presenterades detta, och hänvisade till en diskussion i analysen. Valet föll som det gjorde, då det blev tydligt i forskningsläget att urvalet starkt påverkar vilka slutsatser som dras av materialet. Att en ideologisk rörelse som Occupy

²⁰⁸ Milner, 2013, s. 2357.

²⁰⁹ Lainestee & Voolaid, 2017, s. 26.

Wall Street skapar *memes* med en stark ideologisk tendens är föga förvånande. Ett eklektiskt urval skapar en, i min åsikt, mer rättvis bild av mediet. Idag är det omöjligt att tala om representativitet inom *memes*, då de ständigt utvecklas som en reaktion på omvärlden men även sig själva.

Gällande politiska *memes* går det att härleda olika sätt de används på i ovan beskrivna undersökning. Stundtals bör de ses som sylvassa resurser för att framföra kritik gentemot en politiker eller ett uttalande. Men kan även, på grund av sin humoristiska definition, framföra kritik på ett mjukare sätt. I sin iver att förklara att *memes* är ett medium med större agens och påverkan än att bara ”innehålla söta katter” försvinner mycket av deras lekfulla innebörd.²¹⁰

Denna lekfullhet skapar vidare problem för historikern. Vad innebär egentligen kombinationen av humor och historia? I forskningsläget går det att härleda olika tolkningar av politikens och humorns roll i *memes*. Dock bör det här frågas vad som händer med dessa två när de kolliderar med historia. Historien har olika funktioner i de olika typerna av *memes* som presenterats i denna undersökning, vilket komplicerar kollisionen ytterligare. I *memes* som ”Worst Trade Deal” eller ”Make America” anspelar de historiska referenserna på vad Shifman kallar för inkongruens, där kombinationen av då och nu blir det absurda och humoristiska i materialet.

Då denna undersökning är baserad på *memes* funna på flera olika hemsidor och med skilda ideologiska ståndpunkter går det inte att tala om en gemensam ideologisk linje. Att *memes* kan fungera som ett ideologiskt material blir tydligt när dessa härstammar från ideologiska rörelsers hemsidor. Dock anser jag att för stora slutsatser inte ska dras av detta. Det är viktigt att minnas att en stor mängd humoristiska *memes* existerar. De *memes* som här kallas ”Worst Trade Deal” och ”Make America”, brukar historia i en allt högre grad för att skapa humor. För att göra detta brukas främst historia med det politisk-pedagogiska bruket då för att skapa liknelser mellan ledare som annars inte länkas samman. Även *memes* som ”Thanks Obama” och ”Snowflake” har tydligare kopplingar till humor, men med en annan typ av ideologisk bas. Som en fortsättning på en redan existerande kritik, svarar dessa typer av *memes* snarare på andra politiska internetfenomen. Utan denna kontext är det svårt att förstå deras mer ideologiska innehåll.

²¹⁰ Snickars, 2014, s. 113.

De bruk som går att härleda i de *memes* som undersökts har krävt att Karlssons typologi ofta behövs vändas upp och ner. Internet och *memes* är inte något som typologin täcker in, vilket kräver vissa vridningar på den för att den inte ska ses som helt obrukbar. Detta främst då typologin ofta undersöker ett bruk av historia som utgår från makten och hur denna använder historia för att påverka samhället. Vid analyser av dessa *memes* går det att härleda en rad olika av historiebruk hämtade ur Karlssons brukstypologi. Med utgångsläget att undersöka *memes* med historiskt innehåll i kombination med referenser till Trump och andra amerikanska presidenter, kan det ses som en självklarhet att ideologiska och politisk-pedagogiska bruk skulle gå att finna. Så är även fallet, om än intentionerna med dessa bruk ser olika ut. Med typologin vänd på huvudet blir det tydligt att dessa bruk kan innebära en delegitimering av makt, snarare än en legitimering. Genom en politisk-pedagogisk jämförelse mellan Trump och Nixon bland de *memes* som i denna undersökning kallas för ”Worst President” aktiveras det ideologiska historiebruket, och Nixons roll i historiekulturen blir referensen som skapar en delegitimering av Trumps makt. Det är viktigt att framhålla att denna undersökning har påvisat att personer ur historien används i olika funktioner för dessa *memes*. I ”Worst Trade Deal” används Stalin som en referens för att skapa humor i och med Trumps citat. Trump och Stalin är enbart jämförbara där och då, inom denna *meme*, i frågan om historiens värsta konsekvens av en överenskommelse. I övrigt jämförs inte deras politik, och det vore en övertolkning att se det på det sättet. Länkande av Trump med en diktator av rang så som Stalin kan ses som kontroversiellt, men det humoristiska målet i denna *meme* påverkar dess innebörd.

I den *meme* kallad för ”Most Corrupt” sker en annan typ av politisk-pedagogisk jämförelse. I frågan om korrupktion är det snarare hela Obamas karriär som ifrågasätts. Genom att Nixon används som en historiekulturell referens återigen skapas en kommentar på Obamas roll som president i stort. Leken med tidsperspektiv ses inte enbart i hur referenserna kombineras utan även i hur personerna i dessa *memes* behandlas. De politisk-pedagogiska liknelserna kan också skapa reaktioner. I *memen* här kallad ”Hitler had his Wall” dras den politisk-pedagogiska liknelsen för långt. Likaså i den *meme* som kallas ”Jesse Owens & Kanye West”. Det tydliggörs här att personernas historiekulturella roller påverkar hur väl liknelsen förankras. I frågan om ”Hitler had his Wall” skapar denna jämförelse i sig humor och hån från en meningsmotståndare, då detta ska innebära historielöshet. I ”Kanye West & Jesse Owens” skapar det snarare förvirring eller ett vidare skämt.

Bruken som går att härleda från Karlssons typologi har inte enbart behövt justeras, men ser även annorlunda ut i sina intentioner och funktioner. Det ideologiska bruket skapar i denna undersökning snarare en delegitimering av makten än den legitimering som nämns i Karlsson typologi. Detta går att se i flertalet *memes*. Dock kan även detta se annorlunda ut. I frågan om den kontrafaktiska *meme*n kallad "Thanks Obama" ligger det ideologiska bruket snarare i att skämtet används som en parafra på en fras från meningsmotståndare.

Dock är det snarare ett annat av bruken som går att finna gemensamt för dessa *memes*. Frågan är om dessa historiska *memes* i sig ett enda stort existentiellt historiebruk, där humorn skapad av gemensamt förstådda referenser skapar sammanhållning för grupper som är "in on the joke". Karlssons ofta "hårda" exempel, blir svårt att överföra på "mjukare" ämnen utanför samhällsbyggen och politik. Att motstånd mot Trump eller Obama befästs i *memes* talar för ett behov av historia och sålunda skapas en kontext som underbygger argumenten för eller mot dessa politiker. Tydligt blir att presidenters roller i historien kan påverkas genom att de sätts i annan kontext eller jämförs med andra presidenter. Nixons roll "förbättras" i jämförelse med Trump eller Obama, och på så sätt förändras även hans historiska identitet. Frågan om det existentiella historiebruket bör dock lyftas ytterligare. Detta bruk är det enda av bruken som tillskrivs en bredare massa av brukare. Karlsson menar att alla använder sig av det existentiella historiebruket, och att det springer ur ett behov att minnas eller att glömma. Att använda historien i *memes* kan absolut härledas till det sistnämnda. Även funktionen, att orientera eller förankra med hjälp av historien går att koppla till dessa *memes* där historiska referenser fungerar som en väg för att nå ett skämt om nutiden. Humor och dess roll leder till den tredje forskningsfrågan:

- Hur påverkar humor materialets historiska innehåll, men även den historiedidaktiska teoribildningen?

Intressant är att historiska referenser används på flera olika sätt inom dessa historiska *memes*. I de *memes* som klassas som mer politiska *memes* brukas historien på politisk-pedagogiska och ideologiska grunder, men även stundtals moraliska. Humorn blir här ett mer sekundärt mål, vilket även syns i många av de undersökningar av politiska *memes* som tidigare presenterats. I de *memes* där humorn är målet är det intressant att se vilka begränsningar som historia och humor står inför som kombination. De historiska referenserna skapar tillsammans med populärkulturella eller moderna politiska referenser inkongruens. Detta syns tydligt i materialet

men tydligast i exempelvis den *meme* som kallas ”Make America”. Inom denna skapas inkongruensen genom nu- och dåtida referenser som blandas samman. Detta liknar den genomgående poäng som görs i de *memes* som har mål att skapa humor.

Men de historiska referenserna kan även begränsa inkongruensen och på så sätt historien. Detta syns i *memen* med Jesse Owens och Kanye West. I denna *meme* skapar inkongruensen snarare en förvirring än humor. Sålunda fungerar inte de historiska referenserna med samtiden och nutiden. Frågor som äkthet och jämförelser som är för långsökta talar för att det finns ett vetenskapligt historiebruk som ligger som grund för missförståelsen av denna historiska *meme*. Därför både skapar historien inkongruens och begränsar den. Det blir även tydligt att dessa historiska *memes* genom ambitionen att fungera som humor aktiverar andra delar av den historiedidaktiska teoribildningen. För att inkongruens ska kunna uppstå krävs reaktioner, vilket skapas genom ett möte med både historiekultur och historiemedvetande.

En del av syftet för denna uppsats var att jämte undersökningen av *memes* verka teori- och begreppsprovande. Med denna ambition har undersökningen stundtals väckt en fråga kring huruvida en ny typ av bruk skulle vara motiverat. Tydligt i denna undersökning blir att en del av brukstypologin fungerar väl. Bruk som politisk-pedagogiska, ideologiska och moraliska går att härleda, dock genom att typologin vridits på för att ställas helt på huvudet. För dessa *memes* har historien andra funktioner än vad som lyfts i de kategorier som Karlsson skapat. Detta framförallt för att Karlsson utvecklat dessa bruk utefter makropolitiska förändringar och samhällen vilket kräver breda drag på ett annat sätt än det mycket specifika material som historiska *memes* är. Historiebrukstypologin utgår även från ett maktperspektiv, där makthavare brukar historia i syfte att påverka folket och för att legitimera politik och makt. Genom att undersöka *memes* och deras innehåll hamnar agensen snarare hos folket utanför makten, och liknar snarare politisk satir som ”slår uppåt”. Lindström menar i *Skrattet i litteraturen och världen* att humor och skratt inom litteraturvetenskapen ofta felaktigt tolkats som ett bevis på att något är oproblemiskt.²¹¹ Lindströms tolkning av humor som något mer komplext än så är något som går att finna i denna typ av material. Humorn inom *memes*, speciellt historiska *memes*, är snarare sprungen ur en problematik som lägger grunden för det skämtsamma.

²¹¹ Lindström, 1993, s. 20.

För dessa bruk ur Karlssons typologi är den humoristiska utgångspunkten i *memes* en genomgående problematik. Humor passar inte sömlöst in i någon typ av historiebruk. Av vad och hur humorn aktiveras är viktigt att ha i åtanke, då detta kan härleda delar av bruk som skapat humorn. Kombinationen av oväntade historiska referenser är en genomgående poäng som skapar humorn i dessa *memes*. Ideologiska figurer, med en tydlig roll i den amerikanska historiekulturen skapar det som Shifman kallar för inkongruens och blir grunden för humorn. En president som Washington är en tydlig referens för en ”bra president” och hans närvaro i materialet påverkar innebörden av de andra referenserna. Likaså fungerar Nixon med motsatt innebörd. Alltså är i det i dessa exempel humorn som styr bruket av historien och inte tvärt om.

Trots att teorin inte utan problem går att applicera på materialet vore det felaktigt att på något sätt förkasta den. Karlsson menar själv att den kan vara svår att genomföra på ett empiriskt material. Därför blir det intressant att en del bruk gick att utläsa trots att den typ av material som *memes* är ligger långt ifrån Karlssons exempel i historiebrukstypologin. På samma sätt som det går att tala om att denna teoriprovnings bekräftar teorin, bör det även lyftas vilka luckor som har uppstått. Det bör diskuteras vad som händer när människor använder historia för mindre ”seriösa” anledningar än statsbildning eller propaganda. I dessa *memes* är historia och politik absolut viktiga grundstenar, men en minst lika viktig sådan är humorn. I humorns förutsättning ligger kollisionen av referenser som skapar en oväntad reaktion. När dessa referenser är historiska rör sig skämtet mellan nu och då utan större problem vilket skapar tydliga kopplingar till bruk så som det politisk-pedagogiska. Referenser plockas, likt i Karlssons exempel, ur ett ”historiskt skafferi, i vilket man kan hämta olika tårtbitar som man kan ställa i nutidens tjänst”.²¹² Istället görs detta i *memes* snarare för att leka med maten.

Varför kan vissa referenser förstås och accepteras trots stora skillnader i tid och plats? Att undersöka historiska *memes* kräver en parameter som sällan behöver diskuteras i annan typ av historieforskning. Detta gäller frågan om samtidens populärkultur. *Memes* bevisar inte enbart att historien är närvarande, men ställer även krav på att historikern är det. Leken med tidsperspektiv inom historiska *memes* skapar inkongruens och i sin tur humor. För att förstå denna inkongruens räcker det inte enbart att förstå de historiska referenserna. Undersökningen av dessa historiska *memes* har synliggjort olika historiebruk som med sam- eller kontrastverkan har påverkat hur historien brukas inom materialet. Ett tydligt, och kanske något mer oväntat

²¹² Karlsson & Zander (red.), 2009, s. 67.

resultat, har varit blottläggandet av ett historiemedvetande som går att härleda inom *memes*. Historiemedvetandet påverkar vilka referenser som hamnar i dessa *memes* och synliggörs genom spridningen på tidsperspektiv och hur historien fungerar som en kommentar till samtiden. Historiemedvetandet påverkar även vilka historiekulturella roller personer och händelser tar inom dessa *memes*. Hur historiemedvetandet som kollektiv process bör förstås är omdiskuterat, och blir tydligt genom denna typ av internetmaterial. En grundläggande diskussion kring den kollektiva processen för historiemedvetande nämner så kallade ”borderline events”. Dessa ska förstås som händelser som påverkar de fundamentala idéerna om tidsperspektiv.²¹³ Om det är en sådan process som påverkar historiemedvetandet på internet och främst inom *memes* kräver en diskussion om samtiden.

Huruvida vi idag står i ett ”borderline event” är svårt att avgöra och, som Karlsson lyfter, en tempusöverskridande tankeverksamhet som historiker inte ”ska göra”.²¹⁴ Om än svårt, så knyter detta samman med tanken på att humor och historia inom *memes* snarare berör ett existentiellt bruk av historia där historien fungerar som ett sammanhållande kitt. Denna typ av historiebruk kan sålunda fungera som ett sätt för grupper att orientera och förankra sig i en annars uppskakande samtid. Kombinationen av historia och humor är starkt påverkad av platsen där historien brukas, nämligen internet. Deltagarkulturen påverkar och skapar möjligheter för humor att spridas, vilket spiller över i historiebruket.

Vad är det då för brukande som egentligen sker inom *memes*? Faktum är att det är svårt att påvisa tydliga brukskategorier. Det går snarare att tala om ett slags ”mixbruk”, där bruken existerar nära varandra och på så sätt lånar intentioner och funktioner från varandra. Ryggraden utgörs av historiekultur, men i övrigt har alla vetenskapliga regler förkastats. Istället existerar nu och då samtidigt, med regler som skapats för och av *memes*. Historia får alltså stå tillbaka, och tillåta sig att bli medel för att skapa humor, snarare än att vara målet.

Den sista forskningsfrågan lyder:

- Vilken typ av historia går att utläsa i materialet?

²¹³ Karlsson & Zander (red.), 2014, s. 63.

²¹⁴ Karlsson & Zander (red.), 2014, s. 57.

Dessa *memes* har påvisat problematiken med hur historiska referenser brukas och kombineras. Historiska *memes* brukar historien enligt ett genealogiskt perspektiv, där politiker eller händelser jämförs med historien på ett sätt som påvisar en kontinuitet. Dock kombineras detta med inkongruens, där kontinuiteten skapas genom att oväntade referenser kombineras. *Memes* med historiskt innehåll motiverar en diskussion om vad för slags historia det egentligen är som brukas. I fenomenets definition ligger en kravbild på tydlighet för en snabb avläsning av mottagaren. Detta innebär att referenserna behöver ha tydliga roller i historiekulturen och på så sätt även i historiemedvetandet. Resultatet blir ett innehåll som kan liknas vid ”historiens största hits”, där personer ur det förflutna som Hitler och Nixon får stå som måttstockar för negativitet och Washington på motsatt sida. Intresset ligger inte i att komplicera den bild av personen eller händelsens roll i historien utan snarare på att komplicera nuet.

En viktig detalj att ha i åtanke är att det på många sätt är ”Nordamerikas största hits” som presenteras. Milner kallar de historiska referenser som han finner i kombination med Pepper Spray Cop-*memen* för ”mainstream moments of American heroism”.²¹⁵ Dessa är referenser ur historien med en tydlig historiekulturell laddning. Kombinerat med Pepper Spray Cop-*memen* skapas sålunda en vidare laddning av det politiska budskapet. Detta främst då materialet som undersökts berör amerikansk samtidspolitik. Vidare för detta tankarna till vad internet är för ”plats”. Milner har som utgångspunkt att det finns ett slags *lingua franca* som påverkar hur *memes* förstås, vilket gör att människor i olika geografiska områden trots allt kan dela dem och förstå dem på liknande sätt. Milner kallar det för ”a world wide inside joke”.²¹⁶ Detta kompliceras av den bild som Laineste och Voolaid beskriver, där *memes* som undersökts i Estland kräver en kulturell förförståelse för att en mottagare ska förstå referenserna och i sin tur skämtet.²¹⁷ *Memes* kräver en typ av kulturell förförståelse, vilket väcker frågan om dessa ”största hits” ur historien skulle se likadana ut överallt geografiskt sett. Internet skapar en arena där historiekulturer kan mötas, vilket i sig bör kunna ske i både harmoni och disharmoni.

Memen ”Worst Trade Deal” väcker liv i frågan om andra världskrigets utbrott i och med brukandet av Molotov-Ribbentrop-paketen som referens. Denna pakt är ännu en öm punkt i delar av Europas historia och det bör därför inte innebära att den tolkas med samma kulturella förförståelse som den gör i en amerikansk kontext. Här syns en brist i tidigare *meme*-forskning

²¹⁵ Milner, 2013, s. 2386.

²¹⁶ Milner, 2016, s. 217.

²¹⁷ Laineste & Voolaid, 2016, s.1.

som inte undersökt *memes* med historiskt innehåll. Skillnader i historiekultur finns och påverkas av hur historiska händelser värderas. På så sätt påverkas även skämten. Den typ av ”interna” skämt som *memes* kan ses som bör rimligtvis inte uppfattas på samma sätt beroende på vilka historiska referenser som används.

Historiens närvaro i *memes* kräver en större poäng än som görs av Milner, som menar att historien bidrar med att en politisk poäng får större dignitet.²¹⁸ Historiens närvaro kan helt och hållet styra ett skämt, eller en politisk poäng. Med historiska referenser ställs även högre krav på *memes* innehåll. Frågan om historielöshet är en utgångspunkt för hur denna undersökning ens kom till. Frågan är ständigt intressant och en viktig påminnelse om ämnets roll i samhället till historiker inom akademien. På sätt och vis är det ett vetenskapligt historiebruk som mer sällan går att härleda i materialet. Dock finns det delvis alltid där. *Memes* förhåller sig inte oproblematiskt till historiska fakta, men påvisar hur historiekultur och historiemedvetande påverkar hur historien faktiskt aktivt brukas på internet. Främst visar den typ av historia som presenteras i detta material att vi är långt ifrån den av Klas-Göran Karlsson sammanfattade beskrivningen av historieämnets bakgrund:

Det är förstås sällan vi gör oss mödan att artikulera en så bred och djup förståelse av den historiska dimensionen. Existentiella frågor hör normalt inte våra vardagsliv till. De hör vanligen inte heller hemma i den traditionella historievetenskapen. Men historiedidaktisk forskning visar att vi åberopar och gör bruk av den historiska dimensionen olika ofta i olika tider och rum, i skilda samhällen och kulturer. Historia var i Sverige under lång tid ett isolerat ämne som man studerade vid specifika, geografiskt och tidsmässigt väl avgränsade tillfällen: vid allt mer sällsynta besök i historieklassrum, vid universitetens historiska institutioner, i landsarkivens släktforskarsal eller möjligen bakom glas i museernas utställningsmontrar. Historia handlade helt enkelt om vad som hänt i det förflutna.²¹⁹

Humor har inom *memes* smugit sig in i historieförmedlingen och vidare ”tvättat” ämnet från en mindre smickrande stämpel så som tråkigt och dammigt. Historien fungerar här som ett

²¹⁸ Milner, 2013, s. 2386.

²¹⁹ Karlsson & Zander (red.), 2009, s. 26.

sammanfogande kitt för grupper på ett okonventionellt sätt. Internet möjliggör på så sätt en plats där historiebruk, historiekultur och historiemedvetande blandas med humor. Vad säger då detta om frågor som historielöshet? Troligtvis kommer historiker alltid tycka att historielöshet existerar – som barn av vårt skrå hamnar kravbilden på en helt annan nivå. De för denna undersökning presenterade *memes* visar att det ställs krav på historisk förståelse. Ohistoriska citat, jämföranden och historiska förfalskningar möts med reaktioner. Dock ser inte reaktionerna ut så som de hade gjort från en historiker. Genom att låna begreppet ”playful activism” genom O’Meara, myntat av Keller, närmar vi oss vad det snarare gäller.²²⁰

Reaktionerna på historien talar för ett i grunden lekfullt historiebrukande, där referenser kan blandas mellan tid och rum. Karlsson menar att historia inte kan brukas förutsättningslöst.²²¹ Skapandet och spridandet av *memes* omkullkastar detta, då historiska referenser kombineras utan regler och historien blir ett medel för att skapa politiska eller humoristiska poänger. Historielöshet kan vara svårt att mäta – först måste en förståelse för vad historielöshet egentligen är skapas. Sätter vi definitionerna åt sidan, och istället frågar oss hur vi i samhället kan se att historien används blir det en lättare fråga att diskutera. Karlsson nämner fenomen som medvetande, mening, metafor, minne, monument och myt.²²² Läggt därtill ordet *memes* som en påminnelse om internets plats för historiebrukande.

²²⁰ O’Meara, 2018, s. 29.

²²¹ Forskning & framsteg: Bruk och missbruk av historia, Klas-Göran Karlsson, 24/2-2003.

²²² Karlsson & Zander (red), 2004, s 39–43.

Sammanfattning

I denna undersökning har så kallade internet*memes* med historiskt innehåll undersökts med syftet att undersöka vilka historiebruk som går att härleda inom dem. *Memes* som material definieras av deras ambition att spridas på internet, humoristiska innehåll och lättförstådda formspråk. Det historiska innehållet i dessa *memes* har definierats av referenser ur det förflutna i form av personer eller händelser. För att skapa avgränsning i ett så stort material som *memes* utgör, har historiska *memes* som kombinerar amerikansk samtidspolitik med historia studerats. För att vidare undersöka dessa *memes* har begreppet historiebruk, historiemedvetande och historiekultur använts ur Klas-Göran Karlssons definitioner. Då *memes* är en typ av bildmaterial har bildanalys, med fokus på konnotativa och denotativa tolkningsnivåer, varit motiverat som metodval.

Tydligt i undersökningen av *memes* var att historiebrukstypologin var tvungen att modifieras. Detta innebar främst en vändning av typologin, där brukarna inte kan tolkas som makthavare i samhället, utan snarare gräsrotter som brukar historien. Genom denna vändning på typologin gick det att härleda en rad olika bruk. Främst förekommande var ideologiskt historiebruk, som har olika intentioner och funktioner. Istället för att legitimera makt genom ett ideologiskt historiebruk kan en fråga om delegitimering av en meningsmotståndare härledas i materialet, vilket kan ses med en humoristisk eller mer politisk ton. Detta särskiljer materialet i stort, då två typer av *memes* kan härledas enligt dessa kategorier. *Memes* med tydligare politisk grund har allt oftare som intention att skapa politiska poänger snarare än humor. I dessa *memes* finns det politisk-pedagogiska bruket tydligt, där den politiska poängen skapas genom ett jämförande med historien. Den nutida referensen jämförs med historiska referenser med tydliga positioneringar i historiekulturen. Vidare kan även ett moraliskt historiebruk utläsas där historiska referenser även kan ha en förenande kraft i intentionerna att påverka bilden av nutiden.

Politiskt laddade *memes* kan ha delar av det historiska icke-bruket. Frågan om icke-bruk blir allt mer komplext i åtanke att *memes* som format inte kan ha ett för stort innehåll. Därför kan inte en fullödig och komplex historia rymmas i materialet. Dock går det att härleda en viss nivå av icke-bruk, då intentionen är att utelämna historiska fakta för att skapa en ideologisk poäng av historien. Frågan om historiemissbruk kan ses som ett genomgående tema för hela undersökningen, då materialet i sig kan ses som en typ av missbruk. Med utgångsläget att

missbruk inte endast bör förstås som en avsaknad på vetenskaplighet, berör missbruket en annan typ av fråga. Hur historien brukas i denna typ av material påverkas starkt av materialets egna premisser. Vikten av humorn är stor för att *memes* ska spridas inom internets deltagarkultur, vilket tillåter en större lekfullhet med de historiska referenserna. Detta ska inte förstås som ett missbruk, utan snarare att historia kan brukas med en annan typ av intentioner. Frågan bör väckas om delandet av historiska *memes* kan beröra ett existentiellt historiebruk. I deltagarkulturen kan denna typ av bruk fungera som ett sätt att navigera både i tid men även för gemenskap.

I materialet blir det tydligt att den andra typ av *memes*, de mer humoristiska, innehåller samma typ av bruk som de mer politiska. Dock är intentionerna helt skilda där dessa bruk ska skapa humor, och kombineras referenser för att skapa inkongruens. På så sätt slängs historiens vetenskapliga regelbok ut genom fönstret. Humorns roll i materialet påverkade även en annan typ av syfte för denna undersökning. Detta syfte för teoriprovande ändamål, visade att det finns problematik med historiebrukstypologin. Inte enbart kräver materialet att typologin ställs på huvudet, humorn påverkar hur historiebruken bör tolkas. När historien brukas med intentionen att skapa humor sker det något annat. Historiebrukstypologin går dock inte helt att förkasta, då den är applicerbar på ett material som det aldrig hävdats att den skulle täcka in. Med ett material som *memes* ställs andra krav på historikern, då populärkulturella referenser måste förstås lika väl som de historiska.

De historiska referenserna som används för att skapa politiska eller humoristiska poänger i materialet påverkas starkt av sin roll i historiekulturen. Svårtydda referenser eller referenser som inte anses gå att kombinera synliggör ett historiemedvetande som påverkar huruvida en *meme* tar del i deltagarkulturen på internet. Detta bör vidare komplicera synen på *memes*, då forskning inom detta talar för att dessa sprids över hela världen genom internet. Med historiekulturella frågor går det att tala om skillnader mellan geografiska platser, där frågor som krig kan ha helt andra historiekulturella laddningar. Detta påvisar i sin tur det behov att se historia utanför institutionernas gränser, då det kan synliggöra andra platser där historia brukas och i sin tur ställa frågor om historielöshet på huvudet.

Framtida forskning

Denna undersökning har skapat en rad intressanta frågor som vore fruktbara att forska vidare på. Överlag är undersökningar som berör internet och historia underrepresenterade, och detta ligger till grund för följande förslag. Metodologiska problem, men även frågor om hur urval och material bör tas i aktning men inte fungera som en stoppkloss. Inom det historiedidaktiska fältet baseras undersökningar ofta på material och teori, men allt mer sällan på empiriska undersökningar av hur mottagarna av den arketypiska kommunikationskedjan ser på historia. Detta syns inte minst i hur teoribildningar är uppbyggda. En möjlig väg att gå för att undersöka detta är perceptionsstudier baserat på uppfattningar kring historiska händelser, personer eller ämnet i stort hos mottagare undersöks.

Perceptionsstudier i kombination med historiska *memes* skulle kunna räta ut en del av de frågetecken som finns kring hur olika historiska referenser uppfattas – men även hur historia blir humor. Kombinationen av populärkulturella och aktuella referenser tillsammans med historiska händelser eller personer gör materialet unikt. Detta skapar olika förutsättningar för olika mottagare. Därav vore det av intresse att undersöka hur dessa förutsättningar påverkar mottagandet och avläsandet av dessa *memes*. Behovet av aktuella referenser talar för deras nära sammankoppling med populärkulturen vilket skapar en generationsfråga. Därav vore en undersökning om generationsskillnader gällande förståelsen av *memes* vara av intresse.

Litteratur- och källförteckning

Källor

Buzzfeed, 24 History Memes That'll Make People Who Actually Studied Laugh, 27/10- 2018. <https://www.buzzfeed.com/mjkiebus/history-nerds-will-laugh>, hämtad den 29/5-2019.

Facebook: America elects a new leader, 4/11-2016. <https://www.facebook.com/407577195956039/posts/1183938008319950,%20%20%20%20%20h%C3%A4mtad>, hämtad 20/5-2019.

The Federalist Papers: Idiot liberals post Hitler/Trump meme – Prove They Know NOTHING About History, 26/2-2017. <https://thefederalistpapers.org/us/idiot-liberals-post-hitlertrump-meme-prove-they-know-nothing-about-history>, hämtad 20/5-2019.

Imgflip, make Nixon great Again???, 2017. <https://imgflip.com/i/1t04ms>, hämtad 20/4-2019.

Imgflip, America Y U no give a shit anymore?, 2013. <https://imgflip.com/i/2f1bo>, hämtad 19/5-2019.

Imgur, Utan titel, 19/5-2017. <https://imgur.com/TwsGIMk>, hämtad 20/5-2019.

Liveaboutdotcom: Funniest Donald Trump Inauguration Memes, 31/8-2017. <https://www.thoughtco.com/donald-trump-inauguration-memes-4124393>, hämtad 25/5-2019.

Me.me: Thanks to Obama Nixon is no longer the most corrupt president in History Yep Meme, 20/6-2018. <https://me.me/i/thanks-to-obama-nixon-is-no-longer-the-most-corrupt-22878011>, hämtad 19/5 – 2019.

Me.me: This day in History by hostile politics April 14 1865 president Abraham Lincoln is shot and mortally wounded Obama did nothing to stop it thanks Obama Meme, 19/4-2016. <https://me.me/i/abraham-lincoln-facebook-thanks-obama-presidents-252560>, hämtad 14/5-2019.

Memecenter: History Repeats Itself... Jk I'm His Fan (Trump's), 2017. <https://www.memecenter.com/fun/7042071/history-repeats-itself-jk-i-amp-039-m-his-fan-trump-amp-039-s>, hämtad 1/5-2019.

Twitter, History in Memes, 29/11 - 2018. <https://twitter.com/memesonhistory/status/1068312698062987265>, hämtad 13/3-2018.

Twitter, History in Memes, 2019. <https://twitter.com/MemesOnHistory>, hämtad 10/4-2019.

Internetresurser

BBC News: Trump: Mexico will pay for wall, '100%', 1/9-2016.

<https://www.bbc.com/news/election-us-2016-37241284>, hämtad 30/5-2019.

BBC: Trump: 'No politician in history has been treated worse', 17/5- 2017.

<https://www.bbc.com/news/av/world-us-canada-39955345/trump-no-politician-in-history-has-been-treated-worse>, hämtad 25/5-2019.

Encyclopedia Britannica: Barack Obama, 15/5-2019.

<https://www.britannica.com/biography/Barack-Obama> hämtad 1/6-2019.

Encyclopedia Britannica: Edward Snowden, 2019.

<https://www.britannica.com/biography/Edward-Snowden>, hämtad 23/5-2019.

Encyclopedia Britannica: Richard Nixon, 2019.

<https://www.britannica.com/biography/Richard-Nixon>, hämtad 30/5-2019.

Encyclopaedia Britannica: Sitting Bull, 30/4-2019.

<https://www.britannica.com/biography/Sitting-Bull>, hämtad 29/5-2019.

Facebook: About: America elects a new leader, 2019.

<https://www.facebook.com/AmericaNeedsATruthfulPresident/>, information hämtad 20/5-2019.

Forskning & framsteg: Bruk och missbruk av historia, Klas-Göran Karlsson, 24/2-2003.

<https://fof.se/blogg/bruk-och-missbruk-av-historia>, hämtad 23/5-2019.

The Guardian: #ThanksObama: president's greatest legacy may be Trumping of the GOP, 7/5-2016.

<https://www.theguardian.com/us-news/2016/may/07/barack-obama-presidency-donald-trump-republicans>, hämtad 14/5-2019.

The Guardian: Does Kanye West deserve to be called an Uncle Tom?, 15/10-2018.

<https://www.theguardian.com/commentisfree/2018/oct/15/kanye-west-uncle-tom-slavery-donald-trump>, hämtad 20/4-2019.

History Today: Native Americans and the Federal Government, September 2009.

<https://www.historytoday.com/archive/native-americans-and-federal-government>, hämtad 30/5-2019.

Instagram.com, Art Meme Central, 1/5-2019.

<https://www.instagram.com/artmemescentral/>, hämtad 1/5-2019.

Internetstiftelsen, Internetmuseum: Berättelsen om internetshistoria, 2019.

<https://www.internetmuseum.se/berattelsen-om-internets-historia/>, hämtad 22/5-2019.

Internetstiftelsen, Internetmuseum: 1978 Ett svenskt socialt nätverk startas – det revolutionerande KOM-systemet, 2019.

<https://www.internetmuseum.se/tidslinjen/kom-systemet/>, hämtad 22/5-2019.

Internetstiftelsen, Internetmuseum: 2000 Millenniebuggen får samhället att skaka tänder – men katastrofen uteblir, 2019. <https://www.internetmuseum.se/tidslinjen/milleniebuggen/>, hämtad 23/5-2019.

Internetstiftelsen, Internetmuseum: 2000 Millenniebuggen får samhället att skaka tänder – men katastrofen uteblir, 2019. <https://www.internetmuseum.se/tidslinjen/milleniebuggen/#section-00-intro>, hämtad 23/5-2019.

Henry Jenkins, If it doesn't spread it's dead, 13/2-2009. http://henryjenkins.org/blog/2009/02/if_it_doesnt_spread_its_dead_p_1.html, hämtad 17/5-2019.

Know Your Meme: Worst Trade Deal, 2019. <https://knowyourmeme.com/memes/the-worst-trade-deal>, hämtad, 15/5-2019

Library Guides, Victoria University, Melbourne Australien: Evaluating Information: Fake news in the 2016 US Elections, 2019. <http://libraryguides.vu.edu.au/c.php?g=460840&p=5330649>, hämtad 30/5-2019.

Live Science, What Were George Washington's Teeth Made Of? (It's Not Wood), 3/3-2018. <https://www.livescience.com/61919-george-washington-teeth-not-wood.html>, hämtad 12/4-2019.

Media Bias/Fact Check: The Federalist Papers, 2019. <https://mediabiasfactcheck.com/the-federalist-papers-project/>, hämtad 14/5-2019.

Media Bias/Fact Check: Occupy Democrats: 2019. <https://mediabiasfactcheck.com/occupy-democrats/>, hämtad 3/5-2019.

Nationalencyklopedin: Aktuell politik: Statsskick: USA, 2019. Hämtad 15/5-2019. <https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/usa/statsskick-och-politik/presidentvalet-2016>

New York Times: Are Trophies Really So Bad?, 25/7-2014. https://op-talk.blogs.nytimes.com/2014/07/25/are-trophies-really-so-bad/?_r=0, hämtad 10/5-2019.

New York Times: 'Be Weak & Die!' Seeking Clues Behind Trump's Weekend Twitter Barrage, 18/3-2019. <https://www.nytimes.com/2019/03/18/us/politics/trump-weekend-tweets.html>, hämtad 20/4-2019.

New York Times: Kanye's Rant Steals Trump's Spotlight, 11/10-2018. <https://www.nytimes.com/2018/10/11/us/politics/kanye-trump-white-house-monologue.html>, hämtad 20/4-2019.

New York Times: Trump's Bromance With Dictators, 5/12-2018.

<https://www.nytimes.com/2018/12/05/opinion/letters/trump-dictators.html>, hämtad 23/5-2019.

Snopes, Jesse Owens and Hitler Shook Hands at the 1936 Summer Olympics?, 6/1-2017.
<https://www.snopes.com/fact-check/jesse-owens-and-hitler-handshake/>, hämtad 20/4-2019.

Sveriges Television, Det här innebär de nya upphovsrättslagarna, 26 mars 2019.
<https://www.svt.se/kultur/klart-eu-rostar-ja-till-nya-upphovsrattslagar>, hämtad 23/5-2019.

Sveriges Television: Tolv år efter orkanen Katrina – New Orleans växer, 29/8-2019.
<https://www.svt.se/nyheter/utrikes/12-ar-efter-orkanen-katrina-new-orleans-vaxer>, hämtad 2/5-2019.

Sveriges Television: USA:s presidenter före Obama, 20/1- 2009
<https://www.svt.se/nyheter/utrikes/usa-s-presidenter-fore-obama>, hämtad 23/5-2019.

The Verge, The NSA may end its controversial phone data surveillance program, 5/3-2019.
<https://www.theverge.com/2019/3/5/18251477/nsa-phone-records-call-texts-surveillance-program-ending>, hämtad 21/5-2019.

Washington Post: Why Donald Trump tweets late at night (and very early in the morning), 30/9-2018.
https://www.washingtonpost.com/news/the-fix/wp/2016/09/30/why-donald-trump-tweets-late-at-night-and-very-early-in-the-morning/?utm_term=.e6ea21caae99, hämtad 30/5-2019.

Washington Post, Another Trump birther conspiracy debunked with a birth certificate. This time: His father, 3/4-2019.
https://www.washingtonpost.com/politics/2019/04/03/another-trump-birther-conspiracy-debunked-with-birth-certificate-this-time-his-father/?utm_term=.d552bae33390, hämtad 14/5-2019.

Washington Post: ‘Thanks Obama.’ The evolution of a meme that defined a presidency, 13/2-2015.
https://www.washingtonpost.com/news/the-fix/wp/2015/02/13/thanks-obama-the-evolution-of-a-meme-that-defined-a-presidency/?noredirect=on&utm_term=.493599ba340c, hämtad 14/5-2019.

Wired, What is Article 13? The EU's divisive new copyright plan explained, hämtad 23/5-2019.
<https://www.wired.co.uk/article/what-is-article-13-article-11-european-directive-on-copyright-explained-meme-ban>, hämtad 23/5-2019.

Litteratur

Andersson, Lars M., *En jude är en jude är en jude-: representationer av "juden" i svensk skämtpress omkring 1900-1930*, [Ny utg.], Nordic Academic Press, Lund, 2000.

Andersson, Lars M., Berggren, Lars & Zander, Ulf (red.), *Mer än tusen ord: bilden och de historiska vetenskaperna*, Nordic Academic Press, Lund, 2001.

Andersson, Lars M. & Zander, Ulf (red.), *Tänk om-: nio kontrafaktiska essäer*, Historiska media, Lund, 1999.

Barthes, Roland, *Bildens retorik*, Faethon, Stockholm, 2016.

De Groot, Jerome, *Consuming history: historians and heritage in contemporary popular culture*, Routledge, London, 2009.

Heiskanen, Benita, *Meme-ing Electoral Participation*, European journal of American studies [Elektronisk resurs], European Association for American Studies, Paris, 2006-, vol 12-2, 2017.

Jenkins, Henry, *Konvergenskulturen: där gamla och nya medier kolliderar*, Daidalos, Göteborg, 2008.

Jenkins, Henry, Ford, Sam & Green, Joshua, *Spreadable media: creating value and meaning in a networked culture*, New York University Press, New York, 2013.

Karlsson, Klas-Göran & Zander, Ulf (red.), *Historien är nu: en introduktion till historiedidaktiken*, 2., [uppdaterade och bearbetade] uppl., Studentlitteratur, Lund, 2009.

Karlsson, Klas-Göran & Zander, Ulf (red.), *Historien är närvarande: historiedidaktik som teori och tillämpning*, 1. uppl., Studentlitteratur, Lund, 2014.

Karlsson, Klas-Göran, *Historia som vapen: historiebruk och Sovjetunionens upplösning 1985-1995*, Natur och kultur, Stockholm, 1999.

Laineste, Liisi & Voolaid, *Laughing across borders: Intertextuality of Internet Memes*, European Journal of Humour Research [Elektronisk resurs], International Society for Humor Studies, Romania, 2013-, vol. 4, 2016.

Lindström, Hans, *Skrattet åt världen i litteraturen*, Carlsson, Diss. Lund : Univ., Stockholm, 1993.

McKay, John P., *A history of world societies*, 9. ed., comb. ed., Bedford / St. Martin's, Boston, 2012.

Milner, Ryan M., *Pop Polyvocality: Internet Memes, Public Participation, and the Occupy Wall Street Movement*, International Journal of Communication [Elektronisk resurs], University of Southern California, Los Angeles, Kalifornien, vol 7, 2013.

Milner, Ryan M., *The world made meme: public conversations and participatory media*, The MIT Press, Cambridge, Massachusetts, 2016.

Nguyen, Dong, *Emo, Love, and God: Making Sense of Urban Dictionary, a Crowd-Sourced Online Dictionary*, The Alan Turing Institute [Elektronisk resurs], London, 2017.

O'Meara, Jennifer, *Meme Girls versus Trump: Digitally Recycled Screen Dialogue as Political Discourse, The velvet light trap: a critical journal of film and television*, University of Texas Press [Elektronisk resurs], , Madison, Wis., 1971-, vol 28, 2018, s. 28.

Persson, Helén, *Historia i futurum: progression i historia i styrdokument och läroböcker 1919-2012*, Historiska institutionen, Lunds universitet, Diss. Lund : Lunds universitet, 2018,Lund, 2018.

Rosenzweig, Roy, *Clio wired: the future of the past in the digital age*, Columbia University Press, New York, 2011.

Shifman, Limor, *Memes in digital culture*, The MIT Press, Cambridge, Massachusetts, 2014.

Snickars, Pelle, *Digitalism: när allting är internet*, 1. uppl., Volante, Stockholm, 2014.

Sjöland, Marianne, *Historia från tidskriftsredaktionen: en komparativ studie av Populär historias och History today's historieskrivning*, Lunds universitet, Diss. Lund : Lunds universitet, 2016,Lund, 2016.

Trimborn, Jürgen, *Leni Riefenstahl: filmskapare i Tredje rikets tjänst*, Historiska media, Lund, 2005.

Queckfeldt, Eva, *Dör historien ut? Historielösheten i efterkrigstidens Sverige – ett försök till förklaring av diskussionen om historielöshet*, Scandia: tidskrift för historisk forskning, Bokförlaget Natur och kultur, Stockholm, 1928-, vol 53, nr 2, 1987, 2008.